

Xalq qəzeti

Xalqın qəzeti!

№ 80 (31049) 8 may 2026-cı il, cümə

Gündəlik ictimai-siyasi qəzet

1919-cu ildən çıxır

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsi

Almaniyada keçirilən Qlobal Nəqliyyat Forumuna Azərbaycan sədrlik edir

Bu gün Avrasiyanın nəqliyyat xəritəsini Azərbaycansız, onun nəqliyyat infrastrukturunu olmadan təsəvvür etmək mümkün deyil. Hazırda bizim ərazimizdən Şərq-Qərb və Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizləri keçir. Bu dəhlizlər üzrə daşınan yüklərin həcmi ildən-ilə artır.

Qonşu ölkələrlə yeni əməkdaşlıq formatları yaradılmışdır və ortaq müəssisələr, müştərək müəssisələr qurulmuşdur. Bir sözlə, bu gün Azərbaycan Avrasiyanın əvəzolunmaz nəqliyyat mərkəzlərindən biridir.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Fransanın ikili siyasəti və Azərbaycanın suverenlik mövqeyi

Səhifə → 4

Azərbaycanda həyat rəqəmsallaşır

Səhifə → 15

ASB-nin İrəvan toplantısı

Səhifə → 4

“Dayanıqlı nəqliyyatın maliyyələşdirilməsi”

Səhifə → 9

“Maşınlarımızı harada saxlayaq?”

Səhifə → 10

Qarabağda “görünməz cəbhə” ölüm saçmaqda davam edir

Səhifə → 10

Heydər Əliyev fenomeni: siyasi portretin miqyası və şəxsiyyətin missiyası

Səhifə → 7

Gerçəyi diplomatik ədalarla, hay-küylə pərdələmək olmaz

Səhifə → 3

“Reform UK” Britaniya siyasətini necə silkələyir?

Səhifə → 3

İrəvanda “sülhü yenidən öyrənmək” dərsləri

Səhifə → 4

Avropanın “hay ləyaqəti” və Ermənistanadakı rusperəst davakarlar

Bu iki kəsim Qarabağ avontürasına siyasi sərmayə yatırır...

Məlum olduğu kimi, Beynəlxalq Münasibətlərin Təhlili Mərkəzi (BMTM) Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin sabiq prokuroru Luis Moreno Okampo və onun oğlu Tomasın daxil olduğu, rüşvət və kriminal əlaqələr üzərində formalaşmış şəbəkə vasitəsilə regional və global siyasətə mənfi təsirlərini sübuta yetirən videomateriala münasibət bildirib. Hazırda qurumun münasibətinə Ermənistanında göstərilən reaksiyaların şahidiyik.

(ardı 5-ci səhifədə)

İki gün gizli saxlanılan səfər

Səhifə → 5

WUF13-ün Təşkilat Komitəsinin iclası

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ümumdünya Şəhərsalma Forumunun On Üçüncü Sessiyasının (WUF13) təşkilat komitəsinin iclası 7-may 2026-cı il keçirilib.

Azərbaycan Respublikası Prezidenti Administrasiyasının rəhbəri, Təşkilat Komitəsinin sədri Samir Nuriyev iclası açaraq, WUF13-ün başlanmasına az vaxt qaldığını və mayın 17-dən 22-dək Bakı şəhərinin dünyanın şəhərsalma və dayanıqlı inkişaf gündəliyi üzrə ən mötəbər beynəlxalq platformalarından birinə ev sahibliyi edəcəyini diqqətə çatdırıb.

Təşkilat Komitəsinin sədri Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə global miqyaslı tədbirlərin ölkəmizdə keçirilməsinin artıq ənənə halını aldığını bildirdi. Samir Nuriyev WUF13-ün Azərbaycanın müasir şəhərsalma baxışının, dayanıqlı inkişaf gündəliyinə verdiyi töhfələrin, həmçinin işğaldan azad edilmiş ərazilərdə həyata keçirilən genişmiqyaslı bərpa və quruculuq modelinin beynəlxalq miqyasda təqdimatı baxımından mühüm əhəmiyyət daşıdığını vurğulayıb.

Carı 2026-cı ilin ölkəmizdə "Şəhərsalma və Memarlıq İli" elan edilməsindən WUF13-ün əhəmiyyətini daha da artırdığı qeyd olu-

nub. Belə ki, forumun bu çərçivədə il ərzində həyata keçirilən tədbirlərin məntiqi davamı və əsas beynəlxalq mərhələsi kimi çıxış etdiyi diqqətə çatdırılıb.

Samir Nuriyev forumda iştirak üçün bu gündə 177 ölkədən 28 mindən çox şəxsin qeydiyyatdan keçdiyini, onların təxminən yarısının xarici nümayəndələr təşkil etdiyini bildirərək, bunun WUF13-ə beynəlxalq marağın yüksək göstəricisi olduğunu qeyd edib.

Təşkilat Komitəsinin sədri Azərbaycanın təşəbbüsü ilə WUF tarixində ilk dəfə keçiriləcək Liderlərin Bəyanatları seymentinin forumun siyasi və substantiv baxımdan əsas yeniliklərindən biri olduğunu, bu toplantının şəhərsalma və dayanıqlı məskunlaşma məsələlərini ali səviyyəli global müzakirə predmetinə çevirəcəyini diqqətə çatdırıb.

Liderlər seymentinə, həmçinin Azərbaycanın sədrliyi ilə keçiriləcək WUF13 Nazirlər Görüşünə, Azərbaycan tərəfindən təşkil olunacaq Xüsusi Sessiyaya, Azərbaycan pa-

vilionunda nəzərdə tutulan tədbirlər və işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə aparılan bərpa-quruculuq işlərinin təqdimatına hazırlığın xüsusi diqqətə saxlanılmasının vacibliyi vurğulanıb.

Daha sonra ümumi hazırlıq prosesinin gedişatı, substantiv, kommunikasiya, protokol, naqliyyat və təşkilatı-logistika sahələrində görülmüş işlər, habelə gündəlikdə duran digər məsələlər üzrə Təşkilat Komitəsinin üzvlərinin maruzaları dinlənilib.

İclasın sonunda Təşkilat Komitəsinin sədri Azərbaycan Respublikası Prezidentinin bu mötəbər tədbirin yüksək səviyyədə təşkilatı və keçirilməsi ilə bağlı qarşıya qoyduğu vəzifələrə uyğun olaraq, WUF13-ün Azərbaycanın beynəlxalq tədbirlərə ev sahibliyi sahəsində formalaşmış müsbət təcrübəsinin növbəti uğurlu nümunəsinə çevriləcəyinə əminliyini bildirdi.

Samir Nuriyev WUF13-ə hazırlıq prosesinin yekun mərhələsində aidiyyəti qurumlar tərəfindən müvafiq məsələlərin operativ və uzlaşdırılmış qaydada həl edilmiş, həmçinin bütün istiqamətlər üzrə işlərin daha da intensivləşdirilməsi və başa çatdırılması barədə tapşırıqlar verib.

XQ

“Reform UK” Britaniya siyasətini necə silkələyir?

Naycel Fərəc yenidən gündəmin mərkəzinə qayıdır

Uzun illər sabit parlamentarizm modeli ilə seçilən Böyük Britaniya dərindən siyasi parçalanmanın yeni mərhələsinə daxil olub. Naycel Fərəc in rəhbərlik etdiyi “Reform UK” partiyasının sürətlə populyarlaşması Britaniya siyasi sistemində ciddi silkələnməyə gətirib çıxarıb. Bunun əsas səbəbi isə bir neçə il əvvəl kiçik qüvvə hesab edilən partiyanın bu gün həm Mühafizəkarların, həm də Leyboristlərin elektoratına təsir göstərməsidir. Xülasə, “Reform UK” artıq sistemə alternativ qüvvə kimi təqdim olunur. Hazırkı vəziyyət seçkiçilik atmosferdə gərginliyi artırır, ideoloji qütbləşməni dərinləşdirir və Britaniya cəmiyyətində uzun müddətdir mövcud olan narazılıqları üzə çıxarıb.

İlk növbədə, qeyd edək ki, Naycel Fərəc Britaniya siyasətində yeni sima deyil. O, illərlə Avropa İttifaqına qarşı sərt mövqeyi, antiimmigrasiya ritorikası və populist çıxışları ilə tanınır. Əslində, Brexit prosesinin ideoloji memarlarından biri məhz Fərəc sayılır. Bir vaxtlar Britaniyanın Avropa İttifaqından çıxmasının mümkünsüz olduğunu düşünənlər sonradan onun siyasi kampaniyasının nə qədər böyük ictimai təsir yaratdığını gördülər. İndi oxşar dinamika yenidən müşahidə olunur. Fərəc ondadır ki, bu dəfə söhbət bütövlükdə Britaniya siyasi sistemində qarşı etimadsızlıqdan gedir. “Reform UK” partiyasının yüksəlişinin arxasında uzun illər ərzində yığılan sosial, iqtisadi və psixoloji narazılıqlar dayanır. Britaniyada inflyasiya, enerji qiymətlərinin artması, yaşayışın bahallaşması, səhiyyə sistemində böhran və qeyri-qanuni miqrasiya ilə bağlı narahatlıqlar əhəmiyyətli mülhüm hissəsində mərkəzi hakimiyyətə inamsızlıq yaradıb. Həm Mühafizəkarlar, həm də Leyboristlər həmin problemlərin həllində kifayət qədər effektiv görünmədikcə, radikal ritorika daha çox diqqət cəlb etməyə başlayır.

Mühafizəkar Partiyasının vəziyyəti xüsusilə mürəkkəbdir. Çünki “Reform UK” ən çox məhz sağ elektoratu parçalayır. Uzun illər Britaniya sağının əsas dayağı olan Mühafizəkarlar Brexittən sonra ciddi ideoloji böhran yaşamaya başladılar. Partiya daxilində fərqli qanadların toqquşması, tez-tez dəyişən baş nazirlər, iqtisadi problemlər və uğursuz qərarlar seçkilərin bir hissəsini uzaqlaşdırdı. Bu boşluğu isə Fərəc doldurmağa başladı. O, özünü “britaniyalıların səsi” kimi göstərər, siyasi elitanı xalqdan uzaq olmağa, London mərkəzi siyasət yürütməkdə və milli maraqları qorumaqda zəif davranmaqda itiham edirdi. Bu ritorika xüsusilə kiçik şəhərlərdə, səmənə bölgələrində və iqtisadi çətinlik yaşayan təbəqələrdə arasında rezonans doğurdu. Ənənəvi partiyalara etiraz edən seçicilər üçün “Reform UK” bir növ sistemə qarşı üsyan platformasına çevrildi. Lakin problemlər sadəcə iqtisadi çətinliklərlə bitmədi. Milli

kimlik mövzusu da getdikcə daha həssas siyasi məsələyə çevrildi. Hazırda miqrasiya, multikulturalizm və təhlükəsizlik mövzuları ətrafında aparılan debatlar cəmiyyət daxilində emosional parçalanmanı artırır. “Reform UK” məhz sözügedən emosional boşluqdan istifadə edir. Rəhbərlərin daha ciddi qorunmasını, miqrasiya siyasətinin sərbəstləşdirilməsini və “Britaniya dəyərlərinin” müdafiəsini əsas prioritetlərdən biri kimi təqdim edir. Tanqidçilər hesab edirlər ki, bu ritorika cəmiyyətdə yadlaşmanı və dözümsüzlüyü gücləndirə bilər. Onların fikrincə, sosial problemlərin səbəbini yalnız miqrasiya ilə əlaqələndirmək populist yanaşmadır və uzunmüddətli həll təklif etmir. Fərəc tərəfdarları isə bildirirlər ki, illərlə problemlər barədə danışmaq siyasi düzgünlük adı altında tabu hesab olunsada, indi sadəcə insanların real narahatlıqları dilə gətirilir.

Leyboristlər partiyası üçün də vəziyyət asan deyil. İlk baxışda “Reform UK” əsasən sağ seçiciləri cəlb etdiyi üçün Leyboristlər

Ekspert rəyi

Züriyyə QARAYEVA, politoloq

Naycel Fərəc in rəhbərlik etdiyi “Reform UK” partiyasının yüksəlişi Böyük Britaniyada ənənəvi iki partiyalı siyasi sistemə ciddi təzyiqlər gətirib çıxarıb. Xüsusilə miqrasiya, yaşayış xərçələrinin artması, milli kimlik və təhlükəsizlik məsələləri üzərindən aparılan populist kampaniyalar cəmiyyət daxilində narazılığın daha güclənməsinə gətirib çıxarıb. “Reform UK” uzun müddət əsasən etiraz elektoratının partiyası kimi qəbul olunsada, artıq Mühafizəkar Partiyasının klassik seçici bazasına bərabər təsir göstərməyə başlayıb. Bu isə sağ

bundan faydalana bilməmiş kimi görünür. Amma reallıq daha mürəkkəbdir. Çünki partiyanın yüksəlişi ümumi siyasi sistemə qarşı narazılıq artırır və seçkilərin proqnozlaşdırılmasını çətinləşdirir. Bundan başqa, fəhə sinfinə mənsub seçicilərin hakim siyasi dairələrə

ritorikaya meyillənməsi Leyboristlər üçün risk yaradır. Nəzərə alınmalıdır ki, Britaniya siyasətində uzun müddət sinfi identiklik əsas rol oynamayıb. İşçi sinfi daha çox Leyboristlərə, biznes və mühafizəkar təbəqələr isə Mühafizəkar Partiyaya səs verirdi. İndi isə mədəni və milli kimlik əsas siyasi sosial-iqtisadi bölgünü arxa plana keçirir. İnsanlar artıq milli kimlik, təhlükəsizlik, miqrasiya və qlobalizm kimi mövzulara münasibət əsasında siyasi seçim edirlər. Sözügedən dəyişikliklər Britaniyada siyasi dilin də sərbəstləşməsinə səbəb olub. Sosial şəbəkələrin təsiri, emosional kampaniyalar və populist çıxışlar ənənəvi siyasi debatları kölgədə qoyur. Naycel Fərəc həmin kommunikasiya mühitində daha rahat hərəkət edir. Bu isə siyasi sistemdən yorulan seçicilər üçün daha cəlbədiçidir.

Yeri gəlmişkən, bəzi analitiklər “Reform UK”-nin yüksəlişini Brexit sonrası dövrün davamı hesab edirlər. Onların fikrincə, Brexit Britaniya cəmiyyətində dərin narazılığın siyasi partlayışı idi. Həmin narazılıq indi yeni formada yenidən ortaya çıxır. Fərəc ondadır ki, əvvəl hədəf Brüssel idisə, indi hədəf bərabər Britaniya siyasi sistemidir.

Sonda qeyd edək ki, ifrat sağın yüksəlişi demokratiya üçün müəyyən risklər da yaradır. Populist qüvvələr cəmiyyətin emosionalından istifadə edərək mürəkkəb problemləri həddindən artıq sadələşdirir və siyasi qütbləşməni artırır. Xüsusilə miqrasiya kimi

elektoratın parçalanmasına səbəb olur və nəticədə həm mühafizəkarların zəifləməsi, həm də parlament daxilində daha fraqmentləşmiş siyasi mənzərənin formalaşması ehtimalını artırır. Digər tərəfdən, Leyboristlər hakimiyyət perspektivini gücləndirsə də, ifrat sağ ritorikanın gündəmi müəyyən etməsi onları da daha sərt miqrasiya və təhlükəsizlik siyasətinə yaxınlaşmağa məcbur edə bilər.

Əsas risk isə cəmiyyət daxilində siyasi və sosial qütbləşmənin dərinləşməsidir. Son illərdə Brexit sonrası iqtisadi çətinliklər, regionlararası inkişaf fərqləri və dövlət institutlarına inamın zəifləməsi populist qüvvələr üçün münbit zəmin yaradıb. Əgər iqtisadi problemlər davam edərsə və ənənəvi partiyalar effektiv sosial-iqtisadi model təqdim edə bilməzsə, gələcəkdə “Reform UK” kimi qüvvələrin təsiri daha da arta bilər. Bu isə Britaniya siyasətində daha sərt milliyətçi ritorikanın güclənməsi, miqrantlara münasibətin sərbəstləşməsi və küçə səviyyəsində radikal qrupların fəallaşması riskini artırır. Paralel olaraq, Şotlandiya və Şimali İrlandiya kimi regionlarda mərkəzi hakimiyyətə qarşı siyasi narazılıqların yenidən güclənməsi ehtimalı var ki, bu da Böyük Britaniyanın daxili siyasi sabitliyi üçün uzunmüddətli çağırış yarada bilər.

həssas mövzuların aqressiv siyasi aləmə çevrilməsi cəmiyyət daxilində qarşıdurma riskini yüksəldir.

Nəzrin ELDARQIZI
XQ

Üstündən 4 gün keçsə də, İrəvanın ev sahibliyi etdiyi “Avropa Siyasi Birliyi”nin 8-ci Sammiti hökumət və media dairələrində “tarixi diplomatik təntənə” kimi vəsf olunur. Ermənistanın, guya, nəhayət, Rusiyanın təsir orbitindən çıxması, “yeni Avropa arxitekturası”nın bir hissəsinə çevrilməsi tezisləri gündəmdən çıxmaq bilmir. Belə irimiqyash siyasi tədbirlərin keçirilməsini İrəvanın beynəlxalq səviyyədə tanınması, ölkə üçün əzəmətli “geosiyasi dönüş anı” kimi təqdim edilir. Amma “Zirvə”lərin zahiri bəzəyinin arxasından maraqlı olduğu qədər də real mənzərə boylanır. Həmin reallığın atributları Ermənistanın müstəqilliyinin təsdiqindən daha çox ölkənin yenidən xarici güc mərkəzləri arasında mübarizə meydanına çevrildiyinin növbəti isbatıdır. İrəvan “suveren seçim”dən nə qədər uca danışırsa, köhnə problem bir o qədər kəskin şəkildə özünü büruzə verir. Bu, Ermənistan dövlətinin xarici himayədarı mövcud ola bilməməsi problemidir.

Gerçəyi diplomatik ədalarla, hay-küylə pərdələmək olmaz

Problemin mahiyyətində bu kiçik dövlətin “böyük güc”dən asılılığının klassik quruluşu dayanır. Həm bu, həm də ASB-nin İrəvan sammitində səslənən fikirlərə, eləcə də 2026-cı ilin aprelinin Azərbaycan diplomatiyası üçün yaddaqalan hadisələrlə zəngin ay olması ilə bağlı məsələlərə Milli Məclisin deputatı, politoloq Rəşad Məsədiyev yerli media seymentinə verdiyi müsahibəsində aydınlıq gətirir.

– *Rəşad Məsədiyev, “Avropa Siyasi Birliyi”nin İrəvanda keçirilməsi səkkizinci sammiti sizin üçün nə ilə yadda qaldı?*

– Hər halda, birmənalı deyə bilərik ki, sammit iştirakçıları İrəvana Ermənistan–Azərbaycan münasibətlərini müzakirə etmək üçün toplaşmamışdılar. Məhz bu baxımdan deyə bilərik ki, sammit qarşısında ki parlament seçkilərində Nikol Paşinyana dəstək məqsədini daşıyırdı. Bundan çıxış edərək onu da əminliklə nəzərə çatdırırıq ki, İrəvan Zirvə görüşü nə regional və global problemlərin ciddi siyasi müzakirəsi, nə də Fransa Prezidenti Emmanuel Makronun təşəbbüsü ilə Paşinyana dəstək aksiyası kimi “Avropa Siyasi Birliyi”nin müasir tarixində heç bir iz buraxmayacaq. İndi gözələyək görək, Avropa siyasəti sammitin tribunadasından dediklərini, heç olmasa, Ermənistan kontekstində, maddələşdirməyi bacaracaqlarmı?

– TRIPP marşrutunu yönləndirən və idarə edən Birləşmiş Ştatlardır və Vaşinqton bu məqsədlə artıq 140 milyon dollar vəsait ayırır. Əgər onlar TRIPP-i, sadəcə, bərpa ediləcək dəmir yolu, yüksək buraxılıqlı qabiliyyətinə malik naqliyyat qovşağı kimi deyil, gələcəkdə həm Naxçıvanı, həm də qismən Ermənistanı “məvi yanacaq”la təmin edən qaz boru xəttinin çəkilişini də nəzərdə tuturlarsa, bu, başqa məsələdir. Onu da istisna etmək olmaz ki, əgər bu marşrutdan, misal üçün, Türkmənistanın böyük həcmdə qazının Azərbaycan və Türkiyədən keçməklə Avropaya naqli baş verərsə, təbii ki, bu zaman yeni boru kamorına ehtiyac yaranacaq. Əlbəttə, bu, bizim istəyimizdən asılı olan məsələ deyil. Əgər Mərkəzi Asiyadan qaz Azərbaycan tranzitlə naql olunarsa, bu,

– *Bəli, hamıya məlum idi ki, Birliyin bu cür yarımformat sammitinin təşkilatı və keçirilməsi Makronun ideyası olub və o, İrəvan müzakirələrində özünü “əsasın qəhrəmanı” kimi aparırdı. Çıxışlarında isə Ermənistanın Rusiyadan uzaqlaşdırdığı, Avropanı seçdiyi barədə danışırdı. Bu barədə nə deyə bilərsiniz?*

– Makron böyük planlardan, yüksək dəyərlərdən danışmağı çox xoşlayır. Bas reallıq nə deyir? Reallıq ondan ibarətdir ki, Azərbaycanın Türkiyənin təmsilində strateji müttəfiqi var. Biz artıq bu müttəfiqliyin maddələşdirilmiş aspektlərini öyanı şəkildə göstərə bilərik. Mən bunu deyəndə ham orda qaz-neft qaz kəmərlərini, həm də qarşılıqlı investisiya layihələrini nəzərdə tuturuq. Azərbaycan Türkiyə iqtisadiyyatına 20 milyard dollar, qardaş ölkə də ölkəmizdə müxtəlif sahələrdə 18 milyard dollar yaxın sərməyə qoyub. Hərbi səhədə əməkdaşlığa gəldikdə isə, ikitərəfli layihələrin həcmi Ermənistanın Fransa ilə imzaladığı hərbi-texniki sazişlərində nəzərdə tutulan maliyyədən on dəfələrlə çoxdur. Tutaq ki, onlar İrəvanda ikitərəfli əməkdaşlığa dair növbəti kağızı imzaladılar, nə olsun? Fransa Ermənistanın xarici ticarət partnyorları arasında heç ilk “bəşlik”də yer almır. İrəvanın Tehranla ticarət mübadiləsinin həcmi Fransa ilə ticarətindən qat-qat çoxdur. Əsl reallıq bundan ibarətdir. Baxmayaraq ki, Makron çıxışlarında pafosla dərin münasibətlərdən, əməkdaşlıqdan danışır, Paşinyan isə ona “ziyü tuturdu”. Aydın məsələdir ki, seçki arafəsində bu təmaslar, çıxışlar Paşinyan üçün olduqca vacibdir. İkitərəfli strateji əməkdaşlıq müqaviləsi, təhlükəsizlik vədləri və sair öz yerində qalsın, real ölkədə isə, təkrar edirik, İrəvan – Paris əlaqələrini Bakının Ankara ilə bütün sahələr üzrə sıx əməkdaşlığını müqayisə etmək mümkün deyil.

– *“Avropa Siyasi Birliyi”nin sammiti çərçivəsində başqa bir tədbir – Avropa İttifaqı–Ermənistan sammiti keçirildi və Birgə Bəyannamə imzalandı. Həmin sənəddə Avropa institutunun Paşinyanın “Sülh kəşiyəsi”, eləcə də TRIPP layihəsinə dəstəyindən də bəhs edilir. Müqayisəyə gəlməyən bu iki ifadənin yanaşı işlədilməsi nədən xəbər verir?*

Türkmənistan – Avropa İttifaqı layihəsi adlanacaq. Yalnız bu halda Avropa İttifaqı TRIPP layihəsində dediyimiz, yaxud digər formada iştirak edə bilər. Bilirsiniz əsas sual nədən ibarətdir? Sual odur ki, Ermənistanın dəmir yolu şəbəkəsinin hələ də Rusiya Dəmir Yolu Şirkəti idarə edir. Bu şirkət isə Avroparlamentin sanksiyaları altındadır. Paşinyanın ortaya atdığı homin “Sülh kəşiyəsi” ideyası isə Ermənistanın həm Türkiyə, həm də Azərbaycanla dəmir yolu infrastrukturunun bərpasını və təzələnməsini tələb edir. Avropa İttifaqı bu yol qovşaqlarının bərpasına maliyyə vəsaiti ayıra bilməz? Ən böyük sual budur. Bu zaman Avropa İttifaqı Naxçıvan dəmir yolunun işlək hala gətirilməsi üçün də maliyyə vəsaiti ayırmalı olacaq. Yalnız bu variantda birlik TRIPP layihəsinin reallaşmasında iştirak edə bilər.

– *Aprel diplomatik cəbhədə Azərbaycan üçün çox zəngin və əhatəli ay oldu. Yüksək səviyyəli qəbulla, görüşlər, tədbirlər və bir sıra xarici ölkələrin dövlət və hökumət başçılarının, o cümlədən Şimali avropalıların səfərləri. Bu müstəvidə Baltikyanı ölkələrin Azərbaycanca meyillənməsi maraqlıdır. Siz bunun səbəbini nədə görürsünüz?*

– Azərbaycanın enerji resurslarının Baltikyanı ölkələrə çatdırılması dolayısı ilə mümkün ola bilər. Zənnimcə, onları maraqlandıran, misal üçün, Neft Fondumuzda böyük miqdarda toplanmış ehtiyatlarıdır. Bəli, Azərbaycan bu ehtiyatları ən etibarlı ünvənlərə yönəltmək, yerləşdirmək barədə düşündür. Aydın məsələdir ki, Baltikyanı respublikaların rəhbərliyi bu vəsaiti investisiya formasında öz iqtisadiyyatlarına cəlb etmək istəyirlər. Vaxt var idi ki, həm Baltikyanı, həm də Şərqi Avropa ölkələrinin bütövlərini 40-45 faizini Avropa İttifaqının köməyi ilə formalaşdırı. Bu mərhələ artıq başa çatıb. İndi onlar illərlə yaratdıqları sosial infrastrukturunu saxlamaqdan ötrü kənarında maliyyə təminatı axtarırlar. Əgər təqdim etdikləri layihələr Bakı üçün cəlbədiçə və faydalı olarsa, əlbəttə, qarşılıqlı münasibətləri bu istiqamətdə də inkişaf etdirmək mümkündür. Niyə də olmasın?

İmran BƏDİR XANLI
XQ

Fransanın ikili siyasəti və Azərbaycanın suverenlik mövqeyi

Fransanın Avropa və xarici işlər naziri Jan Noel Baronun Fransa Senatında Azərbaycan əleyhinə səsləndirdiyi iddialar və buna cavab olaraq Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyinin verdiyi sərt reaksiya Cənubi Qafqaz ətrafında formalaşan yeni geosiyasi mübarizənin növbəti epizodu kimi qiymətləndirilə bilər.

Fransanın xarici işlər naziri tərəfindən "Dağlıq Qarabağ" ifadəsinin yenidən işlədilməsi, əslində, ciddi siyasi və diplomatik məzmun daşıyır. Heç bir beynəlxalq hüquqi sənəddə "Dağlıq Qarabağ" ayrıca siyasi subyektdir və ya müstəqil status vahidi kimi tanınmayıb. Əksinə, beynəlxalq sistemin əsas aktorları uzun illər boyu Qarabağı Azərbaycanın ayrılmaz hissəsi kimi qəbul etdiklərini rəsmi şəkildə bildiriblər. 2020-ci ildən sonra yaranmış yeni geosiyasi realıq isə bu məsələni faktiki və hüquqi baxımdan tam şəkildə yekunlaşdırıb.

Bələ bir şəraitdə rəsmi Parisin köhnə terminologiyasını davam etdirməsinə onun regiona münasibətdə hələ də postmünaqişə reallığını tam qəbul etmədiyini göstərir. Burada əsas məqam ondan ibarətdir ki, terminologiya üzərindən aparılan siyasət gələcək diplomatik diskursun çərçivəsini müəyyənləşdirir. Yəni "Dağlıq Qarabağ" ifadəsinin istifadəsi dolayısı ilə bölgənin status məsələsinin hələ də açıq olduğu görüntüsünü yaratmağa xidmət edir. Halbuki Azərbaycan mövqeyinə görə status məsələsi artıq tarixə çevrilib və regionda əsas müzakirə predmeti reinteqrasiya, təhlükəsizlik və kommunikasiyaların açılmasıdır.

Parisin ritorikasında müşahidə olunan selektiv yanaşma onun daha çox müəyyən siyasi xəttin tərəfdarı kimi çıxış etdiyini göstərir. Son illər Fransa Senatında qəbul olunan anti-Azərbaycan qətnamələri, Ermənistanla hərbi əməkdaşlığın genişləndirilməsi və Avropa regionu məsələsində Bakıya qarşı siyasi təzyiqlər hələ də tendensiyanın davamı kimi qiymətləndirilir. Digər mühüm məqam isə informasiya-siyasi müstəvidə legitimlik uğrunda mübarizədir. Hər hansı bölgənin necə adlandırılması onun hüquqi və siyasi statusuna dair beynəlxalq təsəvvür formalaşdırır. Buna görə də Azərbaycan "Qarabağ iqtisadi

rayonu", "Azərbaycanın Qarabağ bölgəsi" kimi ifadələrin istifadəsini təşviq etməklə, yeni siyasi reallığın beynəlxalq diskursda möhkəmlənməsinə çalışır. Fransanın köhnə terminologiyaya qayıtməsi bu prosesə siyasi müqavimat elementi kimi görünür.

Burada daha dərin geosiyasi aspekt də mövcuddur. Fransa Cənubi Qafqazda öz təsir imkanlarını saxlamaq üçün Ermənistan faktorundan istifadə etməyə çalışır. Xüsusilə Avropa İttifaqı daxilində geosiyasi aktivliyini artırmaq istəyən Paris regionda özünü əsas siyasi aktorlardan biri kimi təqdim etməyə çalışır.

Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyinin reaksiyasında diqqətçəkən əsas məqamlardan biri Fransanın açıqlamalarının beynəlxalq hüquqa zidd və regionda yeni gərginlik yarada biləcək təhrikədi ritorika kimi təqdim olunmasıdır. XİN-in açıqlaması göstərir ki, Bakı artıq Qarabağ məsələsinə keçmiş münaqişə prizmasından deyil, dövlət suverenliyinin tam bərpası və hüquqi legitimliyin təmin olunması çərçivəsində yanaşır.

Məhz bu kontekstdə açıqlamada istifadə olunan "haqq-ədalət müharibəsi" ifadəsi siyasi və ideoloji yük daşıyır. Azərbaycan bu termin vasitəsilə 2020-ci il Vətən müharibəsini beynəlxalq hüququn pozulmuş normalarının bərpası prosesi kimi təqdim edir. Əslində, Bakı son illər diplomatik diskursunu sistemli şəkildə dəyişir. Əvvəllər beynəlxalq platformalarda əsas vurğu "münaqişənin həlli" üzərində qurulurdu, indi "postmünaqişə reallığı", "regional reinteqrasiya", "suverenliyin tam təmin olunması" və "ərazi bütövlüyünün bərpası" anlayışları ön plana çıxarılır. Fransanın ritorikasına sərt cavab verilməsi məhz bu narrativin müdafiəsi ilə bağlıdır. Bakı hesab edir ki, regionda status məsələsinin yenidən gündəmə gəlməsinə çalışsın və ya köhnə siyasi terminologiyasını saxlayan ya-

naşmalar yeni geosiyasi reallığa uyğun deyil və sülh prosesinə mənfi təsir göstərir. Digər mühüm aspekt isə Azərbaycanın beynəlxalq hüquqa istinad etməklə öz mövqeyini legitimləşdirməsidir. XİN-in reaksiyası göstərir ki, Bakı öz fəaliyyətini BMT Nizamnaməsi, dövlətlərin ərazi bütövlüyü prinsipi və beynəlxalq hüququn fundamental normaları ilə əsaslandırmağa çalışır. Fransanın mədəni irs məsələsinin yenidən gündəmə gətirilməsinin arxasında isə daha geniş siyasi və geosiyasi məqsədlərin dayandığı müşahidə olunur. Son illər Paris Qarabağ məsələsində humanitar, dini və mədəni irs mövzularını ön plana çıxarmaqla regiondakı proseslərə normativ-humanitar çərçivədən təsir göstərməyə çalışır. Fransanın ritorikasında xüsusilə erməni dini-mədəni irsinin taleyi ilə bağlı vurğuların ön plana çəkilməsi diqqət çəkir. Paris bu mövzu üzərində beynəlxalq ictimaiyyətdə müəyyən emosional və siyasi həssaslıq formalaşdırmağa çalışır. Xüsusilə Qərb siyasi dairələrində "mədəni irsin təhlükə altında olması" narrativi insan hüquqları və humanitar təhlükəsizlik kontekstində daha sürətli rezonans doğurduğundan, Fransa bu mövzudan aktiv diplomatik alət kimi istifadə edir. Lakin Azərbaycanın reaksiyası bu yanaşmanın selektiv xarakterini ön plana çıxarmağa hesablanmış. Rəsmi Bakı haqlı olaraq Ermənistanın işğal dövründə Azərbaycan ərazilərində yüzlərlə məscidin, türbənin, qəbiristanlığın və tarixi-mədəni abidələrin dağıdıldığını xatırladır.

Bu arqumentin əsas siyasi gücü ondadır ki, Azərbaycan Fransanın humanitar ritorikasındakı ikili standartları göstərməyə çalışır.

Azərbaycan uzun illər işğal altında olan ərazilərə beynəlxalq missiyaların göndərilməsini tələb etdiyini vurğulayaraq, əslində beynəlxalq təşkilatların passivliyini və bəzi hallarda siyasi təsirlər altında fəaliyyət göstərdiyini nümayiş etdirməyə çalışır. Fransa isə əksinə, postmüharibə dövründə mədəni irs məsələsinin ön plana çıxarmaqla siyasi gündəliyi humanitar çərçivədə formalaşdırmağa çalışır. XİN-in açıqlamasında UNESCO məsələsinə xüsusi vurğu edilməsi Azərbaycanın son illərdə beynəlxalq təşkilatlarla bağlı formalaşdırdığı siyasi yanaşmanın mühüm elementlərindən biridir.

Azərbaycanın əsas arqumenti ondan ibarətdir ki, işğal dövründə Qarabağ və ətraf ərazilərdə mədəni və dini irsin dağıdılması ilə bağlı beynəlxalq missiyaların göndərilməsi təşəbbüsləri illərlə noticasız qalıb. Bakı dəfələrlə UNESCO-nu həmin ərazilərə faktarəşdirici və qiymətləndirmə missiyası göndərməyə çağırsa da, bu təşəbbüslər müxtəlif siyasi maneələrlə qarşılaşıb. Azərbaycan tərəfi hesab edir ki, həmin dövrdə beynəlxalq təşkilatların passivliyi regionda baş verən mədəni vandalizm faktlarının lazımı səviyyədə beynəlxalq gündəmə çıxmasına mane olub. Azərbaycanın vurğuladığı digər mühüm məqam isə ikili standartlar problemidir. Rəsmi Bakı hesab edir ki, işğal

dövründə dağıdılmış Azərbaycan mədəni irsi ilə bağlı beynəlxalq reaksiyanın zəif olması, lakin postmüharibə dövründə erməni irsi məsələsinin daha fəal şəkildə gündəmə gətirilməsi balanssız yanaşma təsiri yaradır. Baş verənlər daha geniş geosiyasi kontekstdə də qiymətləndirilməlidir. Fransa son illərdə Cənubi Qafqazda öz təsir imkanlarını artırmağa çalışır. Xüsusilə Ermənistanla hərbi-siyasi əməkdaşlığın genişləndirilməsi, İrəvana silah tədarüki və anti-Azərbaycan ritorikasının intensivləşməsi Parisin regionda balanslı vasitəçi statusundan uzaqlaşdığını göstərir. Bu isə Fransanın ATƏT-in Minsk qrupu dövründən qalan vasitəçilik legitimliyinə ciddi zərbə vurur.

Son olaraq qeyd edək ki, mövcud proseslər göstərir ki, postmünaqişə mərhələsində informasiya müharibəsi və diplomatik narativlər ən az hərbi və siyasi faktorlar qədər əhəmiyyətliyəldir. XİN-in çəvik reaksiyası da məhz bu yeni mərhələdə Azərbaycanın beynəlxalq informasiya məkanında mövqelərini müdafiə etmək strategiyasının tərkib hissəsi kimi qiymətləndirilə bilər.

Şəbnəm ZEYNALOVA,
XQ-nin siyasi analitiki,
siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru

ASB-nin İrəvan toplantısı

Zirvəyə çıxarmaq, yoxsa zirvədən yıxmaq?

Əlbəttə, "Avropa Siyasi Birliyi"nin Ermənistanla keçirilmiş VIII Zirvə toplantısı böyük hadisədir. Hər halda, yaşadığımız Cənubi Qafqaz coğrafiyasında belə bir miqyash tədbirin təşkili, "köhnə qitə" liderlərinin bir araya gəlib mühüm müzakirələr aparmaları adı məsələ sayıla bilər. Heç şübhəsiz, 2028-ci ildə Bakıda Əzərlənəcək X Zirvə toplantısı da əlamətdar səciyyə daşıyacaq. İndilik isə Ermənistanla tədbirlə bağlı bəzi məqamların vurğulanmasına ehtiyac var. O məqamlar ki, özündə xeyirdən çox, zərər daşıyır.

Əvvəlcə onu bildirək ki, Ermənistan heç vaxt müstəqil siyasət aparmayıb. Uzun müddət ölkə Rusiyanın forpostu olub, 2018-ci ildə Baş nazir Nikol Paşinyanın hakimiyyətdə gəlməsindən sonra isə Qərbin peyki rolunda çıxış edib. Halbuki, belə olmamalı idi... Axı məhz forpostluq amplusu erməni dövlətinin inkişafına mane olub. Üstəlik, erməni amili tarixən böyük güclər üçün məkrli ssenarilərinin, Cənubi Qafqazda və bütövlükdə regionda nifaq və təfriqənin aləti olub. Nəticədə

kvaya, obrazlı desək, yem kimi bəsləyirlər. Eynilə Ukrayna kimi.

Axı Rusiya-Ukrayna müharibəsi birincinin ikincinin ərazi bütövlüyünə və suverenliyinə qəsbini reallığına daşısa da, bu savaşa yekun olaraq etibarlı Qərbin Kiyevi və Moskvanı eyni dərəcədə sürüklədiyi girdəkdir. Hər halda, tərəflərin danışıq mübahisəli məsələləri öz aralarında həll etmələri üçün imkanlı olub və hələ də var. Ancaq Rusiya-Ukrayna müharibəsi 2022-ci ildən başlayaraq, hər gün

yolu tutsa da, xaricdən Ermənistan üçün tamamilə başqa gündəmin formalaşdırılması cəhdlərini görürük. Söhbət Fransanın buyruq quluna çevrilmiş Avropa Parlamentinin Qarabağ ermənilərinin bölgəyə təhlükəsiz qayıdışı ritorikasıdır. O ritorika ki, zamanında rəsmi İrəvan tərəfindən də irəli sürülmüşdü və məqsədi Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü və suverenliyini şübhələndirmək idi.

Aydındır ki, təhlükəsiz və ləyaqətli qayıdış deyimlərinin arxasında Qarabağı Azərbaycanın tərkibində olsa da, əlahiddə statusda rəsmiləşdirmək, durumu beynəlxalq ictimaiyyətdə "yedirtmək" istəyi dayanırdı və yəni də dayanmaqdadır. Bu istək isə Qarabağ avontürası üçün gələcək formalaşdırmaq, ölkəmizin daxilində saat mexanizmlə bomba yerləşdirmək məqsədinin ifadəsidir. Başqa cür düşünmək üçün əsas yoxdur.

Ona görə başqa cür düşünmək mümkün-süzdür ki, Azərbaycan dövləti həm 2023-cü ilin sentyabrına qədər, həm də ondan sonra Qarabağ ermənilərinin Azərbaycanda qalmaları, onların təhlükəsiz şəkildə ömür sürmələri üçün hər cür şərait yaratdığını bəyan etmişdi. Lakin Ermənistan hakimiyyəti, habelə onun xaricdəki havadarları məsələnin belə qoyuluşu ilə razılaşmadılar və Qarabağdan erməni köçünə start verildi. Elə isə sual yaranır: əgər ermənilər bölgədə qalmaq istəyirdilərsə, nə üçün yaşadıkları yerləri tərk etdilər? Yaxud Qarabağdakı ermənilərin bölgədə qalmaları arzulanırdısa, nəyə görə tez bir zamanda əraziləndirərək çıxarıldılar? Sözümlər ondadır ki, Fransa və Qərb dünyasını böyük ölçüdə nə Ermənistan, nə Qarabağ ermənilərinin qayıdışı, nə də real təhlükəsizlik məsələləri maraqlandırır. Əsas istək Ermənistanın köməyi ilə Cənubi Qafqazda Rusiyanın mövqelərini zəiflətmək və regionda möhkəmlənməkdir. Ən qəribəsi isə budur ki, Qərbdə bu məqsədə çatmaq üçün keçmişin üfünət qoxuyan kişelərinə baş vurulur. Yəni canını tapşırırsınız "Qarabağ kartı"nın yenidən işə salınmasına cəhdlər göstərilir. Elə zənn edilir ki, ermənilər üçün həssas məsələ sayılan Qarabağ mövzusu onların hazırkı anti-Rusiya dirənidişində də mühüm halqaya, mənəvi istinadgaha çevriləcək. Təxminən belə: Qarabağın ermənilərə məxsus olması istəməyən Rusiyadır, Ermənistan müharibə meydanında tək qoyan Moskvadır. Makron İrəvanda 2020-ci ilin 44 günlük müharibəsini məhz buna görə yada saldı. Nəinki yada saldı, hətta ağ yalan danışaraq bildirdi ki, guya, savaşa zamanı Ermənistanı və erməni xalqını dəstəkləyən yalnız Fransa olub.

Sonda ümumiləşdirmə aparaq və onu da bildirək ki, "Avropa Siyasi Birliyi"nin İrəvanda keçirilmiş VIII Zirvə toplantısı forumdakı diqqətçəkən məqam Qərbin Ermənistanı qarşıdurma məkanını təsəvvürə gətirməsidir. Açıq şəkildə Ermənistan-Rusiya ziddiyyətlərinə siyasi sormayə yatırıldığı hiss olunmaqdadır. Halbuki, birincisi ikinci ilə xoş münasibətlərin saxlanılması vacibdir. Ermənistanın Rusiya ilə həm xoş, həm də barabartərəfli əlaqələrinin qorunması üçün isə Moskvanın əminliyi şərtidir. Yəni Şimalda əmin olmalıdırlar ki, Cənubi Qafqaz Rusiyanın sivil şəkildə, klassik jandarm funksiyasından konar təmsil olunacağı əməkdaşlıq məkanındır və mövcud platformada hansısa qütbün, o cümlədən Kremlin özünü də dominantlığa imkan verilməyəcək. Bunun yolu Ermənistanın siyasi oyun qaydalarına ciddi şəkildə riayət etməsindən, xariclə məsafəli, yəni balanslı münasibət saxlamasından keçir.

Ə. CAHANGİROĞLU
XQ

"İnkişaf yalnız sülhün bərqərar olduğu şəraitdə mümkündür. Cənubi Qafqazdakı mövcud vəziyyət burada böyük inkişaf potensialının olduğunu göstərir. Bu proses nəqliyyat infrastrukturunun təkmilləşdirilməsindən, regional nəqliyyat şəbəkəsinin blokadadan çıxarılmasına dair razılaşmaların icrasından və TRIPP layihəsi çərçivəsində yeni logistika marşrutlarının yaradılmasından başlayır. Öz növbəsində inkişaf da regionda sülhün möhkəmlənməsinə xidmət edəcək".

İrəvanda "sülhü yenidən öyrənmək" dərsləri

Baş diplomatın müavininin bu etirafı görünməyən mətləbləri də üzə çıxarır

Bu fikirləri Ermənistan xarici işlər nazirinin müavini Robert Abisqomonyan "İrəvan dialoqu" konfransında səsləndirib. Onun sözlərinə görə, nəqliyyat infrastrukturunu Ermənistanın, həm də Azərbaycanın maraqlarının kəsişdiyi əsas nöqtədir: "Bu amil sülhü təmin etməklə yanaşı; inkişaf, daha dərin institusionallaşma və sülhün möhkəmlənməsi üçün zəmin yaradacaq. Müstəqilliyimizin 30 ili ərzində cəmiyyətimiz belə bir sülh görməyib. Biz sülh içində yaşamağın nə demək

və dərin etimadsızlıq mühiti təkə əqtisadi tərəqqini ləngitməyib, həm də xalqlar arasında ciddi psixoloji baryerlər yaradıb. Bu baxımdan, Nazir müavininin səsləndirdiyi tezislər regionun gələcək arxitekturası ilə bağlı yəni də konstruktiv siyasi yanaşmanın formalaşdığından xəbər verir. Çıxışda sülhün və inkişafın ayrılmaz vahətd şəkildə təqdim olunması Cənubi Qafqazın cari geosiyasi reallıqlarını və tərəqqi ehtiyaclarını birbaşa əks etdirir.

Uzun illər region dövlətləri təhlükəsizlik məsələlərini iqtisadi əməkdaşlıqdan üstün tutmağa çalışıblar. Nəticədə nəqliyyat marşrutları bağlanmış, sərhədlər qapadılıb, regional layihələr isə siyasi gərginliyin girovuna çevrilib. Halbuki müasir dünya təcrübəsi göstərir ki, davamlı sülh yalnız iqtisadi inteqrasiya və qarşılıqlı asılılıq fonunda mümkündür. Abisqomonyanın vurğuladığı kimi, inkişaf sülh şəraitində yaranır, eyni zamanda, inkişafın özü də sülhü möhkəmləndirən əsas amilə çevrilir. Bu fikir xüsusilə Cənubi Qafqaz kimi geosiyasi baxımdan həssas region üçün mühüm əhəmiyyət daşıyır.

Nazir müavininin çıxışında nəqliyyat infrastrukturunu məsələsinə xüsusi diqqət ayrılması da təsadüfi deyil. Çünki regionun gələcəyi məhz kommunikasiya xətlərinin struktur möhdudyyətlərlə üzlaşan ölkələr üçün sülh, sabitlik və kommunikasiyaların bərpasının həyatı əhəmiyyəti qeyd olunub. Abisqomonyanın beynəlxalq donorlar və inkişaf agentlikləri ilə tərəfdaşlığın strateji əhəmiyyətini önə çəkərək, bu əlaqələrin yaxın gələcəkdə konkret və nəzərəcarpacaq nəticələr verəcəyini diqqətə çatdırıb.

olduğunu bilmirik və bunu öyrənməliyik".

Nazir müavini regional əməkdaşlığın dayanıqlı inkişafın təmin olunmasında həlledici faktor olduğunu vurğulayıb. Çıxışda xüsusilə struktur möhdudyyətlərlə üzlaşan ölkələr üçün sülh, sabitlik və kommunikasiyaların bərpasının həyatı əhəmiyyəti qeyd olunub. Abisqomonyanın beynəlxalq donorlar və inkişaf agentlikləri ilə tərəfdaşlığın strateji əhəmiyyətini önə çəkərək, bu əlaqələrin yaxın gələcəkdə konkret və nəzərəcarpacaq nəticələr verəcəyini diqqətə çatdırıb.

Regionda onilliklər boyu davam edən münaqişələr qapalı kommunikasiya xətləri

(ardı 5-ci səhifədə)

hay cəmiyyətində dövlətçilik şüur və təfəkkürü axsayıb. Ermənilər həmişə kimlərsə onlar üçün nə isə edəcəkləri təsəvvürü ilə yaşayıblar ki, 44 günlük müharibədən sonrakı proseslər bu sayaq gözləntilərə üçün, bir növ, ölümlük hökmü çıxardı.

Erməni toplumu ancaq özünə güvənərək yaşamağı öyrənməlidir. Baş nazir Paşinyan son illər bu baxışın cəmiyyətdə hakim kəsilməsi üçün bir sıra işlər görür. Onun mövcud istiqamətdə durmadan təbliğat apardığı diqqətdən yayınmır. Ancaq hesab edirik ki, "Avropa Siyasi Birliyi"nin İrəvan toplantısı region üçün hər nə qədər böyük miqyaslı hadisə olsa da, Paşinyanın vurğuladığımız təbliğatını heçə endirdi. Bu mənada, Fransa Prezidenti Emmanuel Makronun İrəvanda izdiham qarşısında potki vurğulanmalıdır. Makron, sanki, potensial elektorata deyil, balaca uşaqlara müraciət ünvanlayır, onlara çox primitiv tərzdə seçkidə Paşinyanı dəstəkləmələrinin zəruriliyini anladır. Fransa Prezidenti elə davranırdı ki, guya, ölkəsi və bütövlükdə Avropa erməniləri himayə altına alıb. O zaman sal olunur: Belə bir təqdimat nə üçündür? Yəni onun zərər trayektoriyasını görmək beləmi çətindir? Məgər Ermənistan və ermənilər dünyadan bu qədərmi təcrid durumdadırlar? Bəlkə Makron həyaları fransız müstəmləkələrinin sakinləri ilə səhv salır? Suallar çoxdur, cavablar isə...

Əlqəz, Makronun və digər Avropa liderlərinin ortaya qoyduqları yaramaz və səmərəsiz ritorika sayəsində "Avropa Siyasi Birliyi"nin İrəvan toplantısı Qərbin Ermənistan üçün müdafiə xətti görüntüsünü yaratmaqdan başqa bir şey ocladı. Yəni tədbirin faydaları bu görüntünün altında əzilib qaldı. Ən əsası isə elə ray formalaşdı ki, Qərb dairələri ölkəni yalnız geniş anti-Rusiya cəbhəsinin Cənubi Qafqaz səngəri kimi görür, onu Mos-

yüzlərlə can almaqda, faciələrə, mərhumiyyət və acılara, misli görünməmiş dağıntılara yol açmaqdadır. İki qardaş xalq bir-birinin qanını içir və bu durum həm də Ermənistanla toplaşmış Avropa liderlərinin vicdanına yazılmışdır.

Bəli, Qərb "Avropa Siyasi Birliyi"nin İrəvan zirvəsindən Rusiyada qıvcı yaratmaq üçün geninə-boluna istifadə etdi. Toplantı çərçivəsində institusional məsələlərdən çox, Ermənistanın demokratik dövlət obrazını təbliğatı aparıldı. Bu dövlətin "avtoritar Rusiyaya qarşı mübarizə potensialı" ortaya qoyuldu. Halbuki, qıvcı qondarmaya əsla ehtiyac yox idi. Bu yerdə, istər-istəməz, Gürcüstan parlamentinin sədri Şalve Papaşviliyin bu yaxınlarda açıqladığı fikirlər yada düşür. Cənab Papaşvili Qərbin ölkəsini Kremlə qarşı qaldırmaq niyyətindən söz açmış və bildirmişdi ki, bunun qarşılığında ölkəyə heç bir real dəstək, onun itirəcəklərinin təminatına yönəlmə hansısa konkret vəd verilmir, sadəcə, Gürcüstan Rusiya ilə tam perspektivsiz münaqişəyə çəkilirdi. İndi Ermənistanla verilən vədlər də söz yığınının başqa bir şey deyil. Bu mənada, kifayət qədər geniş məzmunla malik Ermənistan-Əl Birgə Boyannaməsi gerçək faydaları mücərrəd qalan kağız parçasıdır. Bu sənəd, el dilində deyildiyi kimi, susuz quyuya su tökməklə onu doldurmaq ehtiyacı və ya balıq tutmağı öyrətmək yox, hazır balıq vədirdir.

Ermənistanla və erməni toplumuna hazır balıq yox, balıq tutmağı öyrənmək lazımdır. Bunun yolu region ölkələri, xüsusən, Azərbaycan və Türkiyə ilə səmimiyyətdən, əməkdaşlıqdan, ən başlıcası, möhkəm və dayanıqlı sülhdən keçir. Sülh üçün isə sərəmsiz siyasi kişelərdən, yəni Qarabağ avontürasından, bütövlükdə münaqişə məntiqindən uzaq durmaq şərtidir. Hazırda Paşinyan iqtidarı bu

İki gün gizli saxlanılan səfər

BCM rəhbərinin İrəvan səfərinin pərdəarxası məqamları

Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsinin (BCM) sədri Tomoko Akane mayın 5-də ilk dəfə Ermənistan səfəri edib. Lakin onun səfəri və Ermənistanın ədliyyə naziri Səbuhi Qalyan, həmçinin baş prokuror Anna Vardapetyanla görüşü barədə yalnız mayın 7-də məlumat yayılıb.

Ermənistan Baş Prokurorluğunun mətbuat xidmətinin məlumatına görə, Akane və Vardapetyan görüş zamanı ikitərəfli əməkdaşlığın inkişafının və institusional tərəfdaşlığın gücləndirilməsinin vacibliyini vurğulayıblar. Xüsusilə beynəlxalq cinayətlərin təhqiqatı sahəsində prokurorların potensialının artırılması məsələsinə diqqət yetirilib. Cinayət prosesində sübutların toplanması, zərərçəkənlərin və şahidlərin müdafiəsi ilə bağlı məsələlər də müzakirə olunub. "Ermənistanın baş prokuroru Beynəlxalq Cinayət Məhkəməsi ilə birgə tədris proqramlarının

iyulun 17-də İtaliyanın paytaxtı Romada keçirilən diplomatik konfransda qəbul olunan beynəlxalq müqaviləni (digər məsələlərlə yanaşı, məhkəmənin funksiyalarını, yurisdiksiyasını və strukturunu müəyyən edən müqavilə daha çox hüquqi terminlə statut adlandırılır-S.H.) 2023-cü ilin oktyabrında ratifikasiya edib.

Ermənistan rəhbərliyi o dövrdə BCM-ə qoşulmasını Azərbaycanı hansısa "hərbi cinayətlərə görə" məsuliyyətə cəlb etmək niyyəti ilə (?) əsaslandırmışdı. Lakin Roma statutunun ratifikasiyasından sonra bu is-

nin ölkəmizdə diqqətlə izlənilməsi tamamilə təbii. Çünki rəsmi İrəvan uzun müddət BCM-ə üzvlüyünü Azərbaycan əleyhinə hüquqi-siyasi alat kimi təqdim etməyə çalışıb. Ermənistan hakimiyyəti yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, Roma statutunun ratifikasiyası dövründə açıq şəkildə bəyan edirdi ki, guya, Azərbaycanı "hərbi cinayətlərə görə" beynəlxalq məsuliyyətə cəlb etmək niyyətindədir. Lakin aradan keçən müddətdə bu istiqamətdə ciddi hüquqi nəticə ortaya çıxarmaq mümkün olmadı. Bunun başlıca səbəbi isə Ermənistan tərəfinin iddialarını təsdiqləyəcək əsaslı hüquqi sübut bazası formalaşdırma bilməməsidir. Başqa sözlə, siyasi ritorika ilə hüquqi realıq arasında ciddi fərq özünlü göstərib. Məhz buna görə də BCM rəhbərinin məlum səfəri diqqətdən kənar qala bilməzdi. Çünki burada söhbət təkcə Ermənistanın beynəlxalq hüquqi institutlarla münasibətlərindən yox, həm də regionda formalaşan yeni siyasi konfigurasiyadan gedir. Xüsusilə, Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh sazişinin parafanmasına qədər irəliləyiş əldə olunduğu bir vaxtda belə səfərlər əlavə suallar doğurur.

Diqqətçəkən məqamlardan biri də odur ki, Akanenin səfəri mayın 5-də baş tutsa da, bu barədə məlumat yalnız iki gün sonra – mayın 7-də ictimailəşdirildi. Diplomatik praktikada bu cür gecikmiş açıqlamalar adətən təsadüfi olur. Bu, ya görüşlərin həssas xarakter daşdığına, ya da tərəflərin ilkin reaksiyaları və mümkün siyasi rezonansı hesablamaya çalışdıqlarını göstərir. Ermənistan hakimiyyətinin BCM mövzusunda həm Moskvanın, həm də region ölkələrinin reaksiyasını nəzərə almağa çalışdığı istisna deyil. Xüsusilə nəzərə alsaq ki, Ermənistanın BCM-ə qoşulması Rusiyada ciddi narazılıq yaratmışdı və V.Putinin həbsi ilə bağlı order fonunda bu məsələ Moskva-İrəvan münasibətlərində əlavə gərginlik mənbəyinə çevrilmişdi.

Səfərlə bağlı başqa bir diqqətçəkən detal isə Ermənistan Baş nazirinin BCM rəhbərini qəbul etməməsidir. Halbuki söhbət sıradan beynəlxalq təşkilat rəhbərindən deyil, qlobal hüquq sisteminin ən mühüm institutlarından birinin sədrindən gedir. Üstəlik, Ermənistan hakimiyyəti son illərdə BCM üzvlüyünü mühüm siyasi qərar kimi təqdim edib. Belə olan halda Paşinyanın görüşdən kənar qalması müxtəlif yozumlara yol açır. Bir ehtimal budur ki, rəsmi İrəvan BCM məsələsini bilərəkdən daha çox hüquqi-texniki müstəvidə saxlamağa çalışır və onu yüksək siyasi nümayiş predmetinə çevirmək istəmir. Digər ehtimal isə bundan ibarətdir ki, Paşinyan hakimiyyəti Moskva ilə onsuz da müəkkəb olan münasibətləri daha da gərginləşdirməkdən yayınmağa çalışır.

Bütün hallarda, Tomoko Akanenin İrəvana ilk səfəri Ermənistanın BCM üzvlüyünün formal prosedür mərhələdən praktik icra mərhələsinə keçdiyini göstərir. Ermənistan qanunvericiliyinin Roma statutuna uyğunlaşdırılması, hüquqi-mühafizə orqanlarının BCM standartlarına inteqrasiyası və institusional əlaqələrin genişləndirilməsi artıq konkret gündəm kimi ortaya çıxır. Bunun regionun siyasi və hüquqi balansına necə təsir göstərəcəyi isə qarşdakı mərhələdə daha aydın görünəcəkdir.

Səxavət HƏMİD
XQ

İrəvanda "sülhü yenidən öyrənmək" dərsləri

(əvvəli 4-cü səhifədə)

Abisqomonyanın "biz sülh içində yaşamağın nə demək olduğunu bilmirik və bunu öyrənməliyik" fikri isə adi siyasi bəyanat deyil, daha çox sosial etirafdır. Bu ifadə onilliklər boyu davam edən münaqişələrin təkcə dövlət sərhədlərini deyil, həm də cəmiyyətlərin şüur mənzərəsini necə parçaladığını göstəricisidir. Otuz illik qarşıdurma dövründə region xalqları sürüaltı səviyyədə bir-birini qonşu deyil, yalnız potensial təhlükə mənbəyi kimi görüb. "Müharibə psixologiyası" nəsillərin dünyagörüşünə elə dərin nüfuz edib ki, bu gün sülh anlayışı bir çoxları üçün tanış olmayan, hətta qeyri-müəyyənlik doğuran hissə çevrilib.

Əslində, nazir müavinin "sülh mədəniyyəti"nin inşası istəyi ciddi strateji çağırışdır. Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, dayanıqlı sülh yalnız hərbi əməliyyatların dayandırılması deyil, həm də fərqliliklərlə birgə mövcud olmağın sosial mexanizmlərinin yaradılmasıdır. Beləliklə, region ölkələri üçün əsas hədəf sülhü sadəcə bir "pauza" kimi deyil, uzunmüddətli iqtisadi tərəqqi və regional sabitliyin başlıca şərti kimi qəbul etməkdir. Cənubi Qafqazın gələcəyi bu mürəkkəb psixoloji maneəni necə aşacağından və sülhü gündəlik həyatın bir parçasına necə çevirəcəyindən asılı olacaqdır.

Avropa da iki ölkə arasında əməkdaşlığa maraqlıdır. Bu kontekstdə Avropa İttifaqı ilə Ermənistan arasında imzalanmış birgə bəyannamədə TRIPP layihəsinə verilən dəstək, regiona artan beynəlxalq marağın strateji göstəricisidir. Beynəlxalq aktorlar Cənubi Qafqaza artıq yalnız münaqişə prizmasından deyil, Avropa ilə Asiyayı birləşdirən mühüm iqtisadi və logistik qovşağ kimi yanaşırlar. Qara dəniz, Mərkəzi Asiya və Cənubi Qafqaz arasında nəqliyyat bağlantılarının gücləndirilməsi Brüssel üçün enerji təhlükəsizliyi və ticarət yollarının şaxələndirilməsi baxımından əhəmiyyət kəsb edir. Lakin regional logistika sahəsində əsas məsələ gurultulu şüurlar deyil, real şəraitdə işləyən mexanizmlərdir. Məhz burada bir disproporsiya diqqət çəkir: Avropa İttifaqı Ermənistanla "Sülh kəşifməsi" təşəbbüsünə üstünlük versə də, bu layihə 2023-cü ilin oktyabrından bəri infrastruktur təminatı və beynəlxalq zəmanətlər olmadan kağız üzərində qalan konsepsiyadır. Daha məntiqli yanaşma ötən ilin avqustunda "Tramp Marşrutu" üzrə əldə olunmuş razılaşmalara dəstək verməkdir. Çünki bu layihə real, strateji baxımdan hesablanmış təşəbbüs kimi regional logistikanın əsas dayaq konstruksiyasını formalaşdırır.

TRIPP layihəsinin əhəmiyyəti də məhz burada ortaya çıxır. Layihə region ölkələrini iqtisadi inteqrasiyaya

cəlb etməklə, Cənubi Qafqazı global sistemin mühüm haqlısına çevirmək potensialına malikdir. İqtisadi asılılıq dərinləşdikcə münaqişə risklərinin azaldığı dünya təcrübəsi ilə sübut olunub.

İqtisadi islahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzinin Strateji planlaşdırma şöbəsinin müdiri Aqil Əsədov bildirib ki, Cənubi Qafqazda davamlı sülh və əməkdaşlığın təmini üçün TRIPP dahlizinin açılması zəruridir: "Dahliz açılması Azərbaycan və Ermənistanın xarici bazarlara çıxışını asanlaşdırmaqla yanaşı, iki ölkə arasında ticarət əlaqələrinin canlanmasına güclü tökan verəcəkdir. Beynəlxalq yükdaşımalarda intensivləşməsinə şərait yaradan bu marşrut dünya ticarətinin inkişafına və global miqyasda mal dövriyyəsinin daha balanslı bölüşdürülməsinə mühüm töhfə olacaqdır, regionda sülhə xidmət edəcəkdir.

Ekspertin sözlərinə görə, Azərbaycanla nəqliyyat infrastrukturunun təkmilləşdirilməsi istiqamətində qəbul edilmiş davamlı və sistemli qərarlar notçasında bu gün ölkəmiz istənilən növ daşınmanı həyata keçirməyə, qəbul etməyə, saxlamağa və yola salmağa qadirdir.

Beləliklə, proseslər region ölkələrinin siyasi iradəsindən birbaşa asılıdır. Xarici aktorlar yalnız dəstək verə bilər, lakin real sabitliyi təmin edəcək əsas amil region dövlətlərinin qarşılıqlı etimad qurmaq bacarığıdır. Ermənistan rəsmisinin çıxışında Azərbaycanla münasibətlərin normalaşdırılması və sülh müqaviləsinin imzalanması dair fikirlərin xüsusi vurğulanması göstərir ki, artıq İrəvanda regional əməkdaşlığın alternativsiz olduğu açıq şəkildə qəbul edilib. Region ölkələri qarşıdurma siyasətindən əməkdaşlıq modelinə keçə bilsələr, Cənubi Qafqaz uzun illərdən sonra sabitlik və rifah məkanına çevriləcək şansı qazana bilər. Bu isə sülhün və əməkdaşlığın önəmini artırır.

Pünhan ƏFƏNDİYEV
XQ

həyata keçirilməsində, texniki əməkdaşlığın genişləndirilməsində və təcrübə mübadiləsi mexanizmlərinin hazırlanmasında maraqlı olduğunu bildirib. Tərəflər səmərəli və şəffaf əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsinə və konstruktiv dialoqun davam etdirilməsinə hazır olduqlarını təsdiqləyiblər, – deyə qurum bildirib. Görüşdə, həmçinin Ermənistanın Niderlanddakı səfəri Viktor Biyaqov, BCM ofisinin rəhbəri Hiram Abtahi və digər rəsmi şəxslər iştirak ediblər.

Ədliyyə Nazirliyindən bildirilib ki, Akane "İrəvan dialoqu" adlı üçüncü beynəlxalq konfransda iştirak etmək üçün Ermənistan gəlib. BCM rəhbəri Ermənistanın ədliyyə naziri ilə görüşdə İrəvanın Roma statutunun praktik tətbiqini sürətlə və effektiv şəkildə təmin etməyə hazır olduğunu yüksək qiymətləndirib. Tərəflər Roma statutundan irəli gələn öhdəliklərin yerinə yetirilməsi ilə bağlı məsələləri müzakirə ediblər. Məlumatda qeyd olunur ki, BCM ekspertləri Ermənistan qanunvericiliyinin Roma statutuna uyğunlaşdırılması prosesinə dəstək göstəriblər.

Dünya Ermənistanın xarici işlər naziri Ararat Mirzoyanın da BCM sədri ilə görüşünə dair məlumat yayılıb. "Armenpress" agentliyinin XİN-in mətbuat açıqlamasına istinadən verdiyi məlumata görə, görüşdə Ermənistanla BCM arasında əməkdaşlıq, beynəlxalq hüquq normalarına riayət olunması və beynəlxalq səylərdə iştirak məsələləri ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb.

Qeyd edək ki, Ermənistan 2024-cü il fevralın 1-dən rəsmi olaraq BCM-in üzvü olub. Ölkə BCM-in yaradılmasına dair 1998-ci il

tiqamətdə, demək olar ki, heç bir addım atılmayıb. Çünki ölkəmizi "hərbi cinayətlərdə" itiham edənər bununla bağlı iddialarına dair ortaya əsaslandırılmış sübutlar təqdim edə bilməyiblər. Beləliklə, qarşı tərəfin arzu və istəyi, necə deyirlər, ürəyində qalıb. Vəziyyətin belə olduğunu görən rəsmi İrəvan Azərbaycanla sülhün və dövlətlərarası münasibətlərin təsis edilməsi haqqında saziş layihəsi üzərində işi intensivləşdiriblər. Bu isə son nəticədə, 2025-ci il avqustun 8-də Vaşinqtonda ABŞ Prezidentinin şahidliyi ilə Azərbaycan Prezidenti və Ermənistan Baş naziri arasında sazişin parafanmasına gətirib çıxarıb. Bunun əvəzində isə digər adı Haaqa məhkəməsi olan qurumun Rusiya Prezidenti Vladimir Putinin həbsi ilə bağlı order verməsi fonunda Moskva-İrəvan münasibətlərində gərginlik yaranıb.

Tomoko Akanenin Ermənistan gəlişi-

Avropanın "hay ləyaqəti" və Ermənistanadakı ruspərəst davakarlar

(əvvəli 1-ci səhifədə)

Görünən odur ki, ölkədə bu il iyunun 7-də keçiriləcək parlament seçkiləri fonunda anti-Azərbaycan təmayül aktivləşməkdədir. O təmayül ki, özümdə Qarabağ avantürasını daşıyır. O təmayül ki, Qarabağ ermənilərinin bölgəyə ləyaqətli qayıdışı kimi sərəm təzissə əsaslanmaqla, erməni ictimaiyyəti rəyini qətnəməyə, sadəcə ermənilərdə qıvcıq formalaşdırmağa və bu yolla onların səsinə əldə etməyə hesablanıb.

Əslində, BMTM-nin münasibəti Avropa institutlarının diqqətini argentinəli dələduz Okamponun hərəkatlarına çəkmək məqsədi daşıyırdı. Ancaq o da vurğulanmışdı ki, sızdırılan görüntülər xarici lobbi aparatının Ermənistanın daxili siyasətinə təsir göstərərkək ölkənin, eləcə də regionun maraqlarına xidmət etməyən, əksinə, davamlı münaqişədən qazanc əldə edənlərin gündəliyini dəstəklədiyini aşkara çıxarırdı: "Belə vəziyyətdə Avropa institutlarının reaksiyası sükut olmalıdır".

Milli Məclisin deputatı Elçin Mirzabəyliyin təbirincə desək, bu dəli sükut bir yetim təsəlli yoxdur. Təəsüf ki, bəzi Avropa institutlarının ölkəmizə qarşı münasibətində müsbət təsəlli tutacağıımız yoxdur. Bu azmış ki, Ermənistan parlament seçkilərinə yaxınlaşdıqca, həmin institutların da anti-Azərbaycan köklənişi güclənir. Ona görə BMTM-nin açıqlamasında bildirilib ki, "Avropa Parlamentinin Ermənistan-Azərbaycan məsələlərinə dair qəbul etdiyi qətnəmələr, xüsusilə aprelin 30-da qəbul edilən son sənəd sülh prosesindən daha çox rusiyameyilli müxəlifətin siyasi ritorikasına uyğun ifadələr ehtiva edərsə, bu da yeni faktlar fonunda ciddi şə-

kildə nəzərdən keçirilməlidir".

İstər-istəməz sual yaranır: Avropa Azərbaycan-Ermənistan sülhünü əngələmək üçün Baş nazir Nikol Paşinyanın seçki məğlubuna çevrilməsindəmi razıdır? Görəsən, "köhnə qitə"dəkilərə Cənubi Qafqazda münaqişə ocağının qalması bu qədər vacibdir? Nəhayət, ortada daha böyük ziddiyyət var. Belə çıxır, Ukrayna müharibəsində qatı anti-Rusiya mövqeyinə malik Avropa Ermənistanla bağlı məsələdə Moskva ilə əlbəddir. Başqa cür düşünməyə əsas yoxdur. Bəlkə qitədəkilər 2018-ci ildə Ermənistanla həyata keçirdikləri inqilabın nəticələrini "dəfn etməyə" çalışırlar?

Əlqərəz, Ermənistanla yaxınlaşmaqda parlament seçkiləri fonunda "Qarabağ kartı"nın yenidən işə salındığını şahidiyik. Yəqin bununla bağlı anonsun Rusiya Pre-

zidenti Vladimir Putin tərəfindən N.Paşinyan Moskvada olarkən verdiyinin fərqi-dəsiniz. İndiki durumda Avropanın məhz bu anonsdan irəli gələrkək davrandığını şahidiyik. Haqqında söz açdığımız ən böyük paradoks da məhz budur.

Baxın, Avropa Parlamenti aprelin 30-də qətnəmə yayır və həmin sənəddə Qarabağ ermənilərinin bölgəyə ləyaqətli qayıdışını ortaya atır. Ortaya başqa bir sual da çıxır: Ləyaqətli qayıdış nə deməkdir? Cavab sadədir: Ləyaqətli qayıdış Qarabağı Azərbaycanın tərkibində olsa belə, əlahiddə statuslu bir bölgə kimi vurğulamaq. Elə bir bölgə ki, daim onu ölkəmizdən qoparmaq mümkün olsun. Halbuki, erməni iqtidarı hazırda belə bir vəziyyəti onun üçün heç bir əhəmiyyət daşımadığını dəfələrlə vurğulayıb. Ermənistanın revanşist və

şovinst kəsim isə Qarabağ avantürasını parlament seçkiləri ilə bağlı siyasi diskursa çevirib.

Qeyd edək ki, Ermənistanın şovinst və revanşist kəsim öz baxışlarını, guya, Azərbaycanın Baş nazir Nikol Paşinyan iqtidarı müdafiə etməsi xüsusunda ortaya atır. Mövcud fonda elə təbliğat aparılır ki, sanki, Azərbaycan dövləti Nikola əks düşmənin iqtidara yiyələnməsindən qətkindir. Halbuki, rəsmi Bakının nədənsə ehtiyatlanmasa mümkünsüzdür və bu barədə sonda söz açacağıq. Hələlik isə...

Yaxşı olar ki, kimlərsə qaranlıq otaqda qara pişik axtarışına çıxmasınlar. Həm də ona görə çıxmasınlar ki, o "pişiyi" Paşinyan və komandası 2020-2025-ci illərdə heç də az axtarmamış və tapa bilməmişdi. Konkret desək, hazırkı erməni iqtidarı həmin illərdə ən müxtəlif üsullarla Azərbaycana təzyiç göstərilməsinə nail olmağa, "Qarabağ kartı"nın yenidən dövriyyəyə atmaq naminə çalışmışdı.

Bəli, vaxt var idi, Avropa Parlamentinin qətnəmələri Nikol və tərəfdarları tərəfindən açıq şəkildə dəstəklənirdi. Vaxt var idi, barəsində söz açdığımız Luis Morena Okampo İrəvanda yüksək səviyyədə qarşılanırdı. Yeri gəlmişkən, sonuncu dəfə belə bir qarşılanma 2024-cü ildə olmuşdu. Axı erməni iqtidarı bu beynəlxalq dələduzdan Ermənistanla Qarabağ avantürasının davamında dəstək göstərəcəyinə ümid bəsləyirdi.

Onu da deyək ki, Azərbaycan dövlətinin qətiyyəti sayəsində bütün bu kimi ümidlər "basdırıldı". Hazırda okampoların vaxtılı qaldırıldığı tezislər həy müxəlifəti tərəfindən seçki ritorikasının vacib mövzuna çevrilirsə, belə təəsüfat var ki, xarici

qüvvələr "Qarabağ kartı"ni əldə bayrağa çevirənlərin iqtidara yiyələnmələrində maraqlıdır. Daxildəki revanşistlərin anti-Azərbaycan təbliğata girişmələri, həmçinin onların ölkəmizin Paşinyanın qalibiyyətinə maraqlı olmasına dair fikirlər tirajlaması da məhz buna gördür.

Bəli, hazırda Ermənistanla "Qarabağ kartı"ndan uzaq duranlara münasibətdə antipatiya formalaşdırılır. Mövcud fonda bir daha bildirək ki, Azərbaycanın Ermənistanla hansı qüvvənin hakimiyyətdə yiyələnməsi baxımından strateji baxışı yoxdur. Ölkəmiz sülhə və barışa köklənib. Rəsmi Bakı bu baxımdan Paşinyan və komandasını daha optimal sayır. Yəni Ermənistanla kimsə düşünməsin ki, yaşanacaq əks proseslər ölkəmizin ovqatına mənfi təsir göstərəcək. Çünki Azərbaycan bütün parametrlər üzrə Ermənistandan qat-qat yüksəkdir.

Əgər İrəvanda hakimiyyətə iddialı hansısa qüvvə itirilmişlərin bərpasına, o cümlədən Qarabağ avantürasına yenidən start verməyə çalışsa, birmənalı şəkildə başı əziləcəkdir. Yəni Prezident İlham Əliyevin təbirincə desək, həmin qüvvələr qarşılıqlı "dəmir yumruq" görəcəklər. Ona görə Avropa dairələri Ermənistan daxilindəki ruslaşdırılmış revanşistlərin sərəm musiqilərinə züf tutmaqdan uzaq dayanmalı, siyasi oyunbazlıqdan əl çəkməlidirlər. Onlar nəzərə alınmalıdırlar ki, ermənilərin ləyaqətli şəkildə yaşayacağıları Ermənistan Respublikası adlı dövlət var. O dövlət ki, səhədləri ballıdır və indiki halda beynəlxalq hüquqla qorunur.

Ə.RÜSTƏMOV
XQ

Heydər Əliyev: liderliyin konseptual kodları

III MƏQALƏ

Azərbaycançılıq və müstəqillik

Təbii ki, Azərbaycan dövlətçiliyi prinsipi "Azərbaycan dövləti" anlayışı mərkəzi yer tutmalıdır. Həmin prinsipi Azərbaycan dövləti "Azərbaycan xalqının öz tarixi ərazisində" formalaşmış idarəetmə sistemi kimi təsnif edilir. Azərbaycançılıq baxımından burada "xalqın tarixi ərazisi" ifadəsinin mühüm anlamı mövcuddur.

Birincisi, "Azərbaycan dövləti" anlayışı ciddi tarixi kontekstə malikdir. Yəni Azərbaycançılıq prinsip kimi çoxəsrlik bir tarixi dönmədə "Azərbaycan dövləti" anlayışı dövlətçiliyin əhatə etdiyi bütün siyasi-coğrafi məkanı ehtiva edir. Bu o deməkdir ki, tarixi dönmədən asılı olaraq Azərbaycan dövlətinin ərazisinin genişlənməsi və ya kiçilməsi hələldici meyar deyildir. Burada başlıca məqsəd dövləti Azərbaycanlıların (türklərin) qurması və onu öz identikliyi üçün hüduqları daxilində qoruyub saxlaya bilməkdir.

Həmin anlamda Azərbaycançılıq prinsipi birbaşa "müstəqil dövlət" anlamına bağlıdır. Yəni faktiki olaraq Azərbaycançılıq özündə dövlətçiliyi ehtiva edən ideya, konsept və konsepsiyadır!

Burada ideyanın prinsip kimi dövlətçiliyə bağlanması olduqca əhəmiyyətli məqamdır. Bu, Azərbaycanlıların dövlətdə qəvvən təşkil etdiklərinin göstəricisidir. Azərbaycançılıq "müstəqil Azərbaycan dövləti" anlamının semantik hüduqlarından kənarında mövcud deyildir və ya romantik mahiyyət daşıyır. Azərbaycançılığın ideya kimi dövlətçiliyin təməlinə düşməsi anlamı, ümumiyyətlə, müstəqil olmanın fəlsəfi təməlinə aiddir. Burada "müstəqilliyin" iki anlamını vurğulamaq lazımdır.

Birincisi, Azərbaycançılıq müstəqil toplum və müstəqil dövlət olmanın ideya bazasıdır. Azərbaycan cəmiyyəti Azərbaycançılığın özünüdərkən atributu qismində tam qəbul etdikdə (inklüziv və legitim) öz mahiyyətində müstəqil ola bilər. Ulu öndər Heydər Əliyevin "məni fəxr edirəm ki, Azərbaycanlıyam" məşhur kəlamının fəlsəfi və politoloji məna çalarlarını bu kontekstdə bir daha xatırlamaq olar.

Azərbaycanlı olmağın fəxrətini daxili vəsait kimi duymaq Heydər Əliyev liderliyinin vacib kodlarından biridir. Çünki Azərbaycançılıq elə Azərbaycanlılığı daxililə tələbət olaraq dərinləşdirilməyə başlayır. Azərbaycanlılığın emosional-psixoloji artefaktı sosial praktika sayəsində intellektual faktə çevrilir. Azərbaycanlılıq intellektual fakt kimi Azərbaycançılıq ideyasının nüvə obrazıdır.

İkincisi, buradan məna, rəşional və praktiki sferaların qarşılıqlı əlaqəsi Azərbaycançılıq intellektual fakt qismində konseptə, konsepsiyaya və ideologiyaya proyeksiya edə bilər. Azərbaycançılıq məfkurəsi həmin idraki və sosial-mədəni mexanizmlərin vəhdətində Azərbaycanlılığın Aristotel mənasında bitkin yekun mərhələsidir. Azərbaycanlılıq Azərbaycançılıq məfkurasında özünü tam olaraq təsbit edir, tapır və o keyfiyyətdə özəyətli olur. Yeni müstəqilliyin toplum miqyasında tam "dərək edir". Azərbaycançılıq ideologiyaya kimi müstəqilliyin daxililə "canatması" (Aristotel mənasında) halına gəldiyində "Azərbaycan dövləti" ideyası reallaşma mərhələsinə qədəm qoyur.

Beləliklə, Azərbaycan dövləti ideya kimi özündə Azərbaycançılıq və müstəqilliyi "xalqın tarixi ərazisi" anlamını ehtiva etməklə, əvvəlcə dövlət obrazını intellektual fakt kimi yaradır, sonra isə onu praktika ilə sıx münasibətlər sayəsində ideya-konsept-konsepsiya-məfkurə vəhdətində kontekstə proyeksiya edir. Bununla toplum (xalq) həm özünün müstəqillik ideyasını yarada bilər, həm də onun praktiki gerçəkləşməsinə dövlət qurmaqla nail olmanın anlamına varır. Burada başqa bir mühüm məsələ "Azərbaycan dövləti" prinsipi kontekstində vurğulanmışdır.

Çoxəsrlik dövlətçilik ənənəsi

Dövlətçiliyin bir ənənə olması hər bir qəvvən üçün mühüm məsələdir. "Azərbaycan dövləti" prinsipi dövlətin "xalqın öz tarixi ərazisində çoxəsrlik ənənələri olan" idarəetmə sistemi kimi dərk edilməsi buna görə çox əhəmiyyətlidir. Başqa məqamlarla yanaşı, həm də ona görə ki, bu təzisdə dövlətçilik üçün strateji vacibliyi olan iki faktor - ərazi və ənənənin sintezi vardır. Azərbaycan dövlətçiliyi xalqın tarixi ərazisində əsirlə formalaşan bir ənənədir! Bu keyfiyyətdə Azərbaycan dövlətçiliyinin özünəməxsus təkamül dinamikası mövcuddur ki, davamlılıq əsas parametrlərdən biridir. Yəni Azərbaycanda

dövlət quruculuğu bir proses kimi oturuşmuş dövlətquruculuğu təcrübəsidir!

Dövlətçilik ənənəsi yalnız dövlət quruculuğunun təcrübə kimi prosesual qəvvən kimi oturuşmuşu deyildir, həm də "Azərbaycan dövləti" anlayışında (əməlgəlmə, predmetləşmə anlamında) bilir. Onu da vurğulayaraq ki, tarixi faktlara görə, heç də hər bir qəvvən davamlı dövlətçilik təcrübəsi yarada bilmir. Bunun üçün, bizcə, güclü və praktiki səmərəsi olan baza ideya lazımdır. Elə bir ideya ki, ən çətin dövrlərdə belə toplumdə dövlətçilik duyğusunu və fəaliyyət intensiyasını (Aristotel anlamında reallaşmaya canatma hərəkətiliyi) aktuallaşdır və reaktuallaşdırə bilər.

Vurğuladığımız bu bəxş bucağının işığında Azərbaycançılığın dövlətqurma kontekstində tarixi dinamikası çox maraqlıdır. Nəyi nəzərdə tutduğumuzu izah edək.

Azərbaycan dövlətçiliyi tarixi dövrlərdə siklik (dövrü) trayektoriya üzrə özünü təsbit etmiş və mövcudluğuna varmışdır. Lakin onun ideya kimi təzahür formaları zahirən fərqli olmuşdur. Çox uzun müddət tam haqlı olaraq Azərbaycan dövlətçiliyi ümumtürk kontekstində xüsusi yer və gücü olan prosesual faktor kimi yer tutmuşdur.

Bundan başqa, tarixin bir dönmədə dövlətqurma prosesi müxtəlif çəkilmələrin intensiv surətdə "at oynatdığı" bir sahə olmuşdur. Məsələn, 2-3 əsr bir çox güclü Azərbaycan dövlətləri savaşmışlar. Ancaq ondan sonrakı mərhələdə dövlət quruculuğu səngiməsi və müəyyən müddətdən sonra ciddi çətinliklərə rastlaşmışdır. Bu, qeyri-xətti və fərqli ritmlərlə dövlət quruculuğu prosesinin davam etməsi deməkdir.

Lakin "müstəqil dövlət" anlayışının Avropa kriteriyaları çərçivəsində formalaşması son bir neçə yüz il əhatə edir. Bu kriteriyalara dünyanın müxtəlif bölgələrində qurulan dövlət modelləri uyğun deyildir. Yeni dövr Avropa dövlət modelinə qədər dünyə üzrə qurulan dövlət modelləri fərqli olmuşdur. Bununla bağlı filosoflar, politoloqlar və konkret dövlətşünaslar arasında ciddi müzakirələr və mübahisələr indi də davam edir. Hətta bir sıra alim hesab edir ki, müasir Avropa dövlət quruculuğu standartına uyğun olmayan, lakin tarixdə dövlət kimi təsnif edilən idarəetmə sistemləri psevdodövlətlər olaraq tərif edilə bilərlər. Bir başqa yanaşmada imperialist dövlətlərin də əsl dövlət olmadığı iddiası irəli sürülür. Liberalizmdə dövlət "gəcə gözətçisi" statusuna endirmək cəhdləri həmya məlumdur. Digər nümunələr də göstərmək olar.

Fundamental məsələ

Amma və lakin... Burada bir mühüm məqam gözəndən qaçırılır ki, bizcə, dövlət məsələsinə tarixi reallıq aspektində uyğun gəlir. Bunun səbəbi isə əsaslı olaraq son yüzillərin Avropa siyasi şüurunda formalaşmış təsəvvürləri sərhədsiz və hüdudsuz zaman-məkan kontekstində bəşər tarixinin bütün dövrlərinə universal kriteriyalar kimi sırımqla bağlıdır.

Qərbin bir sıra tanınmış yaradıcı insanları bu cür yanaşmanı "fərqli mədəniyyətlərə hörmətçilik" kimi dəyərləndirmişlər (məsələn, O.Şpenqlər, Orteqa və Hasset, M.Makluyen, B.Anderson və b.). B.Anderson millətlər və millətçiliklə bağlı yazdığı məşhur əsərində bu barədə açıq fikir bildirmişdir. Müasir sinergetiklik sırasında da çoxlu sayda alimlər vardır ki, eyni fikri bölüşürlər.

Bu cür yanaşmanı əsaslandırmaq çətin deyildir. Çünki tarixin hər bir dönmədə dünyanın müxtəlif regionlarında yaşayan toplumlar fərqli konkret reallaşma forması üzrə idarəetmə sistemləri qurmuşlar. Onların heç biri tam anlamında müasir Avropa dövlət nümunələrinin kriteriyalarına uyğun deyildir, ancaq müəyyən dövrdə öz funksiyalarını indi "dövlət funksiyası" kimi anladığımız qavrama çərçivəsində təmin etmişlər.

Belə alınırsa ki, hər hansı qəvvən dövlət qurmaqla bağlı öz təcrübəsini dünyə üçün universal dəyərlər səviyyəsinə yüksəltmək cəhdinin tarixi, mədəni, sosial-praktiki əsası yoxdur. Bunun əvəzində, bizcə, daha faydalı olan hər bir konkret dövlət quruculuğu və dövlətçilik ənənəsini liderlər və toplumlar səviyyəsində formalaşdıraraq ideya faktorunu olduğu kimi dərk etməklə bağlıdır. Bizim üçün bu məsələ tarixin hansı mərhələsində hansı ad, məzmun və siyasi məqsəd almasından asılı olmayaraq Ana Xətti statusunda Azərbaycançılığın adekvat qavramıdır.

Dövlətçiliyin "Əsas ideya oxu"

Deməli, Azərbaycan dövlətçiliyinin əsas və siyasi təcrübə kimi adekvat anlamının Ana Xətti tarixi dönmədən asılı olma-

yaraq dövlətçiliyin "Əsas ideya oxu" olan Azərbaycançılıqdan hansı "məsafədə uzaq" və ya "hansı məsafədə yaxın" olmasının fəlsəfi-elmi, geosiyasi və politoloji obrazının yaradılmasıdır. Bu anlam Karl Yaspersin "Zaman oxu" anlayışından tamamilə fərqli bir qavramdır.

K.Yaspersə görə, "Zaman oxu" bəşəriyyət tarixində mifoloji dünyagörüşünün rəşional dünyagörüşü ilə əvəzlənməsi dönməsinə aiddir. Bu dövrü fransız filosof Miladdan öncəki 800-200-cü illərə aid edir. K.Yaspersin qavramına görə, həmin dövrdə meydana gələn antik fəlsəfə, zərdüşlük, iudaizm, buddizm, daosizm və başqaları insanların o dövrdə qəvvən olan norma, adət və ənənələri yenedən dərk etmələri ilə xarakterizə olunur. Bu prosesdə dəyişikliklərə uyğunlaşa bilməyi sivilizasiyalar tarixin səhnəsindən gətirmişlər (məsələn, Qədim Misir).

Bizim daxil etdiyimiz dövlətçiliyin "Əsas ideya oxu" "Achszeit" (K.Yaspers zaman oxunu belə adlandırmışdır) deyildir, özliyiündə bütün tarixi zaman əhatə edən, davamlı gəştalt prosesuallığa (yəni özlüyündə fraqmentar deyil, tam, bütöv, lakin mərhələli keçidlər üzrə reallaşan, hər nümunəsində özünəxas zaman-məkan vəhdətinə malik olan) sonsuz təşəkkülüdür.

Onun bariz nümunəsi yuxarıda vurğuladığımız Azərbaycançılığın 7 əsas prinsipi yaradığı ortaq semantik və funksional-praktiki sahədir. Elə bir sahə ki, yaradıcı subyektli xalq, predikati isə dövlətçilikdir. Azərbaycançılıq isə bu sonsuz prosesi istiqamətləndirən, cillalayan, zamanın çətin dövrlərindən, məkanın qarışıqlığından çıxaran əsas ideya oxudur! Bu kontekstdə "Azərbaycan dövləti" prinsipi öz aktual və vacib saydığımız faktorunu xüsusi vurğulamağa ciddi ehtiyac görürük.

Onlar aşağıdakılardır: Güclü dövlət ideyası, milli sərvət və ərazi bütövlüyü.

Həmin prinsip çərçivəsində ayrıca vurğulanan demokratik prinsiplər, iqtisadi inkişaf və hərbi güdrət kodları qeyd etdiyimiz öncəki üç koddan məntiqi olaraq alınırsa. Onlar güclü dövlət ideyasının semantik sahəsində mühüm funksional aktual qəvvən hesab edilir.

Ulu öndər Heydər Əliyev liderliyində güclü dövlət quruculuğunda demokratik prinsiplər, iqtisadi inkişaf və hərbi güdrət faktor-kodlarının roluna xüsusi yer vermişdir. Heydər Əliyev demokratik prinsiplərin funksionallığı çərçivəsində multikulturalizm, tolerantlıq, siyasi dialoq kimi parametrlərin öz yerini və rolunu müəyyən etmişdir. Bu çərçivədə tənzimləyici faktor kimi Ulu öndər daim hüquqa üstünlük vermişdir. Onun da iki səviyyəsini uğurla sintez etmişdir. Daxili mühit üçün konstitusion hüquqi çərçivələr müəyyən etmişdir. Dünya miqyası üçün beynəlxalq hüquq çərçivəsində "Əsrin müqaviləsi" və müstəqil dövlət identikliyi xüsusi kodlar olaraq funksionallaşdırılmışdır.

Müstəqil dövlət identikliyi beynəlxalq ələmə Azərbaycanın müasir mərhələdə müstəqil dövlətçiliyinin başlıca meyarlarnı təqdim edir. Ulu öndər burada əsas kodlar kimi hüquqa, sülhə, qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığa, məhrəban qonşuluğuna, dünyanın hər bir regionunda ixtilafın danışıqlar yolu ilə həllini müəyyən etmişdir.

"Əsrin müqaviləsi" isə müstəqil dövlətçilik baxımında tarixi bir gediş idi. Çünki enerji məsələsinin dünyə dövlətləri üçün no dərcədə aktual olduğuna XXI əsrin üçüncü onilliyinin indiyə qədər olan illərində və hazırkı anda görür və duyuruq.

Ulu öndər "Əsrin müqaviləsi"ni, sözün həqiqi mənasında, müstəqil dövlətçiliyi təmin etmənin mühüm kodu olaraq müəyyən etmişdir. Həmin dövrdə Xəzərin sektorlara bölünməsi ideyasını ifadə edəndən sonra dərhal onun reallaşmasına başlaması, bu zaman qarşılaşdığı bütün maneələri yüksək zəkası və məhkəm siyasi iradəsi ilə aşması həmin kodun təzahürüdür.

Bunları kimsəyə tam açıqlamadan Ulu öndər praktiki fəaliyyətində "Əsrin müqaviləsi"nin şərtləri daxilində yeni enerji siyasəti strategiyasını həyata keçirdi! Bu prosesin siyasi və diplomatik incəlikləri Prezident İlham Əliyevin "Xəzərin Azərbaycan nefti" (2003) adlı monoqrafiyasında dolğun təhlil edilmişdir.

Azərbaycançılıq prinsipləri baxımından mühüm funksional potensialı olan digər faktor müstəqil dövlət identikliyi.

(ardı var)

Füzuli QURBANOV,
XQ-nin analitiki,
fəlsəfə elmləri doktoru

Yolumuzu nurlandıran dövlətçilik təlimi

Mayın 7-də Yeni Azərbaycan Partiyası və Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin birgə təşkilatlığı ilə ulu öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 103-cü ildönümünə həsr olunmuş "Heydər Əliyevin dövlətçilik fəlsəfi: tarixi dəyərlər əsasında gələcəyə bəxş" mövzusunda tədbir keçirilib.

YAP Södrinin müavini – Mərkəzi Aparatın rəhbəri Tahir Budaqov qeyd edib ki, Ulu öndər siyasi və ideoloji nöqteyi-nəzərdən bir-birindən fərqli iki dövrdə - istər SSRİ dönmədə, istərsə də dövlət müstəqilliyinin bərpasından sonra respublikamıza uğurla rəhbərlik edərək dövlətimiz üçün tələyüklü məsələlərin həllinə nail olmaqla millətimize parlaq gələcəyini təmin edib. O, Heydər Əliyevin rəhbərliyi dövründə Azərbaycanın olduqca mürəkkəb sınaqlardan keçdiyini vurğulayıb.

Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin rektoru, Əməkdar incəsənət xadimi Ceyran Mahmudova çıxışında bildirib ki, ulu öndər Heydər Əliyev Azərbaycan tarixində yalnız güdrətli dövlət xadimi, uzaqgörən siyasətçi kimi deyil, həm

də milli-mənəvi dəyərlərimizin qoruyucusu, mədəniyyətimizin və incəsənətimizin əsl həmisimi kimi əbədi yaşayır.

Milli Məclisin deputatları Mübariz Qurbanlı, Hicran Hüseynova bildiriblər ki, Azərbaycan dövlətinin söykəndiyi ideoloji və dövlətçilik prinsiplərinin əsasları ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən müəyyən edilmişdir. Ulu öndər dahi şəxsiyyət, uzaqgörən lider, cəsarətli insan idi.

Sonra Prezident İlham Əliyevin Sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikasının İctimaiyyət və İncəsənət Universitetinin rektoru, Əməkdar fəaliyyətinə görə 2-ci dərəcəli "Əmək" ordeni ilə təltif edilmiş Ədalət Fərcəyeva orden təqdim edilmişdir.

XQ

Yeni nəslin Ulu öndərin xatirəsinə sevgi töhfəsi

Qax Rayon İcra Hakimiyyəti, Heydər Əliyev Mərkəzi və Azərbaycan Yaxınlaşdırıcı Birliyi Şimal-Qərb Bölməsinin Ulu öndərin anadan olmasının 103-cü ildönümü münasibətilə birgə keçirdikləri yazı müsabiqəsinə yekun vurulub.

Ənənəvi müsabiqə Ümummilli liderin irsinin daha dərinləndirilməsi və təbliği məqsədilə il 5-ci ildir ki, təşkil olunur. Şəki-Zaqatala Regional Təhsil İdarəsinin təbiiyətçisi olan Qəbbələ, Oğuz, Şəki, Qax, Zaqatala və Balakən rayonları məktəblərinin şagirdləri müsabiqəyə böyük həvəslə

2-ci dönmədə də təhsilə diqqət və qayğısını əsirgəməyib. Ulu öndərin təşəbbüsü ilə 1998-ci ildə təhsil sahəsində islahat proqramının hazırlanması üçün Dövlət Komissiyası yaradılıb, az müddət ərzində "Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində islahat proqramı" hazırlanıb və növbəti ildə təsdiq edilmişdir.

qoşularaq Ulu öndərə ümumxalq sevgisini rəngarəng və səmimi duyğu-düşüncələrlə qələmə alıblar. Müsabiqəsi əvvəlcə orta məktəbdə keçirilib. Fərqlənən rayon turunda, ardınca isə regional mərhələdə iştirak ediblər. Qaliblər diplom və qiymətli hədiyyələrə layiq görülmüşlər.

Heydər Əliyev Mərkəzində keçirilən təltiflənmə mərasimində Qax Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Elvin Paşayev ulu öndər Heydər Əliyevin xalqımız qarşısında misilsiz xidmətlərindən danışıb. Rayon rəhbəri dahi şəxsiyyəti həsr olunan inşa yazı müsabiqəsinin yüksək səviyyədə təşkil edilənlərə təşəkkürünü bildirdi.

Müsabiqənin təşəbbüskarı və əsas təşkilatçısı AYB Şimal-Qərb Bölməsinin sədri, Prezident mükafatçısı Əlmaniz Ələkbərli deyib ki, Ulu öndərin xatirəsinə həsr olunan müsabiqələrin əhatə dairəsi ilbəil daha da genişlənir. Hətta bu il İqtisad Universiteti Zaqatala filialının pakistandan tələbəsi də müsabiqəyə qoşulub və 3-cü yeri layiq görüldü.

Elm və Təhsil İşçiləri Həmkarlar İttifaqı Qax rayon komitəsinin sədri Rübail Əfəndiyeva, YAP Qax rayon təşkilatının sədri Natiq Allahverdiyev, İqtisad Universiteti Zaqatala filialının direktoru Raqif Qasimov, Şəki-Zaqatala Regional Təhsil İdarəsinin müdiri müavini Hafiz Pənahov müsabiqənin önəmini vurğulayıblar.

Qeyd olunub ki, Heydər Əliyevin 1982-1987-ci illərdə keçmiş SSRİ-nin təhsil siyasətinə, təhsil islahatlarına rəhbərlik etməsi onun həyatının parlaq səhifələrindədir. 1984-cü ildə keçmiş SSRİ-də ümumi təhsil və peşə təhsili üzrə islahatların əsas istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi və yerinə yetirilməsi mexanizminin işlənilməsi, internet tipli müəssisələrin işinin təkmilləşdirilməsi, həmin illərdə ümumi təhsilə 6 yaşdan başlanılması və müddətinin 11 illik olması ideyaları məhz Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Dahi rəhbər Azərbaycana rəhbərlik etdiyi

Proqramın həyata keçirilməsi prosesində Dünya Bankı cəlb edilmiş, beynəlxalq təcrübə əsasında əsas istiqamətlər üzrə bir sıra islahatlar həyata keçirilib. Azərbaycançılıq məfkurasının və milli ruhun yüksəlişi, xalqın tarixi yaddaşının özünə qaytarılması, vətənpərvərlik hisslərinin güclənməsi Heydər Əliyevin ölkəyə rəhbərliyində misilsiz xidmətlərindənir.

Natiqlər bildiriblər ki, milli təhsilinin inkişafının davamlılığı Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə növbəti islahatlarla təmin edilmişdir. Təhsil qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi sahəsində əhəmiyyətli nailiyyətlər əldə edilmişdir.

Sonra müsabiqə qalibləri təltif ediliblər. Qəbbələ məktəbləri İbrahim Rüstəmli, Nuray Şirinova və Aytəkin Göyüşova, Oğuzdan Nuray Salehli, Nargilə Qurbanova və Gülay Hacıyeva, Şəkiddən Səmə Səlimova, Zəhra Mustafayeva və Gülay Ağababayeva, Qaxdan Emil Məmmədli, Gülsəbə Sərdarova və Zəhra Diniyeva, Zaqataladan Banu Həsəni, Nuray Səməddi və Elvira Hacıyeva, Balakəndən Lələ Surxayeva, Ahu Bodurova və Alvinə Mirzəyeva, eləcə də digər müəssisələrdə keçirilən yarış və müsabiqələrin qalibləri mükafatlandırılıblar.

Ulu öndərin anadan olmasının ildönümü münasibətilə İqtisad Universitetinin Zaqatala filialı AYB regional bölməsi ilə birgə "Heydər Əliyev və Azərbaycan iqtisadiyyatı", Zaqatala Dövlət İdarəetmə və Texnologiya Kolleci isə "Heydər Əliyev və kənd təsərrüfatı" mövzularında yazı müsabiqələri keçiriblər. Bölgənin peşə təhsili ocaqlarında, Uşaq Gənclər İdman-Sahmət və İnkişaf mərkəzlərində, Uşaq incəsənət məktəblərində rəsm və müsabiqələri, idman yarışları təşkil olunub.

İlqar HƏSƏNOV,
XQ-nin bölgə müxbiri

Heydər Əliyev fenomenini: siyasi portretin miqyası və şəxsiyyətin missiyası

(əvvəlki qəzetin 7 may 2026-cı il tarixli sayında)

Elmlər Akademiyasının 1975-ci ildə keçirilən 25 illik yubileyində Sovet Azərbaycanın lideri Heydər Əliyev şəxsən iştirak etməsi və dərin məzmunlu nitq söyləməsi Akademiyanın inkişafında nadir tarixi hadisə olmaqla bərabər, ümumiyyətlə, ölkəmizdə azərbaycançılıq ideyasının və elmin inkişafında çox mühüm rol oynamışdır. Bu münasibətlə “Xalqlar Dostluğu” ordeninin Elmlər Akademiyasına təqdim olunması elmə, Akademiyaya, ziyalılara göstərilən ən yüksək dövlət qayğısının elmi ifadəsi idi. Azərbaycan Yazıçılar, Bəstəkarlar, Rəssamlar İttifaqlarının qurultaylarında iştirak və çıxışlar etməsi də milli-mənəvi dəyərlərin dərinləşdirilməsinə, azərbaycançılıq ideyasının ümummilliyət hərəkat səviyyəsində inkişaf etdirilməsinə tökan vermişdir. Bu proses Azərbaycanın Rusiyaya birləşdirilməsinə işğal hadisəsi kimi baxan Sovet İttifaqı Qəhrəmanı, akademik Ziya Bünyadovun, XX əsrin əvvəllərində ölkəmizin ikiyə parçalanması haqqında “Gülüstən” adlı poema yazmış Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadənin, Naxçıvan Muxtar Respublikasına Ermənistanın tərkiyinə verilməsinə etiraz bəyanatı ilə çıxış edən AMEA-nın müxbir üzvü Abbas Zamanovun və başqalarının müxtəlif yollarla müdafiə edilməsi ilə bir daha möhkəmləndirilmişdir. Azərbaycanca mərkəzə – Kremlə müxtəlif yollarla məlumat sızdıranlar, anonim məktublər göndərənlər prosesə mane ola, məqsədlərinə çatma bilməmişlər.

Heydər Əliyev sonralar jurnalistlərə müsahibəsində Azərbaycanın rəhbər orqanlarında yüksək vəzifə daşdığı illərdə “antisovet təbliğat aparıcılarına görə heç bir dissidentin, heç kəsin cəzalandırılmadığını” xüsusi olaraq diqqətə çatdırmışdır. Heydər Əliyev özü də Moskvada jurnalistlərə müsahibə verərək sovet cəmiyyətində sünən şəkilə dissident obrazı yaratmaq söylərinə təhdid münasibətini əşğındakı kimi ifadə etmişdir: “Bir dəfə 1989-cu ildə Moskvada bir jurnalist mənə müsahibə götürürkən Azərbaycan rəhbərlik etdiyim zamanda danışırdıq. Mənə sual verdi ki, sizdə, Azərbaycanda o vaxt dissident var idi, yoxsa yox idi. Dedim ki, yox idi. Dedi, nə üçün? Dedim ki, biz dissident axtarmırdıq. Təbii ki, əgər axtarsaydıq çox dissident çıxarmaq olardı. Məsələn, əgər o illər, 60-70-ci illərdə Azərbaycanda dissident axtarsaydıq, onlar çox idi.

Ən böyük dissident Bəxtiyar Vahabzadə idi. Hətta ... Mən Təhlükəsizlik Nazirliyində işləyən zaman onun həbs olunması məsələsi qoyulmuşdu. Yaxud da ki, Xəlil Rza ən böyük dissidentlərdən biri idi. Çünki onun, o cümlədən Bəxtiyar Vahabzadənin əsərləri həqiqəti deyirdi. Amma bu həqiqət ovaxtkı kommunist ideologiyasına zidd idi.

...Maqsud İbrahimbəyov və Rüstəm İbrəhimbəyov əsl dissident idilər. Ancaq biz qoymadıq ki, onlar dissident olsunlar.

...Əgər o vaxtlar onlar təqib olunmayıbsa, başqa yerlərdə olduğu kimi, onları dissident adlandırmayıbsansa, onları nədənsə məhrum etməyiblərsə, demək bu, bizim nailiyyətimizdir, ...bizim o vaxtlar, çətin dövrlərdə apardığımız siyasətin nəticəsidir.

Heç şübhəsiz, Heydər Əliyevin sovet rejiminin sort təblərlərinə baxmayaraq, həyata keçirdiyi azərbaycançılıq siyasətinin, vətənpərvər Azərbaycan ziyalıların qoruyub saxlaya bilməsinin mühüm əsasları var idi: hər şeydən əvvəl, Sovetlər İttifaqı miqyasında və onun hüduqlarından kənar da geniş yayılan “Literaturnaya qazeta”da “Qoy ədalət zəfər çalsın” adı ilə cəmiyyətdəki haqsızlıqları, çatışmazlıqları açıq təhqiq edən müsahibə dərc edən Heydər Əliyevin tutduğu ədalətli mövqə, respublika rəhbərinin yorulmaz və məqsədyönlü fəaliyyəti, özünü və xalqına bəslədiyi dərin inam seçilmiş yolun uğurlu davam etdirilməsinə əsas istinad nöqtəsi olmuşdur. Bundan başqa, Heydər Əliyevin SSRİ-nin rəhbəri Leonid Brejnev və Dövlət Təhlükəsizlik naziri, Siyasi Büronun üzvü Yuri Andropovla yaratdığı etibarlı münasibətlər də aparılan siyasətin, tutduğu azərbaycançılıq yolunun dönmədən davam etdirilməsinə təminat vermişdir. Sovet İttifaqı Kommunist Partiyasının Baş Katibi Leonid Brejnev 30 sentyabr 1970-ci il tarixdə Azərbaycana səfər etməsi və 24-27 sentyabr 1982-ci ildə ikinci dəfə Bakıya gəlməsi, Sovet Azərbaycanın rəhbəri tərəfindən yüksək səviyyədə qarşılanmasının təşkili, həmin münasibətlə bir sıra düşünülmüş tədbirlərin həyata keçirilməsi dövrünə görə Azərbaycanın İttifaq miqyasındakı nüfuzunu göstərən mühüm siyasi-tarixi hadisələrdən biri idi. Eyni zamanda, görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev 5 mart 1976-cı ildə Sovet İttifaqı Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsi Siyasi Bürosunun üzvlüyünə namizəd, 22 noyabr 1982-ci ildə Siyasi Büronun üzvü seçilməsi, SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 24 avqust 1979-cu il tarixli Fərmanı ilə Sosialist Əməyi Qəhrə-

manı adına layiq görülməsi onun SSRİ-yə daxil olan müttəfiq respublikaların rəhbərləri arasında xüsusi nüfuzlu malik olduğunu göstərirdi. Hansı ictimai quruluşda baş verməsindən asılı olmayaraq, hər biri ölkəmiz və xalqımız üçün qürur mənbəyi olan bu tarixi hadisələr həm görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin şəxsiyyətinə və fəaliyyətinə bəslənən xüsusi ehtiramın, həm də Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasında qazanılan böyük nailiyyətlərə verilən yüksək qiymətin ifadəsi idi. Yuxarıda qeyd etdiyimiz Siyasi Büronun üzvü və Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adını SSRİ-in tərkibində olan 15 respublikadan yalnız üçünün – Ukrayna, Azərbaycan və Qazaxıstanın rəhbərləri qazana bilmişdilər. Bütün bunlara görə, Heydər Əliyevin Sovet Azərbaycanına rəhbərlik etdiyi illər xalqımızın və ölkəmizin tarixinin xüsusi bir inkişaf dövrüdür.

Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin tərəcəyi-halında yeni mərhələ onun SSRİ Nazirlər Sovetində fəaliyyətini davam etdirilməsi ilə başlanmışdır. Belə ki, Heydər Əliyev SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 23 noyabr 1982-ci il tarixli fərmanı ilə SSRİ Nazirlər Soveti Sədrinin Birinci müavini vəzifəsinə təyin edilmişdir. Bu, müttəfiq respublikanın başçısının SSRİ adlanan dövlətin rəhbərliyində qazandıqı mühüm nailiyyət idi. Tarixçilərin haqlı olaraq yazdıqları kimi “Heydər Əliyev SSRİ-nin müsəlman respublikalarının rəhbər işçiləri arasında belə yüksək vəzifəyə qalxan ilk şəxs idi”. Heydər Əliyev Siyasi Büronun üzvü və SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini kimi Sovetlər İttifaqının nəqliyyat sahəsində rəhbərlik etmiş, eyni zamanda, həm də təhsil, səhiyyə və mədəniyyət sahələrində də nəzarət etmək funksiyasını həyata keçirmişdir. O, SSRİ-nin Uzaq Şərq orqanlarının inkişaf etdirilməsi üçün salınan Baykal-Amur magistralı ilə əlaqədar problemləri həll edərək, faktiki olaraq, çəkilişi dayandırılan bu nəhəng magistralın tikintisini başa çatdırmışdır. Sovet dövlətində idarəçiliyin təkmilləşdirilməsi sahəsində də Heydər Əliyev yeni təşəbbüslərə şərait yaratmışdır. Zorlu saymışdır. Sovetlər İttifaqının rəhbəri Yuri Andropovun təklifi ilə o, dövlət idarəçiliyində əmək kollektivlərinin səlahiyyətlərinin və rolunun artırılması yolları haqqında qanun layihəsi hazırlayıb müzakirəyə çıxarmışdır. Bundan başqa, 1984-cü ildə Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə “Ümumtəhsil və peşə məktəbi islahatının əsas istiqamətləri” haqqında qanun layihəsi hazırlanmış və o, bu məsələ ilə əlaqədar SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin iclasında maruzə ilə çıxış etmişdir. Heydər Əliyev sovet səhiyyə sistemində əmək kollektivlərinin səlahiyyətlərinin və rolunun artırılması yolları haqqında qanun layihəsi hazırlayıb müzakirəyə çıxarmışdır. Bundan başqa, “Admiral Naximov” gəminin batması ilə yaranan sensasiyalı faciəli hadisənin arşdırılması üzrə Dövlət Komissiyasına rəhbərlik etmək kimi məsuliyyətli vəzifəni də Heydər Əliyev bacarıqla həyata keçirmişdir.

Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev

vin tərəcəyi-halının Kreml mərhələsinin birinci dövrü uğurlu keçmişdir. SSRİ-nin rəhbəri Yuri Andropov Heydər Əliyevin “partiyamın və sovet dövlətinin görkəmli xadimi” kimi xidmətlərinə yüksək qiymət vermişdir. Siyasi Büronun üzvü, SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini Heydər Əliyev Kommunist Partiyası və sovet dövləti qarşısındakı böyük xidmətlərinə görə ikinci dəfə Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adına layiq görülmüşdür.

Bütün bunlarla bərabər, Mixail Qorbaçov 11 mart 1985-ci il tarixdə Sovet İttifaqı Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin Baş katibi vəzifəsinə seçildikdən sonra Kremlə Heydər Əliyevə qarşı münasibət dəyişmişdir. SSRİ-nin yeni rəhbərinin yenidənqurma siyasətinin bir çox məqamlarının uğursuz olacağını, onun alkoqolizmə qarşı mübarizə adı altında ölkə üzrə möhkəm iqtisadi bazası olan özünəməxsus təsərrüfatlarını dağıtmasını bildirməsi Mixail Qorbaçov – Heydər Əliyev münasibətlərində gərginlik yaratmışdır. Ən başlıcası isə dövlət idarəetməsi sahəsindəki sərəştəslizliyi ilə siyasi imicini itirən Mixail Qorbaçov SSRİ rəhbərliyində, bütövlükdə Sovet İttifaqında və beynəlxalq miqyasda böyük nüfuzlu malik olan görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevə qışqac münasibət bəsləmişdir. Elmdə etiraz edildiyi kimi, “Heydər Əliyev Siyasi Bürodə öz ədalətliyi, obyektivliyi, ağılı, prinsipiallığı ilə fərqlənirdi. Mixail Qorbaçov onun cəsarətli çıxışları qarşısında çox vaxt qorxuya düşürdü. Nəticədə SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini, Siyasi Büronun üzvü Heydər Əliyev 21 oktyabr 1987-ci ildə Mixail Qorbaçovun idarəetmə siyasətinə etiraz əlaməti olaraq öz xahişi ilə tutduğu vəzifədən və Siyasi Büronun üzvlüyündən istefa vermişdir. Heydər Əliyevin tutduğu vəzifədən azad edilməsində Moskvada Mixail Qorbaçovun ətrafında olan erməni separatçıların Sovet dövlətinin rəhbəri ilə olan yaxın münasibətləri də mühüm rol oynamışdır. Təsədüfi deyil ki, Heydər Əliyev sovet dövlətinin rəhbərliyində kənarlaşdırıldıqdan az sonra Kreml dairələrinə yaxın olan ermənilər tərəfindən Azərbaycanın qədim ərazisi olan Dağlıq Qarabağın Ermənistanə verilməsi haqqında bəyanatlar səsləndirilmiş və Mixail Qorbaçovun bir onun tərəfdarlarının dəstəyi ilə qızışdırılan Bərinc Qarabağ müharibəsində Azərbaycan torpaqları işğal edilmişdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, Heydər Əliyev SSRİ rəhbərliyində təmsil olunduğu dövrdə həmişə Azərbaycana xüsusi diqqət və qayğı göstərmişdir. O, Azərbaycan SSR-in dövlət büdcəsinin artırılmasını diqqətdə saxlamış, respublikada bir sıra obyektlərin tikilməsi üçün əlavə maliyyə vəsaitinin ayrılmasını təmin etmişdir. Gənc Tamaşaçılar Teatrının yenidən qurulması, Gəncə şəhərində Avtomobil Zavodunun tikilməsi, Xəzər dənizi sahillərində kurort mərkəzlərinin yaradılması SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavininin doğma respublikaya qayğısı münasibətinin əməli ifadəsi idi.

Keşməkeşli və şərfəli taleyə malik olan Heydər Əliyevin tərəcəyi-halının ən məsuliyyətli dövrü görkəmli dövlət xadiminin Siyasi Büronun üzvlüyündən və SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini vəzifəsindən azad edilməsindən sonrakı 1987-1990-cı illərə aiddir. Məlum olduğu kimi, İttifaq əhəmiyyətli fərdi təqəddürlərinə görə Heydər Əliyev sovet rəhbərliyi tərəfindən Moskvada ətrafındakı dövlət bağ evində nəzarətdə saxlanılmışdır. Mixail Qorbaçovun diktəsi ilə “Pravda” qəzetində və digər mərkəzi mətbuat orqanlarında sünən şəkilə Heydər Əliyevin əleyhinə yönəl-

dilmiş “Əliyevşinə” kampaniyasına start verilmiş, qəzetlərdə saxta məqalələr çap edilmiş yayılmışdır. Təəssüf ki, həmin illərdə Azərbaycan Respublikasına rəhbərlik etmiş Əbdürrəhman Vəzirov və Ayaz Mütəllibov kimi doğma xalqına deyil, Kremlin Azərbaycana qarşı yeritdiyi məkrli siyasətə dəstək verən yarıtmaz, sərəştəsliz rəhbərlər də Mərkəzin həyata keçirdiyi böhtan kampaniyasını qızışdırmaq və genişləndirmək yolunu tutmuşlar. Həm SSRİ rəhbərliyi, həm də Azərbaycana rəhbərlik edənlər Heydər Əliyevin Moskvadan vətənə qayıtmasına maneçilik törətmək üçün müxtəlif tədbirlər həyata keçirmişlər. Heydər Əliyevin Azərbaycana qayıtmasına maneələr yaratmaq SSRİ rəhbərliyinin və onların dəstək verdikləri erməni separatçıların ölkəmizi parçalamaq, torpaqlarımızın işğalına nail olmaq və xalqımızı sarsıtmaq kimi planların tam həyata keçirilməsinə nail olmaq məqsədi daşmışdır. Bütün çətinliklərə və maneələrə baxmayaraq, Heydər Əliyev bu illər ərzində daim Azərbaycana qayıtmaq, doğma xalqının milli azadlıq mübarizəsində iştirak etmək üçün səylər göstərmişdir. O, həyatını böyük təhlükə qarşısında qoyaraq 21 yanvar 1990-cı ildə Moskvadan ətrafındakı xüsusi nəzarətdə saxlanan bağ evindən Azərbaycanın Moskvada şəhərindəki Daimi Nümayəndəliyinə gələrək, 20 Yanvar faciəsi haqqında sət bəyanat səsləndirmiş, baş vermiş faciəli hadisə haqqında məlumatların dünya ictimaiyyətinə çatdırılması üçün qətiyyətli addım atmışdır. Heydər Əliyev əsl cəsarət nümunəsi olaraq 20 Yanvar faciəsinin törədilməsinin əsas səbəblərini SSRİ rəhbərliyi və Azərbaycan Respublikasının rəhbər şəxsləri olduğunu bildirməklə doğma xalqının milli azadlıq mübarizəsinə haqq qazandırmışdır. Eyni zamanda, “müstəqillik uğrunda mübarizənin başladığı gündən ideyaları və meydanlarda ucaldırılan portretləri ilə azadlıq hərəkatında təmsil edilən Heydər Əliyev Moskvada Bəyanatı ilə bu məsuliyyəti və şərfəli mübarizədə, iştirak etdiyini qəti şəkildə bəyan etmişdir”. (Bax: Azərbaycan Respublikasının tarixi, 3 cildə, I cild. Bakı, “Elm”, 2022, s.165)

Ona görə də Heydər Əliyevin 21 yanvar 1990-cı il Moskvada Bəyanatı haqlı olaraq “Azərbaycan Respublikasının Müstəqillik Aktının birinci parolu” adlandırılmışdır.

Bundan başqa, Kreml rəhbərliyi tərəfindən nəzarətdə saxlanılan Heydər Əliyev doğma Azərbaycan qayıtmaq üçün yollar axtarmışdır. SSRİ rəhbərliyində, Kreml Aparatında məsul vəzifədə çalışaraq, orada baş verən prosesləri izləmək və Siyasi Büro üzvlərini yaxından tanımaq imkanlarına malik olan Nikolay Zenkov “Tale yolları” kitabında Heydər Əliyevin Azərbaycana qayıtmaq haqqında tam qərarlı olduğunu qeyd edərək yazır: “Siyasətdən kənarlaşdırılmasına baxmayaraq, həmişə olduğu kimi, Heydər Əliyev öz xalqının taleyi naminə məsuliyyət hissi heç vaxt tərək etməmişdir. Öz Vətəni üçün təleyüklü olan günlərdə Heydər Əliyev onun üçün xoşagəlməz halların, dramatik vəziyyətlərin baş verə biləcəyinə baxmayaraq, riskli addımlar atmağa hazır olmuşdur”.

Nəhayət, qəlbənin dərinliklərindən gələn Vətən hissi qalib gəlmiş və o, 20 iyul 1990-cı ildə Kremlin icazəsi olmadan təyərə ilə Azərbaycana qayıtmışdır. Kremlin tapşırığı ilə konkret olaraq Ayaz Mütəllibov Heydər Əliyevin Bakı şəhərində yaşamasına razılıq vermişdir. Heydər Əliyev növbəti maneələrə və qarşıdurmalara yol verməməklə 22 iyul 1990-cı il tarixdə heç kəsə xəbər vermədən təyərə ilə Naxçıvan şəhərinə gəlmişdir. Naxçıvan Muxtar

Respublikasının əhalisi görkəmli dövlət xadiminin gəlişini əsl bayram əhvali-ruhiyyəsi ilə qarşılanmışdır. Heydər Əliyevin gəlişi ilə əlaqədar Naxçıvan şəhərinin baş meydanında keçirilən mitinqdə 80 min nəfər iştirak etmiş və xalqın böyük oğluna tam dəstək verdiklərini bildirmişlər.

Heydər Əliyev həmin dövrdə Naxçıvan Muxtar Respublikasında gedən milli azadlıq mübarizəsində doğma xalqı ilə birlikdə olmuş, Azərbaycanın bu qədim diyarının Ermənistan tərəfindən işğal edilməsinin qarşısını almışdır. Naxçıvan Muxtar Respublikasının əhalisinin iradəsi ilə Heydər Əliyev 1990-cı ilin 30 sentyabrında keçirilən seçkilərdə Nəhrəm dairəsindən Azərbaycan SSR Ali Sovetinə və Naxçıvan şəhərindəki M.F.Axundov dairəsindən isə Naxçıvan MSSR Ali Sovetinə deputat seçilmişdir. Naxçıvan Muxtar Sovet Sosialist Respublikası Ali Sovetinin birinci iclasına sədrlik edən Heydər Əliyev 17 noyabr 1990-cı ildə keçirilən sessiyada Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin üçrəngli bayrağının Naxçıvan Muxtar Respublikasının dövlət rəmzi olan rəsmi bayraqı kimi qəbul edilməsi haqqında qərarın qəbul edilməsinə nail olmuşdur. Bu, Azərbaycan xalqının milli azadlıq mübarizəsinin ən böyük tarixi hadisəsi idi. Eyni zamanda, Heydər Əliyev sədrlik etdiyi həmin iclasda Naxçıvan Muxtar Sovet Sosialist Respublikasının adından “Sovet Sosialist” sözlərinin çıxarılması, Naxçıvan MSSR Ali Sovetinin bundan sonra Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi adlandırılması qərarı alınmışdır. Bu, Heydər Əliyevin hələ Mixail Qorbaçovun hakimiyyətdə olduğu dövrdə SSRİ-nin dağılacığı qabaqcadan görə bilməsinin əyani sübutu idi. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin üçrəngli bayrağının Naxçıvan Muxtar Respublikasının dövlət bayrağı kimi qəbul edilməsi haqqında qərarın qəbul edilməsi və Azərbaycanın ali hakimiyyət orqanları qarşısında həmin bayrağın ölkəmizin dövlət rəmzlərindən biri kimi qəbul edilməsi haqqında vasatət qaldırılması Heydər Əliyevin xalqımız və müstəqil dövlətimiz qarşısındakı tarixi xidmətidir. Bundan başqa, 19 iyul 1991-ci ildə Heydər Əliyevin Kommunist Partiyası sıralarından çıxmaq haqqında SSRİ Nazirlər Sovetinin partiya təşkilatına rəsmi şəkildə ərizə ilə müraciət etməsi və buna nail olma bilməsi də nəinki Azərbaycanda, bütövlükdə Sovetlər İttifaqında milli azadlıq hərəkatının genişlənməsinə əhəmiyyətli dərsə də təkan vermişdir. Çox keçmədən, SSRİ-nin dağılması və 18 oktyabr 1991-ci ildə Azərbaycan Respublikasının özünü müstəqil dövlət elan etməsi ilə Heydər Əliyevin uzaqgörənliyi özünü təsdiqlənmişdir.

Bundan başqa, Naxçıvan MR Ali Məclisinin 14 mart 1991-ci il tarixli sessiyasında Mixail Qorbaçovun tapşırığı ilə SSRİ-nin saxlanılmasına dair yeni ititfaq müqaviləsinin bağlanması üçün referendum keçirilməsinə dair Azərbaycan SSR Ali Sovetinin qərarının muxtar respublikada icra olunmaması qərarı alınmışdır. Bu addım da SSRİ-nin dağılmasına və Azərbaycanda müstəqil dövlətin qurulmasına görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin xidmətidir.

Vətənə qayıdışında hər hansı bir vəzifə tutmaq üçün heç bir niyyətinin olmadığını dəfələrlə bəyan edən Heydər Əliyev, eyni zamanda, həm də on çətin məqamlarda xalqın iradəsinə ehtiramla yanaşmışdır. O, Muxtar Respublika əhalisinin təkidli və tələbi ilə 3 sentyabr 1991-ci ildə Ali Məclisinin sessiyasında Naxçıvan MR Ali Məclisinin Sədri vəzifəsinə seçilmişdir. Heydər Əliyev Naxçıvan MR Ali Məclisinin sessiyasında dörd dəfə üçüncü dəfə, vəzifəyə seçilməkdən imtina etsə də, muxtar respublika üzrə 77 deputatın yekdillik səsverməsi ilə Ali Məclisinin sədri vəzifəsinə qəbul etməli olmuşdur.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sədri kimi Heydər Əliyev Azərbaycanın bu ayrılmaz tərkib hissəsi olan qədim diyarını Ermənistanın işğalından xilas etmişdir. O, sovet ordusunun Naxçıvanda xidmət edən hissələrinin dinc yolla olunan partizan dəstəsinə bənzərən hərbi qruplaşmaların olduğu bir dövrdə Heydər Əliyev 7 sentyabr 1991-ci il tarixdə qəbul etdiyi qərarla Naxçıvan Muxtar Respublikasında Dövlət Müdafiə Komitəsi yaratmışdır. Azərbaycanda ilk dəfə olaraq kolxoz və sovxozların ləğv edilməsi və torpaq islahatlarının aparılması da 1992-ci ildən etibarən Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sədri Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilmişdir.

(ardı var)

İsa HƏBİBƏYLİ,
AMEA-nın prezidenti,
akademik

Heydər Əliyev məktəbi: liderlik dərsləri və azərbaycançılığın siyasi-hüquqi həddləri

Qloballaşma prosesi XX əsrin sonu XXI əsrin əvvəlindən dövlətlərin həm ictimai-siyasi, həm də ideoloji-mədəni həyatına əsaslı təsir etmişdi. Müasir Azərbaycan ideoloji-humanitar böhranın baş vermədiyi hüquqi dövlətdir.

Siyasi fəlsəfədə fərqli, müqayisəli, müxtəlif ölçü parametrlərindən Rəhbər – liderlərin xarakterik xüsusiyyətləri araşdırılır. Liderlik – ictimai-siyasi mənəvi “başçı”, “rəhbər”, “öncül”, “öndəgedən”, “birinci” və s. epitetlərlə də işlənir. Belə ki, Platon “Liderin bilik və ədalət irsi meyl olmasını”, N.Makiavelli isə “güc, dürüstlük və üslubluğu” hökmdarlığın əsas keyfiyyətləri kimi göstərmişdir. M.Veberə görə liderlər “rasional lider”, “xarizmatik lider”, “qəhrman lider” kimi ifadələrlə də xarakterizə olunur. V.Hegel ideal lideri “öz missiyasını dərk edən tarixi şəxsiyyət” adlandırmışdır. Bu mənada, T.Karleyl: “Başçı tarixi böyük insanların tarixidir”, - deyə qeyd etmişdir.

Liderləri təsir miqyaslarına görə də təsnifatlandırılan nəzəriyyələr vardır. Məsələn, “aparıcı lider”, “dövlət lideri”, “ictimai lider”, “qrup lideri”, “birinci lider”, “siyasi lider”, “milli lider”, “ümummilli lider” və s. Liderlik haqqında siyasi-nəzəri təlimlərdə lider Rəhbərlər xalq və dövlət vəhdətində, eləcə də ölkə həddlərindən kənarında real liderlik aparan şəxsiyyətlər kimi qiymətləndirilir. Liderlər ballı sosioloji, mədəni-mənəvi, iqtisadi və geosiyasi şəraitə təsir etməklə aparıcı gücə sahib olurlar. Liderlər öz ölkəsinin hərbi-siyasi, diplomatik, təhlükəsizlik, sosioloqiyası, ideoloji, mədəni strukturunu formalaşdırıran quruculardır.

Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev ölkə başçısından Ümummilli liderlik zirvəsinə yüksələn, həm Azərbaycan, həm MDB məkanı, həm də global dünyada – qətiyyətli rəhbər kimi qəbul olunan, güclü, siyasi iradəli, xarizmatik, şəxsiyyət, həm sovet dövrü, həm müstəqillik ərəfsəsi, həm də ilkin müstəqillik dövrünün 10 ili xalq qarşısında, dövlətçilik yolunda böyük xidmətləri olan strateqdir.

Ulu öndərin siyasi həyat fəaliyyətində keçdiyi yol Azərbaycanda “Heydər Əliyev dərsləri”, “Heydər Əliyev məktəbi” adlanır. Bu mənəvi Prezident İlham Əliyev vurğulayır ki: “2003-cü ilin oktyabrında Heydər Əliyev xalq müraciətində görülmüş işlərlə bağlı fikirlərini bildirmiş və əminliyini ifadə etmişdir ki: “onun davamçıları onun yolu ilə gedərək Azərbaycanı ondan sonra da uğurla idarə edə bilərlər”.

Liderlik bərsində dünya siyasətşünaslıq elmi təlimində ehtiva edilən bütün keyfiyyətlər ulu öndər Heydər Əliyevin fəaliyyəti və şəxsinde formalaşır. Siyasi-hüquqi təlimlər üzrə tədqiqatçıların fikrincə, bir şəxs öz millətinə rəhbər ola bilər və ya birinci şəxs kimi ölkəni adi idarəçi səviyyəsində idarə edən başçı ola bilər, yaxud da aşkardə görünməyən “kim” və “kimlər” tərəfindən idarə edilən də olar. Və tarix bu tip rəhbərləri lider deyil, adi ölkə başçısı kimi statistik tarixi rəqəmdə müvafiq illərdə hakimiyyət dövrünü göstərir.

Lider rəhbərin dövlətçilik institutu quruculuğu ilə vəhdətdə hakimiyyəti - idarəetmə sərəştəsi və bacarığı ilə yüksək bilikli, mədəni səviyyəli rəhbərlik qabiliyyəti paralellik təşkil etməlidir. Ulu öndər Heydər Əliyev Azərbaycanı müasir liderlik məktəbinin yaradıcısıdır və dünya liderlik praktik-nəzəri təliminə strateq-siyasətçi paradigmat dərslərini yazdı;

– Rəhbər kimi Ümummilli lider adının üzvü parametrlərini qazanan, qlobal dünya siyasət məkanında qəbul edilən dövlət xadimidir. 1) Mükəmməl rəhbərlik qabiliyyəti, 2) idarəçilik strategiyası, 3) Dövlət xadimi kimi keçirdiyi ağır, mürəkkəb, məsuliyyətli və çətin

siyasi mübarizə yolunun təcürbəsi; 4)Azərbaycanda müstəqil dövlətin milli inkişaf yolunu formalaşdırıran unikal, əvəzolunmaz fenomenidir; 5) Müstəqil Azərbaycanın suveren hüquqlarının qorunub möhkəmləndirilməsində ümummilli lider adını əxz edən, xilaskarlıq missiyasını ölkəsində həyata keçirən Lider – Rəhbərdir.

Bu mənada, ilk öncə, Azərbaycanın keçmiş SSRİ dövründəki çoxşaxəli sahələr üzrə əsas məqamlarının siyasi-nəzəri-hüquqi baxımdan tədqiq edilməsi ölkə və dünya siyasi liderlik məktəbi üçün də əhəmiyyətlidir. İkinci, keçmiş sovet sistemində bütün fəaliyyət sahələri kommunist ideologiyasının hakimi-mütləq olduğu Siyasi Büro tərəfindən idarə ediləndə də, respublika siyasi rəhbərliyinin Baş katibi kimi keçmiş SSRİ-də Siyasi Büronun icazəsi olmadan belə xalqın rəhbəri olaraq onun milli mədəni-mənəvi ənənələrini qoruyan, ölkəsinin tərəqqisinə çalışın, “Qoy ədalət zəfər çalsın” söyləyən, insan amilini və milli kimlik parametrlərinin müdafiəçisi olan Ulu öndər həyatı da tarixləşdi.

Lider-rəhbər anlayışına siyasi-nəzəri-hüquqi aspektdən baxanda qeyd edək ki, Azərbaycan xalqı müstəqillik zamanı aforizmə çevrilən “Heydər Əliyev” - “tarix yazan dahi” adını “Hakimiyyət ustası” kəlamı ilə yekunladı. Ulu öndər “siyasət ustası” adlanır. Belə ki, daima xalqla birlikdə olmaq liderə dərin hörmət, rəğbət, istək, ehtiram, sədaqət yaradır. Bu, komponentlər Azərbaycan siyasi liderlik məktəbi tarixində örnəkdir.

Rəhbər liderlik dövlətçilik institutunu quran, xilasedicisi, birləşdiricisi, nizamlayıcı və idarəetmə strukturunu formalaşdırma parametrlərinin öyrənilməsi də zəruridir. Azərbaycanda yeni liderlik institutunun əsasının çoxşaxəli istiqamətləri yaradılmışdı. Ölkədə Azərbaycan dili, mədəniyyəti, mədəniyyəti bu müstəqil milli iqtisadi inkişaf, ictimai-siyasi sabitlik, milli ordu quruculuğu, hərbi, daxili və xarici təhlükəsizlik məsələləri geniş anlamda dövlətçilik institutunda müəyyən edilən liderlik modelinin strateji-taktiki əsasları qurulmuşdur.

Ulu öndər cəsarətli, qorxmaz, ən qaynar hadisələrin önündə gedən aparıcı qabiliyyəti, hakimiyyəti, idarəetmə bacarığı, xalqın ona olan sonsuz inamı vəhdətində müstəqillik dövründə cəmiyyəti tənzimləyən qüvvə, ideoloji bir sistem - azərbaycançılıq əqidəsində Azərbaycan vətəndaşlarını birləşdirən böyük şəxsiyyətdir. Ulu öndər azərbaycançılıq mədəni-ədəbi-romantik-bədii ideya məfkurasından ideoloji kursa çevirərək, onun məzmununa ölkədə yaşayan müxtəlif xalqların dili, dini, cinsi, hansı mədəniyyətə malikliyindən asılı olmayaraq Azərbaycan vətəndaşı olması konkretliyini, birgəşəxsiyyət həyat tərzini təlqin etdi. Azərbaycançılığın ən vacib paradigması ulu öndərin “Mən fəxr edirəm ki, azərbaycanlıyam” qətiyyətli Bəyanatıdır.

Azərbaycançılıq Azərbaycanda yaşayan bütün xalqları birləşdirən bir əqidədir. Azərbaycançılığın əsas elementlərindən biri vətəndaşlıqdır. Bu özdə vətəndaşın siyasi, mədəni, hüquqi, sosial keyfiyyətlərini ehtiva edir. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 52-ci maddəsində yazılıb ki, “Azərbaycan dövlətinə mənsub olan, onunla siyasi və hüquqi bağlılığı, habelə qarşılıqlı hüquq və vəzifələri olan şəxs Azərbaycan Respublikası vətəndaşıdır”.

Azərbaycançılıq xalq-dövlət-vətəndaş vəhdəti harmoniyasıdır. Azərbaycan Konstitusiyası I fəslin V maddəsi II bəndində yazıldığı kimi: “Azərbaycan xalqının vahidliyi Azərbaycan dövlətinin təməlini təşkil edir”. Bu əsasda da azərbaycançılıq həm də öz milli kimliyini dərk etməklə Azərbaycanda əsrlərlə məskunlaşan xalqları qorumaqdır. Bu xalqların mədəni-mənəvi tarixi, dəyərləri, fərqli adət-ənənə, din və dil müxtəlifliyi tərzli həyatı dövlətin azərbaycançılıq ideologiyasının əsas tərkib təhəttidir. Azərbaycançılıq ideologiyasının parametrləri: 1) hər bir ölkə vətəndaşında öz vətəninə sadiqlik, tərbəyə etmə; 2) digər millət və xalqlara da bərabər hüquqlarla hörmətlə yanaşma; 3) birgəşəxsiyyət həyat tərzini təlqin edir və 4) bunun kökündə milli-etnik ayrı-seçkilik durmur; 5) əksinə çoxmədəniyyətlik adət-ənənəsi; 6) dil-din fərqliyi aspektində qarşılıqlı hörmət, tolerantlıq qəbul edilir. Azərbaycançılıq ideologiyası hər topluma tolerant yanaşma bir-birini anlama, dinc yanaşı yaşama tərzini ehtiva edir.

Ulu öndər Heydər Əliyev azərbaycançılıq ideologiyasını dövlət təlimi səviyyəsinə yüksəldən ideoloqdur. Ulu öndər vurğulayırdı ki, “Bizimçün bir tarixi amil var – azərbaycançılıq”.

Azərbaycançılığın hüquqi-siyasi komponenti nədir... Bu 1) ölkədə yaşayan müxtəlif mədəni-mənəvi həyat tərzli xalqların parçalanmasına; 2) respublikanın bölünməsinə imkan vermədi; 3) dövlətçilik institutunun dünyanın yeni çağırışlarına uyğun strukturlaşmasına; 4) cəmiyyətdə möhkəm və etibarlı müxtəlif

mədəniyyətli dinc-yanaşı yaşamlı həyat tərzli birləşinin yaranmasının əsası oldu. 5) Fərqli mədəniyyətli xalqların qarşılıqlı münasibətində tolerantlığın gücləndirilməsi və 6) suveren dövlətçilik institutunun dayanıqlı sistem kimi formalaşmasına rəvac verən konseptual nəzəri ideologiya olaraq azərbaycançılıq cəmiyyətdə tətbiq edildi.

Ulu öndər qeyd edirdi ki: “Milli ideologiyamız tarixi keçmişimizlə, millətimizin adət-ənənələri ilə, xüsusiyyətləri ilə xalqımızın, dövlətimizin bu günü və gələcəyi ilə bağlı olmalıdır”.

– *Vətənpərvərlik və dövlətçilik azərbaycançılığın əsaslarındandır.*

– *Azərbaycançılıq qloballaşan dünyaya integrasiyanın ideya tərkibidir.*

2001-ci il 9 noyabr Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayında Ulu öndər nəzərə çatdırmışdır ki: “Müstəqil Azərbaycan dövlətinin əsas ideyası azərbaycançılıqdır. Hər bir azərbaycanlı öz milli mənsubiyyətinə görə qürur hissi keçirməlidir və biz azərbaycançılıq – Azərbaycan dilini, mədəniyyətini, milli-mənəvi dəyərlərini, adət-ənənələrini yaşatmalıyıq”.

Siyasi nəzəriyyə təlimində rəhbər – liderlər tək fəaliyyətləri zamanı yox, eləcə də gələcək zamanlarda liderlik dərslərini öyrədən bir məktəb yaradan şəxsiyyət, dahidirlər.

Lider – dövlət xadimi çoxşaxəli xidmətləri içərisində siyasi sistemi təmin etmiş xalq rəhbəridir. Yeni tipli lider siyasi liderlik dərslərini yüksək səviyyədə mənimsəyən və - XXI əsr dəyişən dünyanın tələblərindən irəli gələn hədəfləri, çağırışları gerçəkləşdirən, ölkədə vacib strateji və əməli fəaliyyət mexanizmlərini reallaşdırıran – modern rəhbər olmalıdır.

Prezident İlham Əliyev azərbaycançılığın cəmiyyətin ideya əsasını təşkil etməsi, dövlətçiliyin ideoloji təməli kimi xarakterizə edərək diqqətə yetirdi ki: “Qloballaşan, çətinliklə üzlaşan dünyada milli dəyərlərimiz bizim dövlətçiliyimizin təməlini təşkil edir. Bizim dövlətçiliyimizin çox möhkəm ideoloji əsasları vardır. Azərbaycançılıq məfkurası bizim əsas ideoloji dəyərimizdir”.

Və bu mətəndə ən istənilən ideologiya, həmçinin “Azərbaycançılıq ideologiyası da öz xalqının, dövlətinin mənafeyinə, maraqlarına uyğun olmalı, müxtəlif sosial təbəqələrin, ictimai, mədəni qurumların siyasi partiyaların müvafiq ideya ətrafında birləşməsinə cəhd etməlidir”.

XXI əsr Azərbaycanı dünyada yeniləşən, qalib, inkişaf edən müstəqil dövlət kimi tanıtdırılmışdır. Ali Baş Komandan İlham Əliyev işğalçı Ermənistanla 44 günlük Vətən müharibəsində təsdiq etdi ki, Azərbaycan dövlət olaraq müstəqildir, həm də regionun aparıcı dövlətidir.

Prezident İlham Əliyevin çoxşaxəli fəaliyyətində geociasət və geosiyasi balanslı siyasi sistem modern milli inkişaf xəttində, ölkədə multikulturallığın qorunması, regional və global layihələrin iştirakçısı kimi enerji siyasəti, hərbi-diplomatiki, milli təhlükəsizlik və sosisomədəni məsələləri əhatə edən çoxşaxəli fəaliyyətdə humanitar kurs azərbaycançılıq ideologiyasıdır.

Ali Baş Komandan İlham Əliyev müasir silahlarla təchiz olunan Milli Ordunun yüksək peşəkərliliyi ilə Azərbaycan siyasi-hərb tarixinə Zəfər Gününü yazmaqda bahəm, xalqa Qalib ölkə adı qazandıran Liderdir. Böyük Qayıdış proqramı həm işğaldan azad edilmiş Qarabağın dirçəliyi, yenidən qurulması, bərpası həm də Azərbaycanın yeni perspektivlərinin göstəricisidir.

Müstəqil Azərbaycan dövlətçilik institutunu formalaşdırıran ulu öndər Heydər Əliyev çoxşaxəli idarəçilik ustahlığı və təcürbəsi əsasında ölkədə siyasi-ideoloji və sosio-iqtisadi özlünü yaratdı. Prezident İlham Əliyev modern lider kimi ölkəni müasir zamanın yeni tarixi inkişaf xəttinə yüksəltdi. Prezident İlham Əliyev müasir Azərbaycanı Avropa tədbirlərində, Qoşulmama Hərəkatında, Türk Dövlətləri Təşkilatında, BMT-də və s. təmsil edərək bütün bu beynəlxalq təşkilatlarda əxz etdiyi siyasi mövqə, siyasi imic, nüfuz ulu öndər Heydər Əliyev Liderlik məktəbinin göstəriciləridir.

Fikrimizi Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti xanım Mehriban Əliyevanın sözləri ilə bitirək: “Heydər Əliyev dərslərinin mahiyyətini onun həmyaşıdları bu gün də öyrənirlər. Heydər Əliyev tarix salnaməsinin XX əsr üçün taleyüklü sahifələrinin iştirakçısı, yaradıcısı, aparıcısı, 30 ildən artıq Azərbaycanın məsuliyyətini öz çiyinlərində daşıyan, onu bir dövlət və millət kimi tarixin sınaqlarından çıxaran vətəndaş, şəxsiyyət, Liderdir. Vətənin, Azərbaycanın taleyi, onun adı, taleyi əbədi olaraq bağlandı”.

Rəna MİRZƏZADƏ,
professor, AMEA Fəlsəfə və Sosiologiya
İnstitutunun şöbə müdiri

FHN-də “ən yaxşı manqa” müsabiqəsi

Ümummilli lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 103-cü ildönümü münasibətilə dünən Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Dövlət Yanğından Mühafizə Xidməti və Fövqəladə Hallar Nazirliyi işçilərinin Həmkarlar İttifaqının birgə təşkilatçılığı ilə DYM-nin hissələri arasında təşkil edilmiş “Ən yaxşı manqa” adı uğrunda baxış-müsabiqəsinin final mərhələsi keçirilib.

Müsabiqənin keçirilməsində məqsəd əməkdaşların döyüş və taktiki hazırlıq səviyyəsinin daha da artırılması, peşə vərdişlərinin təkmilləşdirilməsindəndən ibarət olub.

DYM-nin Xidmətin təşkili və peşə hazırlığı şöbəsinin əməkdaşlarının hakimiyyət etdiyi və gərgin mübarizə şəraitində keçən final müsabiqəsinin nəticələrinə əsasən,

Binəqədi rayon Dövlət Yanğından Mühafizə Hissəsi “Ən yaxşı manqa” baxış-müsabiqəsində 1-ci yeri tutub. 2-ci və 3-cü yerləri isə müvafiq olaraq Sumqayıt şəhər Dövlət Yanğından Mühafizə İdarəsi və Hacıqabul Rayon Dövlət Yanğından Mühafizə Hissəsi bölüşüb.

XQ

“Dayanıqlı nəqliyyatın maliyyələşdirilməsi”

Bu mövzuda Almaniyada keçirilən Beynəlxalq Nəqliyyat Forumuna ölkəmiz sədrlik edir

Almaniyanın Leypsiq şəhərində Azərbaycanın sədrliyi ilə Beynəlxalq Nəqliyyat Forumunun (ITF) İllik Sammiti işə başlayıb. Sammitin həsr olunduğu “Dayanıqlı nəqliyyatın maliyyələşdirilməsi” mövzusu iqlim dəyişikliyi, urbanizasiya və texnoloji yeniliklər fonunda böyük əhəmiyyət daşıyır.

Azərbaycanın sədrliyi dövründə təşkilatın institusional fəaliyyətinin səmərəliliyinin artırılmasına da xüsusi diqqət yetirilib, üzv ölkələrlə konstruktiv əməkdaşlıq notisində İş Proqramı üzrə razılıq əldə olunub. Azərbaycanın sədrlik gündəliyinin 5 əsas prioriteti üzrə formalaşdırılmış və bu sammitdə həmin istiqamətlər üzrə konkret nəticələrin təqdim olunduğunu diqqətə çatdırıb.

əhatə edir və Çin, Qazaxıstan, Azərbaycan və Gürcüstan ərazisindən keçir. Xəzər dənizi üzərindən keçən dəniz seqmenti isə (təqribən 508 km) Türkmənbaşı, Kuryk və Aktau limanlarını Bakı Limanı ilə birləşdirir.

Orta Dəhliz üzrə əsas yük axını Çin və Mərkəzi Asiyadan Avropa bazarlarına yönəlidir. Bununla belə, Qərbdən Şərqa doğru daşımaların genişləndirilməsi istiqamətində də

Qeyd edək ki, bu tədbir dünyada nəqliyyat nazirlərinin ən böyük toplantısı olmaqla yanaşı, nəqliyyat siyasətinin formalaşdırılması üçün aparıcı qlobal platforma hesab olunur. ITF-ə üzv olan 69 ölkənin nazirləri, beynəlxalq təşkilatların rəhbərləri, parlament üzvləri, həmçinin biznes və elm sahələrinin aparıcı nümayəndələri 2008-ci ildən etibarən hər il Leypsiqdə bir araya gələrək nəqliyyatın gələcəyini müzakirə edirlər. Ümumiyyətlə, forum 80-dən çox ölkədən 1200-dən artıq nümayəndəni əhatə edir. Bu da tədbirə marağın illərlə artdığını və Forumun daha çox biznes sektorunun diqqətini cəlb etdiyini göstərir. Belə ki, şirkətlərin rəhbərləri yüksək səviyyəli müzakirələrdə iştirak edir, müasirlər isə Sammitin qarşısında keçirilən sərgidə öz fəaliyyətlərini təqdim edirlər.

2026-cı ildə sammit nəqliyyatda dayanıqlılıq mövzusunda həsr olunmuş 2025-2027-ci illər ITF sammitləri trilogiyasının ikinci hissəsidir. Bu il Sammit nəqliyyat sistemlərinin dayanıqlılığının gücləndirilməsi yollarını araşdıracaq və bunun vasitəsilə uzunmüddətli perspektivdə nəqliyyat infrastrukturunun və əməliyyatlarının daha yaxşı əlaqələndirilməsi, səmərəliliyi və etibarlılığına nail olmasına məqsədini daşıyır.

Qlobal iqtisadiyyatın və beynəlxalq logistika sisteminin yenidən formalaşdığı indiki mərhələdə Avrasiya məkanında yeni nəqliyyat və ticarət arxitekturası meydana çıxır. Belə bir şəraitdə Azərbaycan Şərqlə Qərbi birləşdirən əsas logistika mərkəzlərindən biri kimi ön plana çıxır və regionun nəqliyyat ha-binə çevrilmək istiqamətində strateji rolunu daha da gücləndirir. Xəzər dənizi üzərindən keçən Orta Dəhliz artıq Çin, Mərkəzi Asiya ölkələri, Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə arasında uzanan bu xətt qlobal ticarət zəncirinin mühüm bağlantılarından birinə çevrilməklə Avrasiyanın iqtisadi xəritəsində yeni balans formalaşdırır. Bu marşrut yüklərin daha qısa müddətdə daşınmasına, ticarət əlaqələrinin şəxsləndirilməsinə və beynəlxalq bazarlar arasında dayanıqlı inteqrasiyanın güclənməsinə imkan yaradır.

Son statistik göstəricilərə əsasən, 2025-ci ildə Trans-Xəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu (TBNM) üzrə təxminən 77 min TEU həcmində konteyner daşımaları həyata keçirilib. 2029-cu ilədək bu göstəricinin 300 min TEU səviyyəsinə yüksəldilməsi nəzərdə tutulur. “Azərbaycan Dəmir Yolları” (ADY) QSC-nin açıqladığı məlumatlara əsasən, Bakı Beynəlxalq Dəniz Limanı fəaliyyət tarixində ilk dəfə olaraq illik konteyner aşırma həcmi 107 min TEU həddinə çatdırıb. Bu statistikaya həm TBNM çərçivəsində daşınan yüklər, həm də digər istiqamətlər üzrə həyata keçirilən daşımalar daxildir.

Hazırda yüksəlmə həcmlərində qeydə alınan artım Bakı limanının Cənubi Qafqaz və Xəzər hövzəsinin əsas logistik mərkəzlərindən biri kimi mövqeyini daha da gücləndirir. Bu dinamika Azərbaycanın Şərq-Qərb ticarət xəttində əsas tranzit qovşaqlarından birinə çevrilməsi prosesini sürətləndirən amillərdən hesab olunur. Mühüm məqamlardan biri də odur ki, limanda təbii eqilib rəqəmsal idarəetmə sistemləri və “yaşıl logistika” yanaşmaları Orta Dəhliz boyunca inteqrasiyanı gücləndirir. Bu yeniliklər həm yük dövriyyəsinin artmasına, həm də ölkə iqtisadiyyatı üçün əlavə dəyər yaradan yeni imkanların formalaşmasına təkan verir.

Bir məqamı da diqqətə çatdırmaq ki, Orta Dəhlizin əsas üstünlükləri sırasına daha qısa məsafə və tranzit vaxtı, siyasi baxımdan daha sabit marşrut, texnoloji baxımdan müasirləşdirilmiş infrastruktur və yüksək dəyərli malik, vaxt baxımından hassas yüklər üçün optimal seçim olması daxildir. Bu xüsusiyyətlər Orta Dəhliz Avrasiya üzrə dayanıqlı və səmərəli yükdaşımaları təmin edən aparıcı nəqliyyat dəhlizlərindən birinə çevirir. Dəhlizin dəmir yolu seqmenti təqribən 4,256 km məsafəni

aktiv addımlar atılır. 2024-cü ilin noyabrında Bakıdan Sian istiqamətində ilk ixrac blok qatarmı göndərilməsi bu baxımdan əlamətdar hadisə sayılır. Eyni zamanda, 2024-cü ilin mayında Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunda aparılan modernizasiya işləri marşrutun ötürüclüklü qabiliyyətini və çevikliyi artıraraq ikitərəfli ticarət üçün yeni perspektivlər açır. Avropa şirkətlərinin və bir çox biznes dairelərinin bu xəttə artan marağı isə Orta Dəhliz beynəlxalq logistika xəritəsində strateji əhəmiyyət qazandığını göstərir.

Orta Dəhliz üzrə yük daşımaları son illərdə kəskin artıb. Yüklərin həcmi 2021-ci ildə təxminən 840 min ton olduğu halda, 2024-cü ildə bu göstərici 4,5 milyon tona çatıb. Eyni zamanda, konteyner daşımalarında da son illərdə təxminən 260 faiz artım qeydə alınıb.

Şimal-Cənub Dəhlizi isə 3 əsas seqmentdən (Şərq, Trans-Xəzər və Qərb) ibarətdir və əsasən Şərq seqmentini aktiv istifadə edir. Bu, Xəzər dənizi üzərindən Rusiya və İran limanları arasında daşımaları nəzərdə tutur. Xəzərin suyunun səviyyəsinin azalması, xüsusilə dənizin şimal hissəsində bu prosesin daha qarşılıqlı müşahidə olunması, marşrutun effektivliyinə təsir göstərir.

Qərb seqmenti məsafə və infrastruktur baxımından ən optimal istiqamət sayılır. Azərbaycan bu sahədə infrastruktur üstünlüyü ilə seçilir və dəhlizin təkmilləşdirilməsi istiqamətində işlər davam edir. Hazırda yeganə tamamlanmamış hissə Rəft-Astara dəmir yolu seqmentidir. Son məlumatlara görə, 162 kilometrlik xəttin 34 kilometrlik hissəsi üzrə torpaq ayrılması yekunlaşıb. Tikintinin 4 il ərzində tamamlanaraq istifadəyə verilmiş planlaşdırılır. Hazırda bu istiqamət üzrə multimodal daşımalar da həyata keçirilir.

Şimal-Cənub Beynəlxalq Nəqliyyat Dəhlizi ilə maraqlanan əsas dövlətlər sırasına Hindistan xüsusi yer tutur. Bu layihə vasitəsilə Rusiyanın Hindistan limanları ilə əlaqəsinin genişləndirilməsi, eyni zamanda, Cənubi Asiya, Fars körfəzi və Afrika bazarlarına daha sürətli çıxışın təmin olunması hədəflənir. Beləliklə, dəhliz Hindistan üçün yeni tranzit marşrutları və ticarət üstünlükləri formalaşdırır. Bundan başqa, marşrutun Süveyş kanalına alternativ nəqliyyat xətti kimi çıxış etməsi qlobal logistika sistemində yeni balans yarada bilər. Hindistanın Çabahar limanına, eləcə də həmin limandan Mərkəzi Asiyaya uzanan dəmir yolu layihələrinə investisiya yatırması da bu marağın praktik göstəricisi hesab olunur. Ekspertlərin fikrinə, Rəft-Astara dəmir yolu tam fəaliyyətə başladığından sonra hind şirkətlərinin dəhlizdən istifadəyə marağı daha da yüksələcək.

Digər tərəfdən, Azərbaycan-Türkiyə-Pakistan əməkdaşlıq platforması çərçivəsində də bu marşrut mühüm strateji əhəmiyyət daşıyır. Dəhliz Pakistan istiqamətində birbaşa nəqliyyat bağlantısı yaratmaqla yanaşı, İran üçün də həmin bazarı çıxış imkanlarını genişləndirir. Bununla paralel olaraq, Türkmənistan-Özbəkistan-Əfqanıstan-Pakistan xəttini əhatə edən Trans-Əfqan dəmir yolu layihəsi formalaşma mərhələsindədir və gələcək perspektivdə onun Orta Dəhlizlə əlaqələndirilməsi nəzərdə tutulur. Bu kontekstdə Şimal-Cənub marşrutu İran üzərindən Pakistan istiqamətində alternativ tranzit xətti kimi strateji rolunu saxlayır.

Azərbaycan hazırda həm Şərq-Qərb, həm də Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizləri üzrə regionun əsas logistik mərkəzlərindən biri kimi çıxış edir. Uzun illər ərzində nəqliyyat infrastrukturuna yatırılan sormayələr yaxın perspektivdə daha operativ və iqtisadi baxımdan sərfəli yükdaşımaların həyata keçirilməsinə imkan verəcəkdir. Nəticədə ölkənin beynəlxalq tranzit və logistika qovşağı kimi mövqeyi daha da güclənəcəkdir.

Nurlan ABDALOV
XQ

WUF13-ə hazırlıq müzakirəsi

Azərbaycan hökuməti ilə BMT-nin İnsan Məskunlaşmaları Proqramı (UN-HABITAT) arasında 13-cü Ümumdünya Şəhərsalma Forumuna (WUF13) hazırlıq məsələləri müzakirə olunub.

Bu barədə Azərbaycan rəqəmsal inkişaf və nəqliyyat naziri Rəşad Nəbiyev özlərini “X” səhifəsində yazıb ki, Beynəlxalq Nəqliyyat Forumunun Sammiti çərçivəsində BMT İnsan Məskunlaşmaları Proqramının (UN-Habitat) icraçı direktoru xanım Anaklaudia Rossbax ilə görüş keçirdik: “Görüşdə Azərbaycan ilə

UN-Habitat arasında inkişaf edən tərəfdaşlıq və xüsusilə COP29 çərçivəsində birgə təşkil olunan Nazirlər görüşü fonunda şəhər inkişafı və iqlim dəyişikliyi sahəsində əməkdaşlığın gücləndirilməsi məsələlərini müzakirə etdik”.

Görüşdə, eyni zamanda, Bakıda keçiriləcək 13-cü Ümumdünya Şəhərsalma Forumu çərçivəsində hazırlıq işləri və bu tədbirin qlobal şəhər gündəliyinə verəcəyi töhfə barədə fikir mübadiləsi aparılıb.

XQ

İslam İnkişaf Bankı ölkəmizdə fəaliyyətini genişləndirir

Bu günə qədər 20-dək layihəyə 1,2 milyard dollar vəsait ayrılıb

Prezident İlham Əliyev mayın 6-da İslam İnkişaf Bankı Qrupunun sədri Məhəmməd Əl-Casir başda olmaqla nümayəndə heyətini qəbul edib. Görüşdə Azərbaycanla İslam İnkişaf Bankı arasında uzun illərdir səmərəli əməkdaşlığın qurulduğu vurğulanı. Bankın ölkəmizdə iqtisadiyyatın müxtəlif istiqamətlərində, həmçinin enerji, o cümlədən “yaşıl enerji”, kənd təsərrüfatı, su və irriqasiya sistemləri, infrastruktur və sosial sahələrdə bir sıra layihələr həyata keçirdiyi qeyd edilib. Bu xüsusda vurğulanı ki, 20-dək dövlət və özəl layihənin icrası üçün bank tərəfindən 1,2 milyard ABŞ dollarından çox vəsait ayrılıb.

İslam İnkişaf Bankı Qrupu İslam maliyyə institutları sırasındadır. Xüsusi çəkisi ilə seçilir, uzun illərdir ki, üzv dövlətlərin iqtisadi inkişafında mühüm rol oynayır. 1973-cü ildə yaradılan və hazırda 57 ölkəni birləşdirən bank İslam maliyyə prinsipləri əsasında fəaliyyət göstərən ən nüfuzlu beynəlxalq maliyyə-kredit institutlarından biri hesab olunur. Baş qərgahı Səudiyyə Ərəbistanının Ciddə şəhərində yerləşən qurumun əsas məqsədi üzv müsəlman ölkələrinin sosial rifahının yüksəldilməsi, iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsi və dayanıqlı tərəqqinin təmin edilməsidir.

İslam İnkişaf Bankı (İİB) Qrupun fəaliyyət mexanizmi klassik kommersiya maliyyələşdirməsindən fərqlənir. Bank daha çox real iqtisadiyyata yönəlmis layihələrin maliyyələşdirilməsi, infrastrukturun qurulması, investisiya təşəbbüslərinin dəstəklənməsi, gücənlilik kreditlərinin və qrantların ayrılması yolu ilə üzv dövlətlərə dəstək verir. Azərbaycan il qurum arasında əməkdaşlığın əsası 1992-ci ildə qoyulub. Müstəqilliyinin ilk illərində iqtisadi çətinliklərlə üzləşən Azərbaycan üçün beynəlxalq maliyyə institutları ilə əlaqələrin qurulması xüsusi əhəmiyyət daşıyırdı. Bu baxımdan İİB Qrupu il tərəfdaşlıq ölkənin iqtisadi inkişaf strategiyasının mühüm istiqamətlərindən birinə çevrildi. 2007-ci ildə İİB Qrupun Azərbaycanada yerli nümayəndəsinin təyin olunması isə əməkdaşlığın institusional səviyyədə daha da dərinləşdirilməsinə şərait yaratdı.

Ötən illər ərzində Azərbaycan ilə İİB Qrup arasında münasibətlər çoxşaxəli strateji tərəfdaşlıq formatında inkişaf edib. Əməkdaşlıq yalnız maliyyə dəstəyi ilə məhdudlaşmayıraq, infrastrukturun yenilənməsi, enerji təhlükəsizliyinin gücləndirilməsi, kənd təsərrüfatının inkişafı, su ehtiyatlarının idarəsi üzrə nəqliyyat sisteminin modernləşdirilməsi kimi istiqamətləri də əhatə edib. Bu müddət ərzində bank tərəfindən Azərbaycanın müxtəlif sektorları üzrə 84 əməliyyat çərçivəsində 1 milyard ABŞ dollarından artıq maliyyə vəsaiti ayrılıb. Ayrılan vəsaitlərin böyük hissəsi artıq uğurla icra olunmuş layihələrə yönəlib. Hazırda isə ümumi dəyəri 635,9 milyon ABŞ dolları olan 11 layihə icra mərhələsindədir. Bu faktı ön göstərir ki, İİB Qrup Azərbaycan iqtisadiyyatına uzumüddətli və sistemli investisiya yatırın əsas beynəlxalq maliyyə tərəfdaşlarından biridir.

Bankın maliyyələşdirdiyi layihələr Azərbaycanın strateji infrastrukturunun formalaşdırılmasına mühüm rol oynayır. Bunlar sırasına Bakı Bərəkət Məişət Tullantılarının Yandırılması Zavodunun tikintisi, Yevlax-Gəncə avtomobil yolunun yenidən qurulması, Mingəçevir Su Elektrik Stansiyasının modernləşdirilməsi, Valvələçay-Taxta-körpü kanalının tikintisi və “Cənub” İstilik

Ekspert rəyi

Ruslan ATAKİŞİYEV, İqtisadi Resursların Öyrənilməsi Mərkəzinin sədri, İslam Bankçılığı üzrə ekspert

İslam İnkişaf Bankı Azərbaycanla bir sıra sahələrdə əməkdaşlıq əməkdaşlığına gətirib. Xüsusilə bankın maliyyə fəaliyyəti çərçivəsində Azərbaycanda fəaliyyət göstərən yerli banklar vasitəsilə kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinə maliyyə dəstəyi göstərilir. Bu məqsədlə, əsasən “mürəbəhə” maliyyə aləti vasitəsilə vəsait ayrılır. Ümumilikdə bu istiqamətdə 103 milyon ABŞ dolları həcmində maliyyə vəsaiti yönəldirilib.

Elektrik Stansiyasının inşası xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Həmin layihələr iqtisadi səmərəliliyə yanaşı, ətraf mühitin qorunması, enerji dayanıqlılığı və regionların sosial inkişafı baxımından strateji əhəmiyyət daşıyır.

Son illərdə əməkdaşlığın əsas istiqamətlərindən biri də Qarabağ və Şərqi Zəngəzur bölgələrinin bərpasına yönəlmis layihələrdir. Xüsusilə Qarabağ Suvarma Kanalı layihəsi İİB Qrupun Azərbaycan üçün təsdiq etdiyi ən iri təşəbbüslərdən biri hesab olunur. Ümumi dəyəri 436,67 milyon ABŞ dolları olan layihə azad edilmiş ərazilərdə kənd təsərrüfatının dirçəldilməsi, su təminatının yaxşılaşdırılması və ərzaq təhlükəsizliyinin gücləndirilməsi məqsədi daşıyır.

Bu layihə, eyni zamanda, Bankın post-münəqişə dövründə regionun sosial-iqtisadi reinteqrasiyasına verdiyi dəstəyin bariz nümunəsidir. Suvarma infrastrukturunun qurulması kənd təsərrüfatının inkişafı ilə yanaşı, yeni yaşayış məntəqələrinin formalaşmasına, məşğulluğun artmasına və əhalinin dayanıqlı məskunlaşmasına da ciddi təsir göstərəcək.

Bankın Azərbaycanın su təsərrüfatı layihələrinə marağı bununla yekunlaşmır. COP29 çərçivəsində imzalanmış səzişə əsasən Bank “Qız Qalası” su anbarından əsas suvarma kanalının tikintisi layihəsinə 96,73 milyon ABŞ dolları məbləğində maliyyə ayrılıb. İqlim dəyişikliklərinin təsirlərini gücləndirəcək.

Bununla yanaşı, bank Azərbaycanda suvarma sistemlərinin genişləndirilməsi, sosial və iqtisadi infrastruktur layihələrinin həyata keçirilməsi istiqamətində də mühüm maliyyə dəstəyi göstərir. Xüsusilə Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında həyata keçirilən bərpa və yenidənqurma layihələri bu əməkdaşlığın əsas istiqamətlərindən biridir. Bu günədək bank tərəfindən Azərbaycanda müxtəlif infrastruktur layihələrinə 1 milyard ABŞ dollarından artıq vəsait ayrılıb. Eyni zamanda, gələcək dövrdə də İslam İnkişaf Bankı ilə əməkdaşlığın daha da genişləndirilməsi nəzərdə tutulur. Bu əməkdaşlıq çərçivəsində maliyyə inklüzivliyinin təmin olunması, insanların dini baxışlarından və fiziki imkanlarından asılı olmayaraq maliyyə xidmətlərinə çıxış imkanlarının artırılması prioritet istiqamətlərdən hesab edilir.

Bu baxımdan, İslam maliyyəsi alətlərinin təbii təbii genişləndirilməsi ilə bağlı fəaliyyətin davam etdirilməsi planlaşdırılır. Son görüşlər və müzakirələr də göstərir ki, xüsusilə sosial və iqtisadi infrastrukturun bərpasına yönəlmis layihələr Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında daha geniş şəkildə icrası nəzərdə tutulur.

İkinci dəfə belə layihələr su resurslarının daha səmərəli idarə olunmasına və aqrar sektorun dayanıqlılığının artırılmasına xidmət edir.

Bütün bunların fonunda İslam İnkişaf Bankı Qrupunun 2026-cı il üzrə İllik Toplantılarının Bakıda keçirilməsi xüsusi siyasi və iqtisadi əhəmiyyət daşıyır. İyunun 16-19-da təşkil olunaçaq tədbir Azərbaycanın beynəlxalq maliyyə və diplomatik platformalarda artan rolunun növbəti göstəricisidir. Bununla bağlı qərar İslam İnkişaf Bankı Qrupunun Müdirlər Surası tərəfindən 2025-ci il mayın 22-də qəbul olunub və Azərbaycan hökuməti ilə Bank arasında müvafiq Anlaşma Memorandumu imzalanıb.

Bələ mətbəər beynəlxalq tədbirin Bakıda keçirilməsi bir neçə aspektədən mühüm əhəmiyyət kəsb edir. İlk növbədə, bu, Azərbaycanın İslam dünyasında etibarlı tərəfdaş və regional iqtisadi mərkəz kimi mövqeyini daha da möhkəmləndirir. Eyni zamanda tədbir ölkənin investisiya imkanlarını, nəqliyyat-logistika potensialını və yaşıl enerji strategiyasının beynəlxalq investorlar qarşısında təqdimatı baxımından geniş imkanlar açır.

Musa BAĞIRLI
XQ

Aqrar sahədə rəqəmsal keçid

Kənd təsərrüfatında da sün i intellektin və innovativ texnologiyaların rolu artır

Bu məsələ 19-cu “Caspian Agro Week” sərgi və forumunun 3-cü gününün əsas müzakirə mövzusu olub. Bildirilib ki, son illər kənd təsərrüfatında sün i intellektin köməyi ilə ənənəvi üsulları rəqəmsal və məlumat əsaslı yanaşmalarla əvəz edərək məhsuldarlığı artırmaq, xərcləri azaltmaq və resurslardan səmərəli istifadə etməklə bağlı geniş tədbirlər həyata keçirilir. Sün i intellekt böyük həcmdə məlumatları analiz edərək fermerlərə daha dəqiq və vaxtında qərarlar verməyə kömək edir.

Azərbaycanda da kənd təsərrüfatının rəqəmsallaşdırılması və məhsuldarlığın artırılması məqsədilə sün i intellektin tətbiqi istiqamətində genişmiqyaslı tədbirlər görülür. Ölkəmizin aqrar sektorunda sün i intellektin tətbiqi, hələlik, ilkin mərhələdə olsa da, aqrar sahənin rəqəmsallaşdırılması, məhsuldarlığın artırılması, eləcə də dövlət dəstəgəsinin optimallaşdırılması üçün əsas hədəflərdən birinə çevrilib. Məhz bu səbəbdəndir ki, Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi beynəlxalq tərəfdaşlarla birlikdə aqrar sahədə sün i intellektin tətbiqini genişləndirir.

Bakıda keçirilən “Caspian Agro Week” – 19-cu Azərbaycan Beynəlxalq Kənd Təsərrüfatı Sərgi və Forumu da bu sahədə əldə olunmuş nailiyyətlərə yaxından tanış olmaq, təcrübə mübadiləsi aparmaq baxımından xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Kənd təsərrüfatı üzrə regionun ən nüfuzlu tədbiri və milli brendə çevrilməsi “Caspian Agro”nun bu ildən etibarən yeni brend – “Caspian Agro Week” adı ilə keçirilməsi isə təbii bir əhəmiyyətini qat-qat artırır. Elə builki sərgidə dünyanın 45 ölkəsindən 447 şirkətin iştirakı da kənd təsərrüfatı sahəsi üçün mühüm platforma rolunu oynayan toplantıya marağın göstəricisidir.

Qeyd edək ki, regionun ən böyük aqrar sərgisində “Caspian Agro Week” kənd təsərrüfatı

texnikası, obyektləri və avadanlıqları, suvarma sistemi, qablaşdırma, kənd təsərrüfatında innovasiya texnologiyaları, heyvandarlıq və quşçuluq, baytarlıq, bitkiçilik, meyvə və tərəvəzlərin yetiştirilməsi, güclülük, tullantıların emalı, logistika, elektron kənd təsərrüfatı kimi sahələrdə geniş yer alır. Bununla yanaşı, sərgidə “Smart Agro” istiqaməti üzrə sün i intellekt, ağıllı kənd, startaplar, IT xidmətləri, robototexnika, pilotsuz uçuş aparatları da nümayiş etdirilir.

Sərginin 3-cü iş günü müzakirə olunan məsələlər, nümayiş etdirilən tendensiyalar, iqtisadi inkişafın diqqətə çəkilən sahələri, kənd təsərrüfatında “ağıllı texnologiyalar”ın, bu sahədə innovativ yanaşmaların tətbiqi, müasir suvarma sistemlərinin yaradılması və s. məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb. Azərbaycan Respublikası kənd təsərrüfatı nazirinin müavini İlhamə Qədimova qeyd edib ki, bu ilin sonundakı ölkəmizin aqrar sektorunda 33 sün i intellekt alətinin hazırlanması planlaşdırılır. Onun sözlərinə görə, artıq 13 belə alət istifadəyə başlanılıb, 18 alət isə cari ilin birinci yarısında istifadəyə verilmiş nəzərdə tutulub.

Nazir müavini deyib ki, kənd təsərrüfatı sektorunda çalışanların fiziki əməyini yüngülləşdirən innovasiyalardan danışıarkən sün i intellektin rolunu xüsusi qeyd etmək lazım gəlir: “Fermerlər dövlət dəstəyi üçün

müəyyən monitorinq natiçələrini gözləyirlər. Bu monitorinqlər isə fiziki insanlarla aparıldıqda müəyyən vaxt aparır. Dövlət dəstəyini daha tez verməyimiz üçün sün i intellektlə yoxladığımız natiçələrə uyğun olaraq bu dəstəyini qısa müddət ərzində təbii edə bilərsiniz. Bu, fermerin dəstəgə alqatılığını ən azı 3 ay sürətləndirəcək ola bilər. Cari halda da bitki növlərini müəyyən edilmiş ilə bağlı 636 min hektar ərazidə bu iş aparılıb”.

Ekologiya və təbii sərvətlər nazirinin müavini Vüqar Kərimov bildirib ki, hazırda ölkənin hidroelektrik stansiyalarında 75-80 faizlik sahədə avtomatlaşdırma məqsədudur. Onun sözlərinə görə, növbəti strategiya sənədində də bu istiqamət əsas prioritetlərdən biri kimi müəyyənənləşdirilib və 2030-cu ilədək həmin göstəricinin 100 faizə çatdırılması hədəflənir. Avtomatlaşdırmanın kənd təsərrüfatı istifadəçilərinin daha dəqiq və etibarlı məlumat əldə etməsinə imkan verəcəyini diqqətə çatdırın nazir müavininin bunun həm də iqlim sənədlərinin hazırlanmasına və məlumat bazalarından daha səmərəli istifadəyə ciddi töhfə olacağını vurğulayıb.

Azərbaycan Dövlət Su Ehtiyatları Agentliyinin sədr müavini İlham Bayramov diqqətli ölkəmizdə su ehtiyatlarının idarə olunması, kənd təsərrüfatında sudan səmərəli istifadə üçün müasir texnologiyaların tətbiqi

ilə bağlı məsələlərə yönəldib. Hazırda Azərbaycanda əkin sahələrinin, təxminən, 11 faizində müasir suvarma texnologiyalarının tətbiqi edildiyini bildirən İ. Bayramov deyib ki, digər ərazilərdə də “ağıllı” və müasir suvarma sistemlərinin genişləndirilməsi həm Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin, həm də aidiyyəti dövlət qurumlarının qarşısında duran əsas hədəflərdən biridir.

Sədr müavini hazırda idarəetmə prinsiplərini rəqəmsal həllərə, texnoloji dəstəgə və dəqiq məlumat bazalarına əsaslandığını diqqətə çatdırıb: “Azərbaycan dövləti üçün də su ehtiyatlarının səmərəli istifadəsi istiqamətində müasir texnologiyaların tətbiqi əsas prioritetlərdən biridir. Bu istiqamətdə su ehtiyatlarının qiymətləndirilməsi, su ucotunun qurulması, sudan səmərəli istifadə, suyun ədalətli bölüşdürülməsi və son istehlakçıya tələbat səviyyəsində çatdırılması üçün müasir texnologiyaların, o cümlədən sün i intellekt həllərinin tətbiqi vacib hesab olunur”.

Energetika nazirinin müavini Samir Vəliyev isə bildirib ki, kənd təsərrüfatında sün i intellektin tətbiqinin əsas natiçələrindən biri enerji səmərəliliyinin artırılmasıdır. Aqrar sektorun kifayət qədər enerji tutumlu sahə olduğunu vurğulayan nazir müavininin sözlərinə görə, energetika sahəsində rəqəmsallaşma və sün i intellekt məsələləri xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Qeyd olunub ki, aqrar sektorda rəqəmsallaşma və sün i intellekt konkret istiqamətlərdə enerji səmərəliliyinin artırılmasına gətirib çıxarır. Onun sözlərinə görə, “ağıllı” istixanaların tətbiqi natiçəsində zəruri temperaturun daim qorunması təmin edilir və artıq enerji sərfiyyatının qarşısı alınır, müasir suvarma sistemlərinin tətbiqi isə enerji qənaəti baxımından böyük imkanlar yaradır.

M. QULIYEV
XQ

Günün sualı

“Maşınlarımızı harada saxlayaq?”

Paytaxtın “icazəli” dayanacağıları bahadır, “özəl” yerlərdə isə özbaşınalıqdır

Bakıda avtomobillərin sayının sürətlə artması, yol infrastrukturunun isə hələlik buna tam uyğunlaşma bilməməsi son illər paytaxtın ciddi infrastruktur problemlərindən birinə çevrilib. Bu çətinliyin ən çox hiss olunan tərəflərindən biri də parklanma ilə bağlıdır. Başqa sözlə, belə bir şəraitdə paytaxt sakinlərinin şəxsi avtomobillə hərəkət etmək rahatlığı pozulub, bu, eyni zamanda, əlavə maliyyə yükü və gündəlik əsəb keçirməsi ilə nəticələnib.

Ümumiyyətlə, yeraltı dayanacaq yerlərinin qiymətlərinin artması, küçə parklanma məkanlarının məhdudlaşması, qeyri-qanuni “özəl” halları və bəzi obyektlərin sahiblərinin ümumi istifadədə olan sahələri zəbt etmələri səbəbindən şəhərin nəqliyyat parklanmalarında nəzərəçarpan çətinliklərin sayı daha da çoxalıb.

Azərbaycan Qiymətləndiricilər Palatasının açıqladığı məlumata görə, Bakıda qaraj və yeraltı dayanacaq yerlərinin qiymətləri mart ayında fevral ayı ilə müqayisədə 4,8 faiz artıb. İlk baxışda bu artım statistik rəqəm kimi görünə bilər. Lakin məsələ daha dərinə təhlil edildikdə burada söhbət təkcə daşınmaz əmlak bazarındakı qiymət dəyişikliklərindən yox, həm də şəhərin nəqliyyat və urbanizasiya siyasətindəki struktur problemlərindən getdiyi aydın olur.

Nəqliyyat eksperti Cümşüd Əzimovun fikrincə, qiymət artımının əsas səbəbi dayanacaq yerlərinə tələb və təklif arasında çöxalma və təklifin məhdud olmasıdır. Həqiqətən də, Bakı küçələrində avtomobil sığlıqı illərlə artır. Son illərdə əhəlinin gəlirlərini müəyyən qədər yüksəltməsi, kreditlə avtomobil satışlarının genişlənməsi və şəxsi nəqliyyat üstünlük verilməsi avtomobil parkının sürətlə böyüməsinə səbəb olub. Lakin yeni yaşayış massivlərinin və ticarət obyektlərinin tikintisi zamanı parklanma infrastrukturuna çox vaxt lazımı səviyyədə nəzərə alınmayıb.

Bu gün paytaxtın bir çox ərazilərində sakinlərin axşam saatlarında avtomobillərini saxlanılması üçün uzun müddət yer axtarıb diqqət çəkir. Xüsusilə Yasamal, Nərimanov, Xətai və Binəqədər rayonlarında yeni tikilən çöxmənəzillə binaların ətrafında vəziyyət daha çox narahatlıq doğurur. Belə ki, bir çox hallarda binaların yeraltı dayanacağıları ya kifayət qədər böyük olmur, ya da oradakı yerlər yüksək qiymətə satıldığı üçün sakinlər əksər hissəsi həmin imkanlardan yararlanma bilmir.

Nəticədə avtomobillər səkilərdə, yol kənarlarında, hətta piyadaların hərəkətinə mane olacaq şəkildə park edilir. Bu isə həm şəhərin estetik görünüşünə zərər vurur, həm də təhlükəsizlik baxımından ciddi problemlər yaradır. Belə şərhlərdə yeraltı dayanacaq yerlərinə marağın artması təbii və bazar iqtisadiyyatının qanunlarına uyğun olaraq qiymətlərdə də yüksəkdir.

Ekspertlərin qənaətinə görə, qiymət artımına təsir edən əsas amillərdən biri də küçə parklanması ilə bağlı yeni qaydaların tətbiqidir. Xüsusilə son illərdə Azərbaycan Yəstü Nəqliyyat Agentliyinin (AYNA) həyata keçirdiyi “Azparking” sistemi şəhər daxilində parklanmanın daha nizamlı təşkili məqsədi dəyşə da, bəzi hallarda sürücülərin

xorclərinin artmasına gətirib çıxarıb. Zonalar üzrə tariflərin dayışması, şəhər mərkəzində parklanmanın məhdudlaşdırılması və qaydaların sərbəstləşdirilməsi sürücüləri alternativ həll yollarını axtarmaya məcbur edir.

Əslində, şəhər mərkəzində avtomobil sığlıqını azaltmaq üçün ödənişli parklanma sisteminin tətbiqi beynəlxalq təcrübədə də geniş istifadə olunur. Məsələn, London, Paris, İstanbul və Moskva kimi böyük şəhərlərin mərkəzi küçələrində yüksək tariflər tətbiq edilir. Məqsəd insanları ictimai nəqliyyatdan istifadəyə təşviq etmək və küçə sığlıqını azaltmaqdır. Lakin bu siyasət paralel olaraq güclü ictimai nəqliyyat sistemi, alternativ dayanacaq infrastrukturunu və olqatan tariflərlə müşayiət olunduğu halda məhsət nəticələrlə diqqət çəkir. Əks halda, problem həll olunmur, sadəcə, vətəndaşın maliyyə yükü artır.

“Özəl” dayanacağılar kimlərinindir?

Bakıda müşahidə olunan digər ciddi problem isə ümumi istifadədəki parklanma yerlərinin qanunsuz şəkildə zəbt olunmasıdır. Bu, həm də şəhərdə müxtəlif obyektlərin sahiblərinin mağazalar və restoranların qarşısındakı küçə hissələrini özəl dayanacaq kimi istifadə etmələri geniş narazılıq doğurur. Bu hallar şəhərin mərkəzi küçələrində daha çox müşahidə edilir. Bunun ən son nümunələrindən biri paytaxtın Port Baku ərazisində yerləşən, Neftçilər prospektində yerləşən “Barbarisso” uşaq salonusunun qarşısında baş verən hadisədir.

İddialara görə, obyektin qarşısına xüsusi maneələr qoyularaq həmin ərazi yalnız müştərilər üçün ayrılıb. Halbuki söhbət rəsmi parklanma məkanı olmayan, ümumi istifadədəki küçə hissəsindən gedir. Özünlü “parklanma işçisi” kimi təqdim edən şəxsin “bu yer alımb” deməsi isə cəmiyyətdə ciddi narazılıq yaradır.

Nəqliyyat eksperti Adil Nəbiyev qeyd edir ki, küçələrin və yolların hər hansı fiziki və ya hüquqi şəxs tərəfindən özbaşına istifadəyə götürülməsi qanunvericiliyə ziddir. Azərbaycan qanunvericiliyinə əsasən küçələr və yolkənar parklanma yerləri ümumi istifadədə olan nəqliyyat infrastrukturunun bir hissəsidir. Bu sahələrin istifadəsi yalnız dövlət qurumlarının qərarı və hüquqi əsaslarla mümkündür.

Burada mühüm məqamlardan biri də ondan ibarətdir ki, bəzi obyekt sahibləri öz bizneslərinin qarşısındakı küçəni faktiki olaraq şəxsi mülk kimi qəbul edirlər. Halbuki obyekt sahibinin məsuliyyəti yalnız ona məxsus və ya icarəyə götürüldüyü ərazi ilə məhdudlaşır. Küçə isə dövlətin və cəmiyyətin ümumi istifadəsində olan məkandır. Orada

Ekspert rəyi

Akif NƏSİRLİ, Liberal İqtisadçılar Mərkəzinin sədri

Bakıda avtomobillərin sayı artıqca, yol kənarlarındakı dayanacağılar da məhdudlaşdırılır. Amma buna baxmayaraq, yeni parklanma yerləri eyni sürətlə çoxalır. Xüsusilə mərkəzi ərazilərdə küçədə maşın saxlamaq çətinləşdiyi üçün insanlar yeraltı dayanacağılara daha çox üstünlük verirlər. Bu da qiymətlərin yüksəlməsinə gətirib çıxarıb.

Eyni zamanda, ümumi daşınmaz əmlak bazarında da bəhəlləşmə müşahidə olunur və parklanma yerləri də bu bazanın bir hissəsi olduğu üçün qiymətlər paralel

şəkildə artır. Nəticədə tələb çox, təklif isə məhdud olduğu səbəbindən qiymətlərdə artım nəzərə çarpır.

“Azparking” üzrə də müəyyən bəhəlləşmə hissə olunur. Bu, əsasən tariflərin zonalara görə dayışdırılması və bəzi ərazilərdə qaydaların sərbəstləşdirilməsi ilə bağlıdır. Xüsusilə şəhərin mərkəzində parklanma daha bahadır və güclü nəzarət var. Rəsmi olaraq hər yerdə kəskin faiz artımı elan olunmasa da, yeni zonalar və tətbiq olunan qaydalar nəticəsində sürücülər daha çox ödəniş edirlər. Bu da ümumi olaraq parklanmanın bahələşməsi kimi diqqət çəkir.

Azərbaycan Qiymətləndiricilər Palatasının məlumatına görə, Bakıda qaraj və yeraltı dayanacaq yerlərinin mart ayında orta qiymətinin fevral ayı ilə müqayisədə 4,8 faiz artması da bunun məntiqi nəticəsidir. Başqa sözlə, bu, şəhərdə avtomobillərin sayının getdikcə çoxalması, yolkənarlarındakı dayanacaq seçiminin azalması və yeni dayanacaq yerlərinin əvvəlki sürətlə aparılmaması ilə əlaqədardır. Bunun nəticəsində ki, sakinlərin belə bir şərait səbəbindən yeraltı dayanacaq yerlərinə getdikcə üstünlük vermələri qiymətin bəhələşməsinə gətirib çıxarır.

hər hansı maneənin qoyulması və vətəndaşların istifadəsinin məhdudlaşdırılması ciddi hüquq pozuntusudur.

Bu cür halların artması ən əsas səbəblərdən biri nəzarət mexanizmlərinin yətinərə cə sərbəstləşdirilməsidir. Çox vaxt obyekt sahibləri yol kənarına su bilonları, beton parçaları, dəmir maneələr və digər əşyalar düzərək parklanma yerini “rezerv” saxlayırlar. Hətta bəzi hallarda şəhər avtomobilini çıxaran şəxslər yerin tutulmaması üçün həmin məkana müxtəlif maneələr qoyurlar. Bu, artıq paytaxtda adi mənzərə kimi diqqət çəkir.

Nəqliyyat eksperti Elməddin Muradı bildirir ki, dövlət tərəfindən vətəndaşlar üçün ayrılmış pulsuz parklanma yerlərinin zəbt edilməsi qanun pozuntusudur və buna görə inzibati məsuliyyət nəzərdə tutulur. Lakin məsələ təkcə cərimə tətbiqi ilə həll olunmur. Burada ictimai nəzarət, operativ

müdaxilə və şəhər mədəniyyətinin formalaşdırılması prinsipi də vacib rol oynayır. Əslində, bu problem təkcə hüquqi məsələ deyil, bu, həm də sosial davranış problemi. Şəhər mühitində ümumi istifadədə olan məkanlara cəmiyyət hörmət anlayışı tam formalaşmadıqda insanlar küçəni, səkinə və ya parklanma yerlərini şəxsi maraqları namına istifadə etməyə çalışırlar. Bu isə paytaxt həyatında xəos yaradır və vətəndaşlar arasında gərginliyi artırır.

Mövdu qanunvericiliyə əsasən dövlət avtomobil yollarında səlahiyyəti olmayan şəxslər tərəfindən parklanma xidmətinin təşkili və ya ödəniş tələb edilməsi qanunsuzdur. Belə hallara görə fiziki şəxslər 100 manatdan 200 manatadək, vəzifəli şəxslər 300 manatdan 500 manatadək, hüquqi şəxslər isə 1500 manatdan 2500 manatadək cərimə oluna bilər. Zərurət yaranıqda 15 günədək inzibati həbs də tətbiq edilir.

Qarabağda “görünməz cəbhə” ölüm saçmaqda davam edir

1,5 milyondan çox minarın zərərsizləşdirilməsi isə uzun vaxt tələb edir

Torpaqlarımızın kütləvi şəkildə minalarla çirklənməsi hazırda burada aparılan bərpə və yenidənqurma işlərini ləngitməklə yanaşı, insanların həyat və sağlamlığına da ciddi təhdid yaradır. Üzəşdiyimiz minar probleminin nə qədər böyük və mürəkkəb, qarşımızdakı yolun isə hələ uzun olması baxmayaraq, ölkəmiz mümkün ən qısa müddətdə bunun öhdəsindən gəlmək üçün bütün gücünü səfərbər etmişdir. Beynəlxalq mütəxəssislərin hesablamalarına görə, Azərbaycana ərazilərin minalardan təmizlənməsini həll etmək üçün təxminən 30 il və 25 milyard dollar lazımdır.

Azərbaycan Prezidentinin köməkçisi – Prezident Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyev bu günlərdə Qarabağ Universitetində diplomatik korpusun nümayəndələri ilə görüşündə bildirib ki, Qarabağda ən ciddi problemlərdən biri minar təhlükəsidir: “1,5 milyondan çox minar bu ərazilərə yerləşdirilib. Bu, Azərbaycan ərazisinin təxminən 12-13 faizini əhatə edir. Təsəffü ki, bəzi ərazilərdə minar təhlükəsinə görə giriş mümkündür deyil. Minatəmizləmə böyük maliyyə və insan resursları tələb edən həyati əhəmiyyətli missiyadır. Minatəmizləyən mütəxəssislər isə böyük risk altında çalışırlar. 2020-ci ildən bəri minar partlayışları nəticəsində ölənlər və yaralananların sayı isə 400-ü keçib”.

Hər zaman əhəlinin təhlükəsizliyinin təmin olunması üçün dövlət strukturları tərəfindən bütün zəruri tədbirlər görülməlidir. Lakin hər bir vətəndaş bu məsələdə məsuliyyəti daşmalıdır, qaydalara ciddi əməl etməlidir. Aprelin 26-da işğaldan azad edilmiş Ağdərə rayonunun Sırxavənd kəndi ərazisində baş vermiş minar hadisəsi nəticəsində 1967-ci il təvəllüdü Xocalı rayonu Yenibinə kənd sakinisi Öhmədov Vüqar Salah oğlu keçmiş təməlxətində minalardan təmizlənməmiş ərazidə piyada əleyhinə minar partlayışı nəticəsində sol ayağından xəsarət alıb.

Azərbaycan Respublikası Minatəmizləmə Agentliyinin (ANAMA) işğaldan azad edilmiş ərazilərdə həyata keçirilən humanitar

minatəmizləmə əməliyyatları ilə bağlı yaydığı məlumatında bildirilir ki, azad olunan ərazilərdə aprel ayı ərzində 5 336 hektar ərazi təmizləndi. 116 tank əleyhinə, 344 piyada əleyhinə minar, 3410 partlamamış hərbi sursat (PHS) aşkarlandı və zərərsizləşdirildi.

7788,8 hektar ərazi minalardan təmizləndi. Qeyd edək ki, minatəmizləmə əməliyyatları ANAMA, Müdafiə Nazirliyi, Fövqəladə Hallar Nazirliyi (FHN) və Dövlət Sərhəd Xidməti (DSX) və dörd özəl şirkət Tərtər, Ağdərə, Kəlbəcər, Ağdam, Xocalı, Xankəndi, Şuşa, Xocavənd, Laçın, Füzuli, Cəbrayıl, Qubadlı və Zəngilan ərazilərində, o cümlədən Qazax rayonunun işğaldan azad edilmiş Bağanis Ayrım, Aşağı Əskipara, Xeyrli, Qızılhacılı kəndlərində həyata keçirib.

Təhlükəsizlik üzrə ekspert Orxan Musayev XQ-yə mövzu ilə bağlı açıqlamasında bildirib ki, bu gün işğaldan azad edilmiş torpaqlarımızda aparılan genişmiqyaslı quruculuq işlərinin və böyük qaydışın qarşısındakı ən təhlükəli maneə basdırılmış minalardır. Bu məsələyə sadəcə texniki bir problem kimi baxa bilmərik, çünki hədəf insanlardır. Bir təhlükəsizlik mütəxəssisi kimi müşahidə etdiyim ən acınacaqlı məqam odur ki, baş verən bədbəxt hadisələrin kökündə çox vaxt qaydalarla qarşı bir anlıq laqeydlilik və “məna bir şey olmaz” arxayınlığı dayanır. İstər ərazidə xidməti vəzifəsini yerinə yetirən şəxslər, istərsə də mülki vətəndaşlarımız bəzən illərdir toxunulmamış kolluqların, şumlan-

mamış ərazilərin nə dərəcədə ölüm sağıdıqı unudub, müəyyən olummuş yollardan kənarə çıxırlar.

Ekspert daha sonra qeyd edib ki, təbiət hadisələri – yağışlar, sellər və torpaq sürüşmələri minaların yerini daim dəyişir. Dünən təhlükəsiz bildiyimiz cığır bu gün ölüm tələsinə çevrilə bilər. Tapılan şübhəli, maraqlı metal və ya plastik əşyalara əl vurmaq isə çox vaxt geri dönuşü olmayan faciə ilə nəticələnir. Təhlükəsizlik nişanlarına qeydsiz-şartsız əməl etmək, ərazidə olan hər bir kəsin yerinə yetirməli olduğu ilk və ən vacib vəzifədir. Bu nişanlar boş yerə qoyulmur, onlar həyatla ölüm arasında nazik xətti göstərir. İstər “Mina!” ləvhəsi olsun, istərsə də ərazidəki hər hansı bir xəbərdarlıq işarəsi – onlara məhəl qoymamaq həm öz həyatını, həm də ətrafdaqların taleyini təhlükə altında qoyur.

Hər bir şəxs anlamalıdır ki, onun edəcəyi bir səhvlə özünlü deyil, bütün cəmiyyəti və bərpə prosesini riskə atır. Alınan ağır xəsarətlər, itirilən ömürlər sadəcə quru rəqəmlər deyil, hər birinin arxasında gözyaşı qalan ana, ata və övladlar var. Əgər şübhəli bir əşya görsəniz, heç nəyə toxunmayın və yalnız öz ayaq izlərinizlə ehtiyatla geri qa-

yıtmaqda aidiyyəti qurumlara xəbər verin. Mina elə bir gizli, gözəgörünməz düşməndir ki, o, yalnız bir dəfə səhv etməyə imkan verir. İkinci şansınız olmaya bilər. Bizim məsuliyyətimiz, ayıq-sayıqlığımız və qaydalarla qətiyyətli sadıqlığımız bu səssiz təhlükədən daha güclüdür. Gəlin, qurduğumuz yeni həyatı qoruyaq və təhlükəsizliyi hər bir mülkiyədə ali tutaq.

İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə məsələlərin mərkəzləşdirilməsi qaydada həll ilə bağlı yaradılmış Əlaqələndirmə Qərargahının İdarəetmə Mərkəzinin nəzdində fəaliyyət göstərən Minalardan və partlamamış hərbi sursatlardan təmizləmə üzrə işçi qrupunun üzvləri önləyən Ağdam rayonuna səfər ediblər. Səfər çərçivəsində ANAMA və işçi qrupda məhsət olunan müvafiq dövlət qurumlarının nümayəndələri tərəfindən bir sıra əməliyyat sahələrinə bəxiş keçirilib. Nümayəndələr ANAMA tərəfindən Ağdam rayonunun Cəvahirli kəndində, Fövqəladə Hallar Nazirliyi tərəfindən Mərzili kəndində, həmçinin minatəmizləmə fəaliyyətinə cəlb olunmuş yerli şirkət tərəfindən Qızılkəngərli kəndi ərazisində icra edilən humanitar minatəmizləmə əməliyyatları ilə ətraflı tanış olublar.

Minatəmizləmə Agentliyi İdarə Heyətinin sədri, işçi qrupun rəhbəri Vüqar Süleymanov “Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Programı” çərçivəsində həyata keçirilən humanitar minatəmizləmə tədbirləri barədə məlumat verərək bildirib ki, 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra Ağdam rayonunda 43,021 hektar ərazi olmaqla, ümumilikdə, 264,581 hektar ərazidə minatəmizləmə fəaliyyətinin aparıldığını, nəticədə, 248,583 ədal minar və digər partlayıcı sursat aşkar edilib. Həmçinin müəyyən ərazilərin konservasiya edilərək cəpərlənməsi işlərinin gedişatına toxunan V.Süleymanov, Ağdam,

AYNA dəfələrlə bəyan edib ki, küçə parklanma yerlərində sürücülərdən nağd ödəniş tələb olunması tamamilə qanunsuzdur. Buna baxmayaraq, bəzi ərazilərdə hələ də qeyri-rəsmi “dayanacaq nəzarətçiləri” fəaliyyət göstərir və sürücülərdən pul tələb edirlər. Bu isə göstərir ki, problem yalnız qaydaların mövcudluğu ilə deyil, onların icrası ilə bağlıdır.

Axi hamının öz həyatı yoxdur

Bakıda parklanma probleminin həlli üçün kompleks yanaşmaya ehtiyac var. İlk növbədə, yeni tikilən yaşayış komplekslərində dayanacaq yerlərinin sayı artırılmalıdır. Tikinti şirkətləri üçün bu istiqamətdə daha sətə normativlər tətbiq olunmalıdır. Hər mənzilə uyğun dayanacaq norması müəyyənəndirilməli və buna ciddi nəzarət edilməlidir. Digər vacib məsələ ictimai nəqliyyatın inkişafıdır. Əgər vətəndaş rahat, sürətli və təhlükəsiz ictimai nəqliyyat sistemindən istifadə edə bilirsə, şəxsi avtomobilə ehtiyac da azalır. Metro xətlərinin genişləndirilməsi, avtobus şəbəkəsinin optimallaşdırılması və şəhəratrafi nəqliyyat əlaqələrinin gücləndirilməsi parklanma probleminin azalmasına mühüm təsir göstərə bilər.

Nəqliyyat eksperti Şahin Hüseyinov bir sıra inkişaf etmiş ölkələrdə bu məqsədlə istifadə olunan parklanma modellərindən istifadəni zəruri sayır və diqqətə daha çox sürücülərin avtomobilləri şəhərin girişində yarıdan böyük dayanacağılarda saxlayaraq ictimai nəqliyyata keçmələrinə yönəldir. Bildirir ki, dünyanın bir çox iri şəhərlərində uğurlu tətbiq edilən bu model Bakı üçün də aktual hesab olunur.

Şəhərdə qanunsuz zəbt edilmiş parklanma yerlərinə qarşı mübarizə də gücləndirilməlidir. Aidiyyəti qurumlar belə hallara operativ reaksiya verməli, qanunsuz maneələr dərhal sökülməli və cərimələr real cəkindirici təsir göstərməlidir. Əks halda, qanunsuzluq adı davranış normasına çevrilir.

Bütün bunlar onu göstərir ki, paytaxtda parklanma problemi artıq adi məsələ deyil, bu, eyni zamanda, şəhərin gələcək inkişaf strategiyası ilə bərhəba bağlı olan ciddi uralan çəğirəsidir. Qiymət artımları, dayanacaq çatışmazlığı və qanunsuz zəbt halları bir tərəfdən sürücülərin gündəlik həyatını çətinləşdirir, digər tərəfdən isə şəhər idarəçiliyində yeni yanaşmalara ehtiyac olduğunu ortaya qoyur. Əgər bu problem sistemli şəkildə həll edilməzsə, yaxın illərdə Bakıda nəqliyyat sığlıqı, ekoloji yük və sosial narazılıq daha da arta bilər. Buna görə də parklanma məsələsinə təkcə kommersiya və ya cərimə kimi yox, həm də şəhərsalma, sosial ədalət və müasir urban idarəetmə baxımından yanaşmaq vacibdir.

Vaqif BAYRAMOV
XQ

Füzuli və Cəbrayıl rayonları istiqamətində cəpərlənmə işlərinin yekunlaşdığını, Xocavənd və Ağdam rayonları ərazisində isə fəaliyyətin davam etdiyini diqqətə çatdırıb.

Torpaqları minalarla çirklənməyə görə dünyada ilk beşlikdə yer alan Azərbaycanın əsas hədəfi gələcək nəsillər üçün təhlükəsiz həyat, biotəmizliyi təmin olunmasıdır. Odu ki, ANAMA tərəfindən mütəmadi olaraq müharibədən zərər çəkmiş rayonlarda mina və partlayıcı qurğuların təhlükəsinə dair maarifləndirmə tədbirləri icra edilir. Əhəlinin bu kimi risklərdən qorunması, partlayıcı sursatların törəmə biləcəyi fəsadlardan müdafiə olunması, eləcə də təhlükəsiz mühitinin yaradılması məsələsinə ANAMA xüsusi önəm verir. Bu məqsədlə kənd sakinləri, fərdi sahibkarlıq, kənd təsərrüfatı fəaliyyəti ilə məşğul olan sakinlərin arasında daim təbliğat işləri aparılır.

Sözsüz ki, dövlətimiz tərəfindən minar təhlükəsi ilə bağlı görülmə bütün tədbirlər vətəndaşlarımızın sağlamlığını qorumağa, insanların həyatının xilasına xidmət edir.

Müsiq MİRZƏ
XQ

Dövlətin dəstək və bərpa layihələri “həssas təbəqə”nin mütəbər dayağıdır

Əlilliyin qiymətləndirilməsi və əlillərin tibbi-sosial bərpa yolu ilə cəmiyyətə inteqrasiya olunması Dövlət Tibbi-Sosial Ekspertiza və Reabilitasiya Agentliyinin əsas fəaliyyət istiqamətləridir. Ötən il bu qurum 54 min 500 şəxsə əlillik təyin edib. Onlardan 25 min 300 nəfərin ilkin, 29 min 200 şəxsin isə təkrar əlilliyi təsdiqlənib.

Son illərdə əlilliyin təyin olunması sahəsində aparılan islahatlar bu mexanizmin daha sistemli və effektiv şəkildə qurulmasına imkan yaradıb. Nəzarət mexanizmləri gücləndirilib, xidmətlərin keyfiyyətini artırılıb və bütün mərhələlərdə şəffaflıqla yanaşı, vətəndaş məmnuniyyətinə diqqət edilib və əlilliyin qiymətləndirilməsi proseduru rəqəmsallaşdırılıb.

Hazırda əlillik dərəcəsinin müəyyənləşdirilməsi tam elektron qaydada, şəxsin kimliyini müəyyən edən bütün məlumatlar anonimləşdirilmiş sənədlərlə, obyektiv və ədalətli həyata keçirilir.

“Əlilliyin qiymətləndirilməsi Qaydası”na uyğun olaraq vətəndaşların əlillik vəziyyəti dövlət tibb müəssisələrinin elektron göndərişləri əsasında müəyyən edilir.

Qiymətləndirmə üçün vətəndaş, ilk növbədə, qeydiyyatda olduğu yaşayış yeri üzrə tibb müəssisəsinə müraciət edir. Tibb müəssisəsi göndəriş (Forma-88) tərtib edərək əlilliyi qiymətləndiriləcək şəxsin kimliyini birbaşa və ya dolayısı ilə müəyyən etməyə imkan verən bütün məlumatları şifrələyib ƏƏSMN-nin Mərkəzləşdirilmiş Elektron İnformasiya Sisteminin “Əlillik” altisteminə ötürür.

Bu prosədə həkim-ekspertlər vətəndaşın yalnız tibbi göstəricilərini – diaqnoz və xəstəlik barədə məlumatları görürlər. Beləliklə, qiymətləndirmə zamanı subyektiv yanaşma mümkün olmur, vətəndaşın əlillik vəziyyəti barədə qərar obyektiv meyarlara əsaslanır. Əlilliyin təyin olunub-olunmaması ilə bağlı məlumat vətəndaşa SMS-lə göndərilir və proaktiv qaydada sosial ödənişlər təyin edilir.

Səlahiyyət məsuliyyət də yaradır

Prezident İlham Əliyevin “Əhalinin icbari tibbi sığortası sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bir sıra tədbirlər haqqında” 19 mart 2026-cı il Fərmanına əsasən, Dövlət Tibbi-Sosial Ekspertiza və Reabilitasiya Agentliyinin səlahiyyətləri genişləndirilib. Belə ki, İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi publik hüquqi şəxsin əhalinin icbari tibbi sığortası sahəsində səlahiyyətləri Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə həvalə edilib.

Fərmana görə, İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi publik hüquqi şəxsin Dövlət Tibbi-Sosial Ekspertiza və Reabilitasiya Agentliyi publik hüquqi şəxsə birləşmə formasında yenidən təşkilatı yolu ilə ƏƏSMN-nin tabeliyində Dövlət Tibbi Sığorta və Ekspertiza Agentliyi (DTSERA) publik hüquqi şəxs yaradılıb. Agentlik ölkədə icbari tibbi sığortanın təbii, xidmətlər zərfi çərçivəsində tibbi xidmətlərin maliyyələşdirilməsi üçün vəsaitin icbari tibbi sığorta fondunda cəmləşdirilməsi və həmin vəsaitin idarə olunması, icbari tibbi sığorta üzrə dövlət adından tibbi xidmətlərin mərkəzləşdirilməsi əlçav və xərclərin ödənilməsi funksiyalarını həyata keçirməklə bərabər, habelə əlilliyin müəyyən edilməsi və həqiqi hərbi xidmətə çağırılan vətəndaşların yekun tibbi müayinəsi sahələrində də fəaliyyət göstərəcək.

Fərmanın tələbinə görə, İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi və Dövlət Tibbi-Sosial Ekspertiza və Reabilitasiya Agentliyinin hüquq və öhdəlikləri, habelə özlərinin DTSERA-ya keçir. Eyni zamanda, İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin sığortaolunanların dərman və tibb vasitələri ilə təmin edilməsi ilə bağlı hüquq və öhdəlikləri Tibbi Ərazi Bölmələrinin İdarəetmə Birliyinə həvalə edilir. Dövlət Tibbi-Sosial Ekspertiza və Reabilitasiya Agentliyinin əlilliyi olan şəxslərə reabilitasiya xidmətlərinin göstərilməsi ilə bağlı hüquq və öhdəlikləri isə Sosial Xidmətlər Agentliyinə keçir.

Süni intellekt qiymətləndirilməsi

Ötən il “Əlillik” altisteminə təbii edilmiş süni intellekt əsaslı funksional tibbi göndərişlərdə mətn analizinin aparılmasına, qararvermə üçün əhəmiyyətli göstəricilərin avtomatik müəyyənləşdirilməsinə və s. imkan yaradıb. Bu texnoloji həll, həmçinin sui-istifadə hallarına səbəb ola bilən həssas və riskli məlumatların avtomatik aşkarlanmasını təmin edərək nəzarət mexanizmlərini gücləndirib. Nəticədə, subyektiv yanaşmaların və potensial yanlışlıqların minimuma endirilməsi istiqamətində mühüm addım atılıb.

Əlilliyin qiymətləndirilməsi sistemində süni intellekt texnologiyalarının tətbiqinin daha da genişləndirilməsi istiqamətində işlər davam edir. Bu işlər çərçivəsində tibbi-sosial məlumatların dərindən təhlili, çoxmənbalı informasiya bazalarının inteqrasiyası, sənədlərin avtomatlaşdırılmış emalı və risk əsaslı qiymətləndirmə

mexanizmlərinin daha da təkmilləşdirilməsi nəzərdə tutulub.

Nəhayət, qiymətləndirmə zamanı qararvermə prosesində həm sürət, həm də dəqiqlik əhəmiyyətli dərəcədə artacaq. Vahid standartlar formalaşacaq və məlumatların sistemli şəkildə analizini, mümkün uyğunsuzluqların operativ aşkarlanmasına imkan yarancacaq.

Yeni meyarların üstünlükləri

2022-ci ildən “Əlilliyin müəyyən olunması meyarları”na əsasən, əlilliyin ənənəvi üç dərəcəsi əvəzinə, həyat fəaliyyətinin əsas kateqoriyalarının məhdudlaşması dərəcələrinə uyğun olaraq orqanizmin funksiyalarının pozulması faizinə əsaslanan qiymətləndirmə mexanizmi tətbiq edilir. I, II və III dərəcə üzrə müvafiq olaraq 81–100 faiz, 61–80 faiz və 31–60 faiz aralıqları müəyyən edilir. Əlilliyə əsas verən meyarların sayı 5 dəfə artırılaraq 128-dən 634-ə çatdırılıb.

Bununla da əlilliyin əhatə dairəsinə daxil olan diaqnozların sayı genişləndirilib. Artıq vətəndaşa iki və daha artıq diaqnoz üzrə əlillik təyinatı aparmaq mümkün olduqda əlilliyə əsas verən ən yüksək orqanizmin funksiyalarının pozulma dərəcəsinin üstünə 10 faiz əlavə edilir, ən uzun müddət seçilir və yüksək sosial təminat əsas verən səbəb əlaqəsi götürülür. Yeni meyarların tətbiqi vətəndaşların sosial müdafiəsinə yönəlməli və müstəqillik tariximizdə əlillik sahəsində ən böyük, əhatəli islahatdır.

Bərpa xidmətləri

Sosial səhədə aparılan köklü islahatların müsbət nəticələrindən biri əlillər üçün müasir və əlçatan bərpa xidmətləri sisteminin yaradılmasıdır. Hazırda agentliyin tabeliyində 4-ü Uşaq Reabilitasiya Mərkəzi, digər 2-si Protez-Ortopedik İstehsalat və Reabilitasiya Mərkəzi və Bərdə şəhərindəki “RehaPoint” Reabilitasiya Mərkəzi daxil olmaqla 17 reabilitasiya müəssisəsi fəaliyyət göstərir.

Prezident İlham Əliyevin tapşırığına uyğun olaraq son illərdə ölkəmizdə reabilitasiya sistemi müasir tələblərə uyğun qurulub, habelə Qəbələ və Şəmkirdə müasir tələblərə cavab verən Uşaq Reabilitasiya mərkəzləri istifadəyə verilib. Ölkəmizdə qurulan müasir reabilitasiya sistemi, reabilitasiya mərkəzləri şəbəkəsinin genişlənməsi, yeni bərpa üsullarının tətbiqi bu mərkəzlərdə xidmət göstərilən şəxslərin sayını artırır. 2018–2025-ci illərdə bərpa xidməti göstərilən əlillərin illik sayı 12 dəfəyədək artaraq 142 minə çatıb.

Eyni zamanda, reabilitasiya müəssisəsi olmayan bölgələrdə yaşayan vətəndaşların xidmətlərə çıxışını asanlaşdırmaq məqsədilə müxtəlif layihələrin icrasına başlanılıb. Hərəkət məhdudluğu olan şəxslərə ev şəraitində tibbi və sosial-psixoloji dəstək göstərilməsi məqsədilə səyyar bərpa xidmətləri təşkil olunur.

Dövlət Tibbi-Sosial Ekspertiza və Reabilitasiya Agentliyi hazırda 6 min 100 əlilə evlərində (səyyar) reabilitasiya xidmətləri göstərir. Qeyd edilən kateqoriyaya aid olan və səyyar bərpa xidmətlərindən yararlanmaq istəyən əlilliyi olan şəxslər (və ya qanuni nümayəndələri) nazirliyin “142” Çağrı mərkəzinə, DOST mərkəzləri və ya ərazi üzrə Tibbi-Sosial Ekspert Komissiyasına müraciət edirlər. Müraciətə bağlı agentliyin həkim və psixoloqlarından ibarət səyyar briqadası onların evlərinə gələrək ilkin müayinə və qiymətləndirmə aparır. Əlilin faktiki vəziyyəti sayar xidmət göstərilməsi üçün nəzərdə tutulan diaqnozlar aid olduqda ona fərdi plan əsasında səyyar bərpa xidmətləri göstərilir.

“RehaPoint” və “Rehabus”

Agentlik bərpa xidmətlərinin əhatəsinin genişləndirilməsi məqsədilə “Re-

haPoint” – Reabilitasiya Mərkəzi adlı konsepsiya da icra edir. İlk belə məntəqə 2023-cü il dekabrın 1-dən Bərdə şəhərində yerləşən Qarabağ Regional DOST Mərkəzində fəaliyyət göstərir. Bölgədə

rəqəmsal əlillik kartı (QR/barkod əsaslı identifikasiya), tərəfdaşlar tərəfindən güzəşt və imtiyazlar, fərdi məlumatlara (reabilitasiya sənədləri, arayışlar və s.) vahid çıxış imkanları təmin olunur. “Səno

delidir. Bu xidmətin əsas məqsədi bərpa mərhələsində əldə edilmiş funksional, psixoloji və sosial nəticələrin icma mühitində qorunmasını və möhkəmləndirilməsini təmin etmək, sosial izolyasiyanın

yaşayan əlillər burada ambulator formada müalicəvi bədən tərbiyəsi, əmək terapiyası, psixoloq və loqoped xidmətlərindən faydalanırlar, eləcə də ehtiyac duyduqları bərpa vasitələrini əldə etmək üçün Bakıda yerləşən mərkəzə gəlmədən bu vasitələri əldə edə bilərlər. Məntəqədə indiyədək 3 min 600-dən çox şəxs bərpa xidmətləri ilə təmin edilib, 380-dən çox əlil isə ehtiyaclarına uyğun 5 min 300-dən çox reabilitasiya vasitəsi verilib.

Bundan əlavə, 2022-ci ildən Sumqayıtda və Abşeron rayonunda “RehaBus” (Reabilitasiya Avtobusu) xidmətinə başlanılıb. 2025-ci ildə layihənin əhatə dairəsi genişləndirilib. Layihə çərçivəsində bu ərazilərdə yaşayan əlil uşaqlar (onları müşayiət edən yaxınları ilə birgə) avtobusla Bakı şəhərindəki 2 saylı Uşaq Reabilitasiya Mərkəzinə çatdırılır.

Ötən ilin oktyabr ayından etibarən ölkənin ikinci böyük şəhəri olan Gəncədə də “RehaBus” xidmətinə başlanılıb. Gəncədə yaşayan və ambulator bərpa xidmətlərinə cəlb edilən əlil uşaqlar bu xidmət çərçivəsində reabilitasiya avtobusu ilə ödənişsiz şəkildə agentliyin Şəmkirdəki Uşaq Reabilitasiya Mərkəzinə çatdırılırlar.

Fəaliyyət başladığı dövrdən indiyədək bu layihə çərçivəsində 2 min 650-yə yaxın əlilliyi olan şəxs xidmətlərini göstərilib. “Rehabus” layihəsi 2025-ci ildə IDDA AWARDS müsabiqəsində “İlin startapı” nominasiyasında 3-cü yerə layiq görülüb.

İnklüziv layihələr

Ötən il Dövlət Tibbi-Sosial Ekspertiza və Reabilitasiya Agentliyi Azərbaycanın ilk dəfə olaraq eşitmə və nitq məhdudluğu olan şəxslər üçün görüntülü ünsiyyətə əsaslanan “Səsiniz olaq” adlı onlayn surdotorcuma xidməti istifadəyə verib. Bu innovativ xidmət eşitmə və nitq məhdudluğu olan şəxslərin müraciətlərini dövlət qurumları, özəl sektor və s. ötürülməsini təmin edərək həmin şəxslərə işarət dili bilməyən tərəflər arasında “virtual körpü” funksiyasını yerinə yetirir.

Vətəndaş videozəng və ya mesaj vasitəsilə operatorla əlaqə saxlayır. Operator tərcüməçi funksiyasını yerinə yetirərək müraciətin istiqamətinə uyğun üçüncü tərəflə əlaqə yaradır və surdotorcuma vasitəsilə onlayn kommunikasiyanı təmin edir. Bu inklüziv layihə ÜST-də ən yaxşı təcrübə elan olunub və qurumun Avropa regionu üzrə əlillər üçün əlçatanlığın, inklüziv mühitin və sosial inteqrasiyanın təmini sahəsində uğurlu təcrübələri əhatə edən sənədə daxil edilib.

Agentliyin icrasına başladığı rəqəmsal və inklüziv layihələrdən biri də vahid rəqəmsal “Səno özl” platformasıdır. Bu platforma əlillərin sosial həyata fəal inteqrasiyasına, xidmətlərə rahat çıxışına imkan yaradır. Platforma vasitəsilə

“özl” platforması IDDA AWARDS müsabiqəsində “İlin rəqəmsal layihəsi” nominasiyası üzrə 2-ci yerə layiq görülüb.

Bununla yanaşı, “Müstəqil həyat tərzi” və “Həmyaşad dəstəyi” proqramları vasitəsilə əlillərin özünəxidmət və sosial bacarıqlarının artırılması, onların cəmiyyətə fəal inteqrasiyası təşviq olunur. Agentlik əlillərin cəmiyyətə inteqrasiyası istiqamətində maarifləndirici tədbirlər görür. “Ağlabatan uyğunlaşdırılma” hüququnun tətbiqinin genişləndirilməsinə yönəlməli yeni sosial layihə çərçivəsində əlillərə “e-sosial” mobil tətbiqi üzərindən müəssisə, idarə və təşkilatlara ağlabatan uyğunlaşdırılma tələbinin ünvanlanması və prosesin izlənməsi qaydaları barədə məlumat verilir.

Hippoterapiya, rəqs və yoqa terapiyası

Son illər ölkədə müasir reabilitasiya sisteminin qurulması ilə yanaşı, bu sahədə biopsixososial modelə əsaslanan xidmət spektrinin yeni istiqamətlər üzrə xeyli genişlənməsi də təmin edilib. DTSERA-nin bərpa mərkəzlərində ənənəvi üsullarla paralel, qabaqcıl dünya təcrübəsinə uyğun ippoterapiya, rəqs terapiyası, yoqa, robotik reabilitasiya, sosial-psixoloji bərpa və s. üsulların da tətbiqi həyata keçirilir. Ötən dövrdə həmin mərkəzlərdə 1350 əlil hippoterapiya (atlarla terapiya) üzrə xidmətlərə cəlb edilib.

Agentlik və “Baku GoldenHorse Therapeutic and Educational Center” atçılıq mərkəzinin birgə təşkil etdiyi hippoterapiyada məqsəd həmin şəxslərin at üzərində hərəkət vasitəsilə bədən əzələlərinin aktivliyini artırmaqdır. Bu terapiya üsulu, eyni zamanda, əlillərin ümumi əhvali-ruhiyyəsinin yüksəldilməsinə, autizm spektr pozuntusu, daun sindromu, serebral iflic, nitq məhdudyyətləri və s. olan uşaqların sosial-psixoloji və fizioterapevtik reabilitasiyasına müsbət təsir göstərir.

Digər müasir bərpa üsulu olan rəqs terapiyası “DanceAbility Azərbaycan” Inklüziv Rəqs Şirkəti ilə birgə təşkil olunur və əlillərin böyük marağına səbəb olan layihələrdən biridir. Rəqs terapiyası zamanı təhlükəsiz və qarazsız mühit yaratmaq, insanlara vücut vasitəsilə öz emosiyalarını ifadə etmək, həmçinin empatiya əsaslı ünsiyyət və münasibət qurmağın yolları barədə təcrübəyə əsaslanan təlimlər keçirilir. Həyata keçirilən inklüziv proqram əlilliyi olan şəxslərin yeni bacarıqlarının formalaşması, eləcə də onların sosiallaşmasına şərait yaradır.

İcma əsaslı bərpa xidməti də əlillərin yaşadıqları icma mühitində erkən müdaxilə və davamlı dəstək mexanizmləri vasitəsilə sosial adaptasiyasını təmin etməyə yönəlməli kompleks xidmət mo-

qarşısını almaq, müstəqil həyat bacarıqlarını inkişaf etdirmək, eləcə də ailə və icma resurslarını reabilitasiya prosesinə inteqrasiya etməkdir.

Ukraynalı uşaqlara dəstək

Ukraynadakı müharibədən əziyyət çəkmiş uşaqların ölkəmizə gətirilərək bərpa xidmətlərinə cəlb edilməsi işləri də davam etdirilir. Uşaqlara agentliyin Qəbələ Uşaq Reabilitasiya Mərkəzində 10 günlük reabilitasiya proqramı çərçivəsində tibbi, eləcə də sosial-psixoloji bərpa xidmətləri göstərilir.

Onlar üçün peşəkar psixoloqlar tərəfindən fərdi məsləhətlər, qrup terapiyaları, eləcə də yoqa və rəqs terapiya məşğələləri təşkil olunur. Qəbələ və Şəkidəki istirahət mərkəzlərinə, tarixi-memarlıq abidələrinə ekskursiyalar da təşkil olunur. Məqsəd onların emosional vəziyyətlərinin sabitləşməsinə, cəmiyyətə inteqrasiyalarının təmin edilməsinə dəstək göstərməkdir. Ötən dövrdə 300-ə yaxın ukraynalı uşaq ölkəmizə gətirilərək sosial-psixoloji bərpa xidmətləri ilə təmin edilmişdir.

Bərpa xidmətlərinə əlçatanlıq

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı reabilitasiya vasitələrinin növlərinin qurumun təsnifatına uyğun qruplaşdırılması, eləcə də həmin vasitələrin siyahısının genişləndirilməsi məqsədilə son illər qanunvericiliyi dəyişikliklər edib və əlillərə dövlət büdcəsi hesabına verilən bərpa vasitələrinin sayı 57-dən 130-a çatdırılıb.

Həyata keçirilən islahatlar nəticəsində dövlət büdcəsi hesabına bu kateqoriyaya aid şəxslərə təqdim edilən bərpa vasitələrinin illik sayı 2018-ci ilə nisbətən 6 dəfə artaraq öən il 212 minə çatıb. Onu da qeyd edək ki, bərpa vasitələrini təhvil almaq üçün mərkəzə gələ bilməyən əlillərə ehtiyac duyduqları bərpa vasitələri onların ünvanlarına aparılır. Təkcə ötən il 900-dən çox şəxs 5 min 800-ə yaxın reabilitasiya vasitəsi evlərinə aparılaraq təqdim olunmuşdur.

Qazılara qayğı və diqqət

Vətən müharibəsindən sonra qazilərimizlə bağlı həyata keçirilən genişmiqyaslı dəstək tədbirləri sosial siyasətin prioritet istiqamətini təşkil edib. Bu dəstək tədbirlərinin bir istiqaməti də Vətən müharibəsi əlillərinin bərpa xidmətləri və vasitələri ilə təminatına yönəlib.

ƏƏSMN-də müasir reabilitasiya infrastrukturunu yaradılıb ki, bu da qazilərin səmərəli, keyfiyyətli tibbi-sosial bərpa xidmətləri ilə əhatə olunması üçün mühüm potensialdır. Bu müəssisələrdə həmin xidmətlərin göstərilməsi üçün şəraitin yüksək standartlar səviyyəsində qurulması təmin edilib.

Postmüharibə dövründə DTSERA 3 min 800 qaziyə tibbi və sosial-psixoloji bərpa xidmətləri göstərib. Agentliyin bərpa mərkəzlərində onların reabilitasiya potensiallarının reallaşdırılması üçün davamlı olaraq məqsədyönlü işlər aparılıb. Bu məqsədlə peşəkar həkim komandası müasir və effektiv bərpa üsulları tətbiq edib. Görülən işlər nəticəsində qazılardan 270 nəfəri sağlamlığına qovuşub. Digər qazılarda reabilitasiya işləri davam edir.

Agentliyin reabilitasiya müəssisələrində 3 min 800-dən çox Vətən müharibəsi itirənlərinə tibbi, sosial və psixoloji dəstək göstərilir. Bu dövrdə 500-dən çox qazi isə 621 ədəd son nəsil yüksək texnologiyalı protezlə təmin edilib. Bu protezlər aktivliyi və funksionallığı ilə onların sərbəst və inamli şəkildə hərəkət etmələrinə, hətta istidəkləri zaman futbol oynama bilmələrinə belə imkan verir.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarı

№ 123

“Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosesual Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Rəqabət Məcəlləsində, “Sosial sığorta haqqında”, “Polis haqqında”, “Tibbi sığorta haqqında”, “Notariat haqqında”, “İcra məmurları haqqında”, “İcra haqqında”, “Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının dövriyyəsi haqqında”, “İnzibati icraat haqqında”, “Ədliyyə orqanlarında qulluq keçmə haqqında”, “Nağdsız hesablaşmalar haqqında” və “Siyasi partiyalar haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2025-ci il 14 iyul tarixli 249-VIIQD nömrəli Qanununun icrası ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin bəzi qərarlarında dəyişiklik edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 119-cu maddəsinin səkkizinci abzasını rəhbər tutaraq, “Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosesual Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Rəqabət Məcəlləsində, “Sosial sığorta haqqında”, “Polis haqqında”, “Tibbi sığorta haqqında”, “Notariat haqqında”, “İcra məmurları haqqında”, “İcra haqqında”, “Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının dövriyyəsi haqqında”, “İnzibati icraat haqqında”, “Ədliyyə orqanlarında qulluq keçmə haqqında”, “Nağdsız hesablaşmalar haqqında” və “Siyasi partiyalar haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 2025-ci il 14 iyul tarixli 249-VIIQD nömrəli Qanununun icrasını təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti qərarına alır:

1. “İcra məmurlarının fəaliyyətinə nəzarət Qaydasının təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2000-ci il 1 may tarixli 80 nömrəli Qərarında (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Topplusu, 2000, № 5, maddə 361 (Cild I); 2024, № 9, maddə 1100; 2025, № 12 (II kitab), maddə 1231; Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 2026-cı il 19 mart tarixli 87 nömrəli Qərarı) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1.1. adında, preambula və 1-ci hissədə “İcra” sözü “Dövlət icra” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.2. həmin Qərarla təsdiq edilmiş “İcra məmurlarının fəaliyyətinə nəzarət Qaydası” üzrə:

1.2.1. adında və I bölmənin 1-ci hissəsində “İcra” sözü “Dövlət icra” sözləri ilə əvəz edilsin;

1.2.2. I bölmənin 1-ci hissəsində “İcra

məmurlarının” sözləri “dövlət icra məmurlarının (bundan sonra – icra məmurları)” sözləri ilə əvəz edilsin.

2. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2000-ci il 11 sentyabr tarixli 167 nömrəli Qərarı (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Topplusu, 2000, № 9, maddə 693 (Cild I); 2024, № 1, maddələr 110, 111, № 3, maddə 359, № 5 (II kitab), maddələr 597, 606, № 9, maddə 1067; 2025, № 2, maddə 193, № 7, maddə 698; Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2026-cı il 17 mart tarixli 83 nömrəli və 19 mart tarixli 87 nömrəli qərarları) ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında notariat hərəkətlərinin aparılması qaydaları haqqında Təlimat”ın 161-ci hissəsində aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

2.1. birinci abzas “aparır və” sözlərindən sonra “xüsusi icra məmurlarının icraatına yönəldilməsi üçün tələbkə verildiyi hal istisna olmaqla” sözləri əlavə edilsin;

2.2. beşinci-on dördüncü abzaslar altıncı-on beşinci abzaslar hesab edilsin və aşağıdakı məzmununda beşinci abzas əlavə edilsin:

“Tələbkə icra qeydinin aparılması ilə eyni vaxtda icra qeydinin xüsusi icra məmurlarının icraatına yönəldilməsi məqsədilə tələbkə təqdim edilməsi ilə bağlı müraciət edə bilər.”.

3. “Azərbaycan Respublikasının vahid bütçə təsnifatının təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2018-ci il 11 oktyabr tarixli 440 nömrəli Qərarında (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Topplusu, 2018, № 10, maddə 2155 (Cild I); 2024, № 1, maddə 84, № 2, maddələr 209, 229, № 3, maddələr 307, 359, № 6 (II kitab), maddələr 739, № 7, maddələr 920, 930, № 9, maddələr 1067, 1099, 1106, № 10, maddə 1167, № 12 (II kitab), maddə 1428; 2025, № 2, maddə 187, № 6, maddə 594, № 7, maddələr 706, 714, 716, № 8, maddə 800, № 9, maddələr 857, 863, 870, 879, № 10, maddə 972, № 11, maddə 1084, № 12 (II kitab), maddələr 1207, 1233, 1257; Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2026-cı il 3 mart tarixli 62 nömrəli Qərarı) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

3.1. həmin Qərarla təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının bütçə gəlirlərinin təsnifatı” üzrə:

3.1.1. 1.1.1.1.2.6-cı yarımmaddəyə “haqlardan” sözdündən sonra “və xüsusi icra məmurlarının fəaliyyətinə görə onlara ödənilən standart və əlavə icra haqlarından” sözləri əlavə edilsin;

3.1.2. 1.2.1.3.2.0-cı yarımmaddəyə “notariuslar” sözdündən sonra “və xüsusi icra məmurları” sözləri əlavə edilsin;

3.1.3. 1.2.4.3.0.0-cı yarımmaddəyə “notariuslar,” sözdündən sonra “xüsusi icra məmurları,” sözləri əlavə edilsin;

3.2. həmin Qərarla təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının bütçə gəlirlərinin təsnifatına əlavə” üzrə:

3.2.1. 1.2.1.6-cı abzas (hər iki halda) “notariuslar” sözdündən sonra “və xüsusi icra məmurları” sözləri əlavə edilsin;

3.2.2. 1.2.4.3-cü abzas “notariuslar,” sözdündən sonra “xüsusi icra məmurları,”

sözləri əlavə edilsin.

4. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2021-ci il 2 fevral tarixli 26 nömrəli Qərarı (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Topplusu, 2021, № 2, maddə 191 (Cild I); 2024, № 3, maddə 359, № 7, maddə 930) ilə təsdiq edilmiş “Elektron qaimə-fakturanın forması, təbiqi, uçotu və istifadəsi Qaydaları”nın 1.4.5-ci yarımbəndinin sonunda nöqtə işarəsi nöqtəli vergül işarəsi ilə əvəz edilsin və aşağıdakı məzmununda 1.4.6-cı yarımbənd əlavə edilsin:

“1.4.6. xüsusi icra məmurları tərəfindən “Xüsusi icra məmurları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq, məhkəmələrin və digər orqanların sənədlərinin icrasını həyata keçirməsi ilə əlaqədar olan xidmətlərin göstərilməsi.”.

5. “Azadlıqdan məhrum etmə ilə əlaqədar olmayan cəzaya məhkum edilməklə yanaşı, alkoqolizm və ya narkomaniyadan müalicə məqsədilə barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlər təyin edilmiş, habelə inzibati həbs nəzərdə tutan inzibati xəta törətmiş, narkomaniyadan müalicəyə ehtiyacı olan şəxslərin ixtisaslaşdırılmış tibb müəssisəsində məcburi müalicəsi barədə məhkəmə qərarının tələblərinin yerinə yetirilməsinə icra məmuru tərəfindən nəzarət edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2021-ci il 17 noyabr tarixli 354 nömrəli Qərarında (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Topplusu, 2021, № 11, maddə 1277 (Cild I); 2024, № 3, maddə 294; 2026, № 1, maddə 84) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

5.1. adında və 1-ci hissədə “icra” sözü “dövlət icra” sözləri ilə əvəz edilsin;

5.2. həmin Qərarla təsdiq edilmiş “Azadlıqdan məhrum etmə ilə əlaqədar olmayan cəzaya məhkum edilməklə yanaşı, alkoqolizm və ya narkomaniyadan müalicə məqsədilə barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlər təyin edilmiş, habelə inzibati həbs nəzərdə tutan inzibati xəta törətmiş, narkomaniyadan müalicəyə ehtiyacı olan şəxslərin ixtisaslaşdırılmış tibb müəssisəsində məcburi müalicəsi barədə məhkəmə qərarının tələblərinin yerinə yetirilməsinə icra məmuru tərəfindən nəzarət edilməsi Qaydası” üzrə:

5.2.1. adında “icra” sözü “dövlət icra” sözləri ilə əvəz edilsin;

5.2.2. 1.1-ci bənddə “İcra” sözü “Dövlət icra” sözləri ilə, “icra məmuru” sözləri “dövlət icra məmuru (bundan sonra – icra məmuru)” sözləri ilə əvəz edilsin;

5.3. həmin Qaydanın 1 və 3 nömrəli əlavələrinin adlarında və mətləblərində “icra” sözü “dövlət icra” sözləri ilə əvəz edilsin;

5.4. həmin Qaydanın 2 nömrəli əlavəsinin adında “icra” sözü “dövlət icra” sözləri ilə, mətnində “İcra” sözü “Dövlət icra” sözləri ilə əvəz edilsin;

5.5. həmin Qaydanın 4 və 5 nömrəli əlavələrinin adlarında və mətləblərində (ikinci və üçüncü hallarda) “icra” sözü “dövlət icra” sözləri ilə əvəz edilsin.

Əli ƏSƏDOV,

Azərbaycan Respublikasının Baş naziri

Azərbaycan Respublikası

Nazirlər Kabinetinin Qərarı

№ 128

4 may 2026-cı il, Bakı şəhəri

“İstilik enerjisindən istifadə Qaydaları”nın təsdiq edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 119-cu maddəsinin səkkizinci abzasını rəhbər tutaraq, “İstilik təchizatı haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2025-ci il 24 iyun tarixli 222-VIIQD nömrəli Qanununun təbiqi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2025-ci il 14 iyul tarixli 442 nömrəli Fərmanının 2.1.1-ci yarımbəndinin icrasını təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti qərarına alır:

1. “İstilik enerjisindən istifadə Qaydaları” təsdiq edilsin (*əlavə olunur*).

2. Müəyyən edilsin ki:

2.1. “İstilik enerjisindən istifadə Qaydaları”nda Elektron Hökumət İnformasiya Sisteminin xidmət kanalı üzərindən paylayıcının informasiya sistemi vasitəsilə həyata keçirilməsi nəzərdə tutulan prosedurların təşkili təmin edilənədək həmin prosedurlar bərbəş, poçt və ya elektron poçt vasitəsilə həyata keçirilir;

2.2. “İstilik enerjisindən istifadə Qayda-

ları”nda həyata keçirilməsi nəzərdə tutulan prosedurlar tikinti işi icraatı çərçivəsində tikinti obyektlərinin şəbəkəyə qoşulması ilə əlaqədar layihənin və texniki şərtlərin verilməsinə münasibətdə şəhərsalma və tikinti fəaliyyətinin vahid informasiya təminatı sistemi vasitəsilə elektron qaydada həyata keçirilir.

3. “İstilik enerjisindən istifadə Qaydaları”nın təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2023-cü il 5 sentyabr tarixli 303 nömrəli Qərarı (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Topplusu, 2023, № 9, maddə 1324 (Cild I); 2024, № 3, maddə 305, № 4, maddə 450; 2025, № 2, maddə 204, № 12 (II kitab), maddə 1257) ləğv edilsin.

4. “Azərüstilik təchizat” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti “İstilik enerjisindən istifadə Qaydaları”nda nəzərdə tutulan paylayıcının müvafiq informasiya sisteminin formalaşdırılmasını doqquz ay müddətində təmin etsin.

Əli ƏSƏDOV,
Azərbaycan Respublikasının Baş naziri

Azərbaycan Respublikası

Nazirlər Kabinetinin Qərarı

№ 129

6 may 2026-cı il, Bakı şəhəri

“Dövlət xidmətlərinin reqlamentinin nümunəvi forması”nın, “Dövlət Xidmətlərinin Elektron Reyestri” informasiya sistemində daxil ediləcək məlumatların siyahısı”nın və “Dövlət Xidmətlərinin Elektron Reyestri” informasiya sistemi haqqında Əsasnamə”nin təsdiq edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 119-cu maddəsinin səkkizinci abzasını rəhbər tutaraq, “Dövlət xidmətləri haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2025-ci il 31 oktyabr tarixli 279-VIIQD nömrəli Qanununun təbiqi və bundan irəli gələn bir sıra məsələlərin tənzimlənməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2025-ci il 3 dekabr tarixli 543 nömrəli Fərmanının 3.2.1-ci, 3.2.2-ci və 3.2.3-cü yarımbəndlərinin icrasını təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti qərarına alır:

1. “Dövlət xidmətlərinin reqlamentinin nümunəvi forması” təsdiq edilsin (*əlavə olunur*).

2. “Dövlət Xidmətlərinin Elektron Reyestri” informasiya sistemində daxil ediləcək məlumatların siyahısı” təsdiq edilsin (*əlavə olunur*).

3. “Dövlət Xidmətlərinin Elektron Reyestri” informasiya sistemi haqqında Əsasnamə” təsdiq edilsin (*əlavə olunur*).

4. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyi Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi ilə birlikdə:

4.1. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 3 iyun tarixli 718 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Hökumət buludu” (G-cloud) Konsepsiyası”na uyğun olaraq, Dövlət Xidmətlərinin Elektron Reyestrinin (bundan sonra - DXER) “Hökumət buludu”nda yerləşdirilməsini, habelə DXER-in “Dövlət

informasiya ehtiyatlarının, sistemlərinin və elektron xidmətlərinin vahid reyestri”nə və fərdi məlumatların informasiya sistemlərinin dövlət reyestrinə daxil edilməsi üçün tədbirlər gör-sün;

4.2. DXER-də formalaşan açıq məlumatların “Açıq məlumatlar” portalında yerləşdirilməsini təmin etsin.

5. Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi və Azərbaycan Respublikasının Xüsusi Rabitə və İnformasiya Təhlükəsizliyi Dövlət Xidməti bu Qərarın 3-cü hissəsi nəzərdə alınmaqla, “Dövlət informasiya ehtiyatları və sistemlərinin formalaşdırılması, aparılması, inteqrasiyası və arxivləşdirilməsi Qaydaları”nın təsdiq edilməsi və elektron hökumətlə bağlı bəzi tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 12 sentyabr tarixli 263 nömrəli Fərmanının tələblərindən irəli gələn tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin etsinlər.

6. Dövlət orqanları və yerli özünüidarəetmə orqanları, dövlət mülkiyyətində olan və paylarının (səhmlərinin) nəzarət zərfi dövlət məxsus olan hüquqi şəxslər, dövlət adından yaradılan publik hüquqi şəxslər, digər bütçə təşkilatları, habelə qanuna əsasən inzibati akt, texniki sənəd və ya digər hüquqmüəyyən edici sənəd qəbul etmək səlahiyyəti verilmiş hər hansı fiziki və ya hüquqi şəxslər yeni xidmət müəyyən edən normativ hüquqi akt qüvvəyə mindiyi tarixdən 30 (otuz) iş günündən gec olmayaraq dövlət xidmətinin reqlamentini DXER-in informasiya sistemində daxil edilməsi üçün Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinə təqdim etsinlər.

Əli ƏSƏDOV,
Azərbaycan Respublikasının Baş naziri

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarı

№ 124

“Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin kollegiyasının tərkibi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2016-cı il 11 avqust tarixli 300 nömrəli Qərarında dəyişiklik edilməsi barədə

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 119-cu maddəsinin səkkizinci abzasını rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2009-cu il 9 fevral tarixli 48 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi haqqında Əsasnamə”nin 20-ci hissəsinə uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti qərarına alır:

“Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin kollegiyasının tərkibi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2016-cı il 11 avqust tarixli 300

nömrəli Qərarının (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Topplusu, 2016, № 8, maddə 1438 (Cild I)) 1-ci hissəsi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“1. Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin kollegiya üzvlərinin sayı 15 nəfərdən ibarət müəyyənləşdirilsin və aşağıdakı tərkibdə təsdiq edilsin:

Kolleqiyanın sədri

Azərbaycan Respublikasının maliyyə naziri

Kolleqiyanın üzvləri:

Azərbaycan Respublikası maliyyə nazirinin birinci müavini

Azərbaycan Respublikası maliyyə nazirinin müavinləri

Naxçıvan Muxtar Respublikasının maliyyə naziri

30 aprel 2026-cı il, Bakı şəhəri

Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyi Aparatının rəhbəri

Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyi Aparatının rəhbərinin müavinləri

Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin Dövlət Maliyyə Nəzarəti Xidmətinin rəisi

Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi yanında Dövlət Xəzinədarlıq Agentliyinin direktoru

Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi yanında Dövlət Borcunun və Maliyyə Öhdəliklərinin İdarə Edilməsi Agentliyinin direktoru

Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi yanında Dövlət Müəssisələrinin Monitorinqi Agentliyinin direktoru”.

Əli ƏSƏDOV,

Azərbaycan Respublikasının Baş naziri

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarı

№ 125

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2016-cı il 8 iyun tarixli 218 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Gənclər evi” sosial xidmət müəssisələri şəbəkəsinin yaradılması Qaydaları”nda dəyişiklik edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 119-cu maddəsinin səkkizinci abzasını rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti qərarına alır:

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2016-cı il 8 iyun tarixli 218 nömrəli Qərarı (Azərbaycan Respublikasının

Qanunvericilik Topplusu, 2016, № 6, maddə 1196 (Cild I)) ilə təsdiq edilmiş “Gənclər evi” sosial xidmət müəssisələri şəbəkəsinin yaradılması Qaydaları”nda aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. 1.3-cü bəndə aşağıdakı məzmununda ikinci və üçüncü cümlələr əlavə edilsin:

“Gənclər evi” bu Qaydaların 2.3-cü bəndində nəzərdə tutulmuş məqsədlərə nail olmaq üçün sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirə bilər.

“Gənclər evi” sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirmək üçün təsərrüfat cəmiyyətləri yarada və ya onlar-

da iştirak edə bilər.”.

2. 2.6-cı bəndə “işin həcminə” sözlərindən sonra “, sahibkarlıq fəaliyyətindən əldə edilmiş gəlirlərə” sözləri əlavə edilsin.

3. 2.11.3-cü yarımbəndin sonunda nöqtə işarəsi nöqtəli vergül işarəsi ilə əvəz edilsin və aşağıdakı məzmununda 2.11.4-cü yarımbənd əlavə edilsin:

“2.11.4. sahibkarlıq fəaliyyətindən əldə olunan gəlirlər.”.

Əli ƏSƏDOV,

Azərbaycan Respublikasının Baş naziri

MƏDƏNİYYƏT

Aktual müsahibə

Müsahibimiz Bakı Dövlət Universiteti cəbr və həndəsə kafedrasının müdiri, professor, Əməkdar elm xadimi, Ali Attestasiya Komissiyasının "Riyaziyyat və mexanika" üzrə Ekspert Şurasının sədri, Türkiyənin TÜBİTAK mükafatı laureatı Arif Səlimovdur.

Son illərdə Azərbaycanda elmi nəşrlərə yanaşma daha strateji xarakter almış, beynəlxalq akademik mühitə inteqrasiya və tədqiqat keyfiyyətinin artırılması prioritetə çevrilmişdir. Xüsusilə "Web of Science" və "Scopus" kimi bazalarda indekslənmə jurnalarda nəşr olunmaq alimlər üçün mühüm nüfuz və karyera göstəricisidir. Bununla yanaşı, bəzi nəşriyyatlar ətrafında müzakirələr də artmışdır. Xüsusən Multidissiplinar Rəqəmsal Nəşriyyat İnstitutunun (MDPI) jurnalları və "Lambert Academic" kimi nəşriyyatların fəaliyyətində elmi keyfiyyətdən çox kommersiya maraqlarının ön planda olması iddiaları səbəbindən bu platformalarda dərc olunan işlərə elmi ictimaiyyətdə daha ehtiyatla yanaşılır.

Yaxın-uzaq xaricdə görkəmli riyaziyyatçı kimi tanınan **professor Arif Səlimov** bu barədə həmsöhbət oldu. O, beynəlxalq elmi bazalarda indekslənmə 100-dən çox məqalənin və 2 monoqrafiyanın müəllifi, həndəsə sahəsində tanınmış alimdir. Həm fəlsəfə doktoru, həm də elmlər doktoru dərəcələrini "həndəsənin Mökkəsi" sayılan məşhur Kazan Dövlət Universitetində müdafiə etmişdir. 25 il Türkiyənin Atatürk Universitetində çalışmış və TÜBİTAK mükafatına layiq görülmüşdür.

– **Arif müəllim, Azərbaycan alimləri indi yerli nəşrlərdən daha çox beynəlxalq indeksli platformalarda çıxış etməyi üstün sayırlar. Beynəlxalq elmi nəşrlərə bu münasibəti necə qiymətləndirirsiniz?**

– Bu yanaşma elmi göstəricilərin (karyera, maliyyə, vəzifə) artan rolu və global elmi mühitə uyğunlaşma ilə bağlıdır. Azərbaycan alimləri də global elmi mühitə çıxmaq və tədqiqatlarının beynəlxalq səviyyədə tanınması üçün aktiv mövqə tuturlar. Lakin yüksək tələblər, çıxış imkanlarının məhdudluğu və maliyyə xərcləri müəyyən çətinliklər yaradır. Ümumilikdə isə yanaşma daha pəşəkərləşir.

– **Elmi nəşrlərə bağlı hansı problemlər dissertasiyaların müdafiəsinə mane olur?**

– AAK-ın rədd qərarlarının səbəbləri müxtəlifdir. Bunlara formatlaşdırma səhvləri, prosedür qaydalarının pozulması, plagiat halları və eyni zamanda, AAK tərəfindən tanınmayan jurnallarda nəşrlər daxildir. Rədlərin bir hissəsi məhz nəşr problemləri ilə bağlıdır, AAK siyahısına daxil olmayan jurnallarda və ya beynəlxalq bazalarda indeksləşdirilməyən nəşrlərdə çap olunmuş məqalələrdir. Jurnal sonradan bu bazalarda çıxarılsa, həmin məqalə də etibarsız sayılır.

Yeri gəlmişkən, deyim ki, saxta jurnallar problemi Azərbaycanda son illərdə ciddi şəkildə aktuallaşıb və geniş yayılıb. 2023-cü ildə 348 azərbaycanlı müəllifin belə jurnallarda yüzlərə məqalə dərc etdiyi qeyd olunur. Bu nəşrlər "Beynəlxalq Elmin İnkişafı üzrə Norveç Jurnalı", "Danimarka Elmi Jurnalı", "Slovakiya Beynəlxalq Elmi Jurnalı" kimi platformalar daxildir. Belə jurnalların elmi etibarlılığı isə akademik mühitədə ciddi suallar doğurur.

– **Etiraf edərk ki, bu gün məqalə çap etdirmək yarışığı gədir. Elmi mühitədə məqalə çap etdirmək tendensiyası elmi keyfiyyətə necə təsir edir?**

– Bu son illərdə müşahidə olunan meyllərəndir və əsas məqsəd elmi yenilik yaratmaq deyil, sadəcə, siyahıni genişləndirməkdir: nə olursa-olsun, tək bir məqalə dərc edilsin. Bu yanaşma isə, təəssüf ki, müəlliflik məsələsində də özünü göstərir. Elmə azıcaq töhfəsi olan və ya ümumiyyətlə olmayan şəxslərin adımları belə məqalələrə əlavə edilir. Nəticədə, həm elmin nüfuzu aşağı düşür, həm də gənc tədqiqatçılar üçün yanlış nümunə formalaşır.

1981-ci ildə aspiranturada oxuduğum dövrdə bir elmi nəticə əldə etmişdim. Bu tapıntıni elmi rəhbərim, professor V. Vişnevski ilə müzakirə etdim. O, mənə diqqətlə dindirdi və təəccübünü gizlətmədi.

Məqalənin hazırlanması mərhələsinə gəldikdə isə, bir qədər təəddüdlə ona həmmüəllif olmaşını təklif etdim. Üzündə məmnun bir təbəssüm yaransa da, bu təklifi qəti şəkildə qəbul etmədi. Onun mövqeyi aydın idi: nəticə kimə məxsusdursa, müəlliflik də ona aid olmalıdır.

Sonrakı illərdə elmi fəaliyyətim boyunca bu prinsipə sadıq qalmaqda çalışdım. Bu gün kifayət qədər çox sayda nəşr edilmiş əsərim olsa da, ciddi zəhmət sərf etdiyim bəzi tədqiqatlarda həmmüəlliflikdən imtina etməmişəm. Mənim üçün elmdə əsas olan dürüstlük və məsuliyyətdir.

– **Alimlərin saxta jurnallara müraciətlərinin arxasında hansı səbəblər dayanır?**

– Əsas səbəb sürətli və asan nəşr imkanlarıdır. Bəzi tədqiqatçılar isə bu jurnalların keyfiyyətsiz və saxta olduğunu ya bilmir, ya da riskə gedirlər. Bu problemlərin qarşısını almaq üçün universitetlərdə nəzarət mexanizmləri gücləndirilməli, dissertantlara akademik yazı və nəşr etdikəsi ilə bağlı təlimlər keçirilməlidir.

Bununla yanaşı, Azərbaycan alimlərinin beynəlxalq elmi əlaqələrinin genişləndirilməsi də xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Xarici universitetlərdə mühazirələrin oxunması, birgə tədqiqat layihələrinin həyata keçirilməsi və akademik mübadilə proqramlarında iştirak milli elmin inkişafına ciddi töhfə verə bilər.

– **Hər çap olunan iş elmin inkişafına xidmət etməlidir...**

– Prinsipcə belə olmalıdır, lakin bəzən məqalə sayı keyfiyyəti əvəz edir. Elmi nəşr seçimi həm texniki, həm də etik məsələdir. Müəlliflər xüsusilə diqqətli olmalı, ciddi müstəqil ekspertlərin yoxlama sistemina malik və beynəlxalq elmi indekslərdə yer alan

nəşrlərə üstünlük verməlidirlər. Əks halda, qısamüddətli "nəşr uğuru" uzunmüddətli akademik dəyəri zəiflədə bilər. Elmdə əsas prinsip sadədir: məqsəd çox yazmaq deyil, dəyərli və etibarlı elmi nəticə ortaya qoymaqdır.

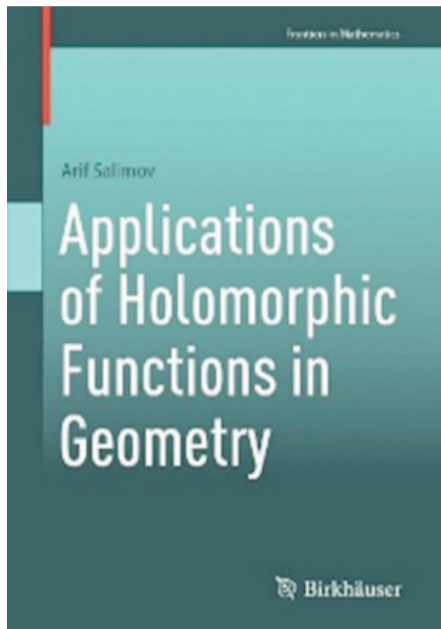
Bəzi jurnallar özəlrini rəyçilər tərəfindən yoxlanılan jurnallar kimi təqdim etsələr də,

uğurla başa çatmışdır. Eyni zamanda, Kazan Federal Universiteti ilə əməkdaşlığın yenidən qurulması istiqamətində təşəbbüslər irəliləmişdir. Bu əməkdaşlıq təkcə iki universitet arasında deyil, daha geniş şəkildə türk riyaziyyat məkəbləri arasında əlaqələrin inkişafına xidmət edə bilər.

Kazan Federal Universiteti ilə əmək-

Nüfuzlu beynəlxalq elmi nəşrlər reyting tribunasıdır

Saxta xarici jurnallar isə kələkbazlıqla məşğuldur

praktika həmişə bu anlayışın klassik mənası ilə üst-üstə düşür. Hətta bəzi hallarda müəlliflərin potensial rəyçilərin siyahısının tələb olunması bu prinsipə kölgə salır. Belə yanaşma nəzəri olaraq, prosesi sürətləndirmək məqsədi daşısa da, obyektivliklə bağlı suallar doğurur və şübhələr yaradır.

Məhz bu nöqtədə elmi ictimaiyyətdə "pəşəkər yoxlama" ilə "formal təsdiq" arasında fərqin itması barədə narahatlıqlar ortaya çıxır. Bəzən elə vəziyyət yaranır ki, qiymətləndirmə sistemi öz mahiyyətindən uzaqlaşır. Əslində, rəyçilik sistemi o zaman etibarlı sayılır ki, qiymətləndirmə prosesində tam müstəqillik qorunmuş və müəllifin prosesə təsir imkan olmasın.

– **Elmi nəşrlərin keyfiyyəti ilə bağlı beynəlxalq və yerli mühitədə hansı tədqiqat və ya təşəbbüslər həyata keçirilir? Bu istiqamətdə şəxsi təcrübənizi varmı?**

– Türkiyə ilə 30 ildən artıq davam edən elmi əməkdaşlıq uğurla inkişaf edir və gələcəkdə daha da genişləndirilməsi planlaşdırılır. Bununla yanaşı, İspaniya və Yaponiya elmi məkəbləri ilə də davamlı əlaqələr mövcuddur.

Son dövrdə beynəlxalq əməkdaşlıq çərçivəsində Rusiya Federasiyası Hökuməti yanında Maliyyə Universitetində onlayn mühazirələr təşkil olunmuş və ilk mərhələ

daşlıqın yenidən qurulması istiqamətində təşəbbüs irəliləmişdir. Nikolai Lobaçevskiy tərəfindən əsası qoyulan məşhur riyaziyyat məkəblərinin davamçılarından biri, akademik Marat Arslanovun dəvət məktubunda elmi əməkdaşlığın yenidən qurulmasına maraqlı göstərdiyini bildirdi. Akademik Arslanov bu əməkdaşlığın həm Kazan həndəsə məkəblərinin canlandırılmasına, həm də türk riyaziyyat məkəbləri arasında əlaqələrin genişlənməsinə töhfə verəcəyini vurğulayıb. Belə addımlar Azərbaycan elminin beynəlxalq mühitədə mövqeyini gücləndirir və onun global səviyyədə tanınmasına xidmət edir.

– **Elmi əsərlərə istinadların rolu və bəzi alimlərin bu sahədə təbiiq etdiyi yanaşmalar barədə nə düşürsünüz?**

– Elmi istinadlar tədqiqatın etibarlılığını və elmi əlaqələndirilməsinə təminat əsas amillərəndir. Lakin bəzi hallarda istinad sayı, xüsusilə H-indeksi artırmaq məqsədilə süni şəkildə yüksəldilir. Əslində, müəllifin öz işlərinə istinad etməsi tamamilə normal və bəzən zəruridir. Bu, xüsusilə yeni və ya az öyrənilmiş sahələrdə çalışan alimlər üçün qaçılmazdır. Lakin problem o zaman yaranır ki, uzun illərdə araşdırılan mövzularda belə müəllif öz işlərinə həddindən artıq istinad edir və bu, elmi obyektivliyə kölgə salır.

Beynəlxalq bazalarda (Web of Science, Scopus) aparılan müşahidələr göstərir ki, istinadların böyük hissəsi, bəzən yarıdan çoxu öz-özünə istinadlardan ibarət olur. Halbuki etik normalara görə bu göstərici ümumi istinadların, təxminən, üçdəbirindən çox olmalıdır. "Google scholar" bazası üzrə isə danışıq istəmirəm, bu platformadakı materialları və istinadların əksəriyyəti akademik dairələrdə nüfuzlu hesab olunmur. Buna görə də burada yer alan göstəricilər çox vaxt ciddi elmi qiymətləndirmə üçün əsas meyar kimi qəbul edilmir.

– **Son dövrlərdə Azərbaycanda elmi dərəcə sisteminin yenidən qurulması ilə bağlı müzakirələr, xüsusilə elmlər doktoru dərəcəsinin saxlanulmaması məsələsi gündəmə gəlmişdir. Bu məsələyə münasibətiniz...**

– Bu məsələni təkcə struktur dəyişiklik kimi yox, akademik sistem kontekstində dəyərləndirmək lazımdır. Məncə, bu o qədər də önəmli məsələ deyil. Əgər qaldırılacaqsa, onda paralel olaraq professorluq meyarları daha sər standardlara uyğunlaşdırılmalıdır. Ona görə də bu işdən "avantajlı çıxarıq" dü-

şünüb və diskussiyanı da bu məqsədlə gündəmə gətirmək istəyənlər çox da fəimlənməsinlər. Formal ad dəyişikliyi real keyfiyyət dəyişimi yaratmur.

Bəzi ölkələrin təcrübəsində müdafiə və qiymətləndirmə prosesi tam institusional seçilmiş, yəni fordi yox, universitet, akademiya, dövlət orqanı tərəfindən tənzimlənilir. Oppo-

nentlər əvvəlcədən açıqlanıb və təərlər yalnız rəsmi mərhələdə prosese cəlb olunur. Bu yanaşma daha çox obyektivlik məqsədi daşıyır. Beynəlxalq praktikada belə modellər var. Məsələn, Qahirə Universitetində keçiriləcək həndəsə üzrə dissertasiya müdafiəsinə opponnent kimi dəvət olunmaqda belə bir sistem mövcudluğuna göstərir.

Bu baxımdan əsas sual "hansı dərəcə qalır?" deyil, "mövcud sistem elmi keyfiyyəti nə qədər təminat edir?" olmalıdır. Müzakirənin mərkəzində də məhz bu prinsip dayanmalıdır. Biz də bu yolla seçə bilərik.

– **Arif müəllim, eyni məqaləni eyni müəllif eyni zamanda bir jurnala müxtəlif ünvanlarla, məsələn, Almaniya və Azərbaycanından göndərib. Hansı halda məqalə daha tez çap olunacaq və ya heç çap olunmayacaq? Səbəbi?**

– Əslində, beynəlxalq elmi nəşr standartlarına görə, eyni məqalənin paralel şəkildə müxtəlif ünvanlarla, yəni yə bir neçə kanalla göndərilməsi ciddi etik pozuntu hesab olunmur. Amma nə demək istədiyimin arxa planını mənə aydındır. Bu sualın arxasında daha geniş bir məna dayanır: elmi fəaliyyət yalnız fordi nəticə deyil, həm də ölkənin akademik nüfuzunu formalaşdırın prosesidir.

Buna görə də hər bir tədqiqatçının davranışını, seçimi və təqdim etdiyi işlərlərlərlə ölkəsinin elmi imicinə təsir göstərir. Sualın cavabını açıq deməliyəm və bu kimi isə həvəsdən salmasını: təbii ki, Almaniya. Bu, həm də alimlərimizin üzərinə milli kimliklə qaynaqlanan bir məsuliyyət qoyur və hər birimiz fəaliyyətimizlə müstəqil Vətənimizin imicini qoruyalıyıq.

– **Təcrübəli alim, ən məşhur beynəlxalq elmi bazalarda 100-dən çox elmi məqaləni müəllifi kimi alimlərimizə sözlünüz nə olardı?**

– Beynəlxalq akademik müzakirələrdə nüfuzsuz və saxta jurnallarda məqalə çap etdirmək dosyanı "kirlətmək" deməkdir. Unutmayaq ki, bu nəşrlərin məqsədi elmi keyfiyyətə yox, maddi qazanadır. Bu cür nəşrlərdə məqalə və kitab çap etdirəndən vaxt keçir, akademik standartlar zəif olduğundan onların elmi etibarlılığı da beynəlxalq mühitədə qəbul olunmur.

– **Müsahibə üçün sağ olun.**

Namiq QƏDİMOĞLU
XQ

Dövlət mükafatına təqdim olunub

Tarixi kübarlıqdan milli ziyalılığa yüksəliş

Filologiya elmləri doktoru, professor Əsgər Zeynalov beynəlxalq aləmdə tanınan, sanballı nüfuz sahibi olan alimlərimizdəndir. Onun Avropa, Amerika, Avstraliya, Asiya qitələrində 10-dən artıq kitabının, Rusiya, Türkiyə, İran, Serbiya, Çin və Özbəkistanda 15-ə qədər məqaləsinin işıq üzü gərməsi bunun əyani sübutudur. Tədqiqatçı alimin aparıcı dövrlərdə əsərləri nəşr olunmuş dünyşəhrətli alimlər – Boris Starkov, Rudolf İvanov, Bakke Qrrammon, Arno Laster və digərləri yaradıcılığını yüksək qiymətləndirmişlər.

Professor Ə.Zeynalovun Qərbi Azərbaycanla bağlı yazdığı əsərlərdən danışırsak akademik Nizami Cəfərov demişdir: "Əsgər müəllim xalqının təəssübkeş, milliliyyətçi oğlundur. Onun yazdığı el əsərlər var ki, məsələn, "İrəvan ziyalıları" kitabı, onu heç kəs o səviyyədə yazı bilməz". Yeri gəlmişkən xatırlatmaq lazımdır ki, araşdırmaçı alim N.İvanovun "İrəvan ziyalıları" kitabı haqqında ən fundamental məqalə də akademik Nizami Cəfərova məxsusdur.

Müəllifin "İrəvan aristokratıyası" kitabı aktuallığı ilə mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Qərbi Azərbaycanı qayıdışı beynəlxalq səviyyədə ortaya qoyulduğu belə əsərlərə ciddi ehtiyac duyulur. Rus dilində işıq üzü gərən kitabın redaktoru, professor Cəlif Nəğiyev, rəyçiləri akademiklər Nizami Cəfərov və Muxtar İmanov, tərcüməçiləri filologiya elmləri namizədi Heydər Orucov və filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Zeynəb Qasımovaadır.

Nəşrin üz qabığında fransız rəssam və səyyahi Dübua də Monperötün çəkdiyi İrəvanda Sərdar məscidinin şəkli və kitabın əvvəlində Prezident İlham Əliyevin "İrəvan xanlığı, Zəngəzur mahalı və digər bölgələr bizim tarixi torpaqlarımızdır" ifadəsi əsərin nədəni bəhs etdiyi və ideya istiqamətindən xəbərlər verir.

Kitabda İrəvanın tarixinə eksişir edilmiş və elmi qaynaqlar əsasında azərbaycanlıların bu ərazini idarə etməsi faktlarla göstərilmişdir. İrəvanda yaşayıb-yaratmış, 200 ildən artıq tarixi olan aristokrat – ziyalı nəsillər üzə çıxarılmışdır. İrəvanın vitse-qubernatoru olmuş İsmayıl bəy Qaziyev, Mirzə Cabbar bəy Qaziyev, Məmməd xan Erivanski, Mirabbas Mirbabəyev, habelə İbadulla bəy Muğanlinski, Ələkbər bəy Qədimbəyov həmin nəsillərin nümayəndələridir.

Çox maraqlıdır ki, sonralar xarici ölkələrdə, ümumiyyətlə, müxtəlif yerlərdə təhsil alan gəncələrin böyük əksəriyyəti məhz

İrəvanın bu aristokrat təbəqəsinin övladları olmuşlar. Məsələn, Teymur bəy Makinski, Əkbər ağa Şeyxülislamov, Mustafa bəy Topçubaşov, Mehdi xan Erivanski, Kübra xanım və Ruqiyevə xanım bacıları (Mirabbas Mirbabəyev qızları), Adil və Əslidar Muğanlinski və b.

Xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, görkəmli dövlət və elm xadimi Əziz Məmməd oğlu Əliyevin anası İrəvanlı İbrahim bəy Süleymanbəyovun qızı idi. Yəni Əziz Əliyev də İrəvanın bəy nəsindən idi. Akademik Heydər Hüseynov, professor Cəfər Xəndan da İrəvanın bəy nəsindən idilər. Bəli, zaman keçdikcə İrəvanın xan, bəy – aristokrat kökü ziyalı nəsillərə əvəz edilirdi.

Kitabda ümummillər lider Heydər Əliyevin "1948-1953-cü illərdə azərbaycanlıların Ermənistan SSR ərazisindəki tarixi-etnik torpaqlarından kütləvi deportasiyası haqqında" 1997-ci il 18 dekabr və "Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında" 26 mart 1998-ci il fərmanları öz əksini tapmışdır.

Əsərdə erməni qaynaqları əsasında təsdiq olunur ki, XIV əsrin sonlarından XIX əsrin ortalarına qədər İrəvanı azərbaycanlılar idarə etmişdir. İrəvan xanlığının 1800-cü il tarixli xəritəsinə istinad edən tədqiqatçı onun 15 mahalından – Qırxbulag, Zəngibasar, Gərnibasar, Vedibasar, Kərpübasar, Abaran, Dərəçiçək, Göyçə və s. ibarət olduğunu göstərir.

Müəllif vurğulayıb ki, XI əsrin məşhur alimi Mahmud Kaşğarının "Divanı Lüğət-İ Türk" əsərində İrəvan xanlığı ərazisində bir sıra yer adlarına rast gəlmək olur. Məsələn, Gərnibasar mahalındaki Yuva, Bayburd, Qaraqoyunlu, Muğanlı kondlari, Vedibasar mahalında Əfşar, Abaran mahalındaki Bayandı, Bayat kəndləri. Bəs əşiq səənətinin bu günə çatmış izi Qırxbulag mahalındaki Ozanlar kəndi?

Kitabda İrəvan xanlığının öz müstəqilliyi uğrunda apardığı mübarizəyə ayrıca diqqət

yetirilir. Bəli olur ki, təxminən 30 il əz müstəqilliyini qorumaq üçün İrəvan xanlığı dəfələrlə işğalçı rus ordusunu ağır məğlubiyyətə uğratmış, neçə-neçə rus generalını istefaya göndərmişdi. 1827-ci il oktyabr ayının 1-də İrəvan xanlığı süquta uğramışdı. Əsərlərdə işğalın səbəbi də faktlara söykənərək açıqlanır.

Tarixi araşdırmalar əsasında işğaldan sonra ermənilərin bu torpaqlara köçürülməsi, sonralar yaranmış İrəvan quberniyasında azərbaycanlıların tutduğu mövqeyə münasibət bildirilir. Göstərilir ki, İrəvanın xan və bəy nəsilləri quberniyada tutduğu vəzifələrdə bu titulu lənə ləyaqətə daşımışlar.

Tədqiqatçı "Kavkazski kalendar" məmuisinin 1886-cı il nömrəsində əsaslanaraq qeyd edir ki, bu dövrdə İrəvanda 8 məscid, bir kilisə fəaliyyət göstərirdi. Görkəmli rus alimi R.N.İvanov azərbaycanlı alimin yurd yanğısıyla yazdığı əsərinə müraciət edərək İrəvandakı məscidlərin (Göy məscid, Novruzalı məscidi, Günnüklü məscidi, Hüseynalı məscidi, Qala məscidi, Hacıbəyim məscidi, Şəhər məscidi, Zal xan məscidi), məhəllələrin (Təpəbaşı, Toxmaqçılı, Şahar, Qırmızı, Dəmirbulaq, Gedərçay məhəllələri), bağların adlarını (Dərə bağları, Dəlmə bağları, Güllü bağ, Yoncalı bağ, Şəmistan bağları, Sərdar bağ, Xan bağ) sadalayaraq fikrini belə yekunlaşdırmışdır: "Şərh etməyə ehtiyac varmı ki, bura azərbaycanlıların səhəri olmuşdu?" Dünyaşəhrətli rus aliminin bu sözləri, bu etirafı əsəri dəyərləndirən əsas amillərdən biridir.

Tədqiqatçı-alim 1881-ci ildə fəaliyyətə başlamış İrəvan gimnaziyası, İrəvan Müəllimlər Seminariyası, xanlığın keçmiş mərkəzinə ən yaxın mahallardan biri olan Zəngibasar mahalının Uluxanlı məktəbinin tarixinə eksişiyə etmiş, arxivlərdə dərin araşdırma aparmış, bir çox qarantlı məsələlərə aydınlıq gətirmişdir. 1883-cü ildə İrəvan xanlığının Vedibasar mahalının Böyük Vədi, Gərnibasar mahalının İmənşanlı kəndlərində məktəblərin açılması diqqətdən kənar qalmamışdır.

Bildirilir ki, İrəvanda yetişmiş bir sıra sənət adamları vətəna bağlılığı, sadıqlığını göstərmək üçün "İrəvani" təxəllüsü götürmüşlər. Mirzə Qədim İrəvani, Axund Molla Məhəmməd İrəvani, Aşub İrəvani, Dəlil İrə-

vani, Əbülqasim İrəvani və s.

10 il İrəvan gimnaziyasında dərs demiş görkəmli ədəbiyyatşünas alim F.Köçəri yazır ki, "Şəhri İrəvan keçmişdə mərkəzi ulla, füzələ və şüara olubdur". Burada "Bəzmi" təxəllüsü ilə yazan Məshədi İsmayıl Hacı Kazımzadə, "Mütəlli" təxəllüsü Mirzə Kazım Qazi Əsgərzadə, "Sabir" təxəllüsü Hacı Seyid Rza Əmirzadə, Mirzə Əlixan Şəmşil Hükəmə, Ləli kimi şairlər yazıb-yaratmışlar.

İrəvanda XIX əsrin əvvəllərindən başlayaraq 200 illik tarixi məlik güclü ziyalıları nəslə yetişmişdir. İrəvanlılar, Mirbabəyevlər, Qaziyevlər, Mirbağirovlar, Məmmədzadələr, Bağırbaşovlar, Erivanski, Topçubaşovlar, Muğanlinski və nəsilləri nümayəndələri İrəvan quberniyasında yüksək mövqə sahibi, o cümlədən Dumanın üzvü, hətta şəhərin vitse-qubernatoru olmuşlar.

O da molum olur ki, 1881-ci ildə İrəvan gimnaziyası, İrəvan Müəllimlər Seminariyası, Uluxanlı məktəbinin, az sonra xanlığın mahallarında Gərnibasar, Vedibasar və digər yerlərdə məktəblərin fəaliyyətə başlaması bir ərazidən böyük ziyalı təbəqəsinin yetişməsinə güclü tökən verib. İrəvan gimnaziyasının yitirmələrindən Əziz Əliyev qaçınıqlı həyatını yaşamış, ali təhsil aldığından sonra Azərbaycan Tibb İnstitutunun, Azərbaycan Dövlət Universitetinin rektoru, səhiyyə naziri, Azərbaycan KP MK-nın katibi, Dağıstan vilayət Partiya komitəsinin birinci katibi, Azərbaycan Nazirlər Sovetinin birinci müavini vəzifələrində çalışmışdır.

1941-1945-ci illər müharibəsi dövründə Şimali Qafqaz xalqları – mehsetli trələri yer-yurdlarından sürgün edilmişlər. O zaman Dağıstan MK-nın birinci katibi Əziz Əliyevin sayəsində əhali bu ələndan xilas ola bildi. Əfsanəvi cərrah, akademik Mustafa Topçubaşov, görkəmli dilçi alim Miryusif Mirbabəyev də İrəvan gimnaziyasının məzunları idi. Ümumiyyətlə, XX əsrdə İrəvandan çıxan ziyalıları Ə.Şeyxülislamov, T.Makinski, M.Məmmədov, Ə.Əliyev, M.Topçubaşov, H.Hüseynov, Ə.Rəcəbli, M.Erivanlı, M.Mirbabəyev, H.Seyidov, B.Seyidzadə, H.Seyidzadə, S.Rüstəmov, C.Xəndan, F.Bağırzadə, B.Budaqov, Z.Budaqova, Y.Məmmədov, H.Həsənov, K.Kərimov, M.Kərimov və digərləri Azərbaycanın ictimai, siyasi, elmi və mədəni həyatında mühüm rol oynamışlar.

Müəllif kitabın hər səhifəsində inanır və oxucunu da inandırmaqda çalışır ki, bu torpaqlar azərbaycanlıların vətənidir, onlar öz yerlərinə, öz doğma ocaqlarına, keçmiş İrəvan xanlığının ərazilərinə qayıdacaqlar. Dünyaşəhrətli rus alimləri B.Starkovun və R.İvanovun vaxtilə müəllifin bu mövzuya bağlı nəşr etdiyi kitablarına yazdığı ön sözlərin burada öz əksini tapması əsəri dəyərləndirən əsas amillərdəndir.

Eləcə də fransız səyyahı və rəssam Dübua də Monperötün (1799-1851) 1834-cü ildə İrəvanda olarkən çəkdiyi və bu kitabda təqdim olunan şəhərdəki Sərdar və Göy məscidlərinin şəklləri də bu ərazinin azərbaycanlılara məxsusluğunu əyani sübutə təsdiq edir.

44 günlük Vətən müharibəsində 30 il işğal altında qalmış torpaqlarımız Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi və Azərbaycan ordusunun şücaətli nəticəsində azad olundu. Bu şanlı qələbə Qərbi Azərbaycanı qayıdışı üçün geniş imkanlar yaratdı. Qərbi Azərbaycana qayıdışı konsepsiyası yaradılmışdır. İndi istiqamət əski Qərbi Azərbaycan torpaqlarına – İrəvan xanlığına, Zəngəzur mahalına, Göyçə, Dərələyəz mahallarına.

Bəli bir vaxtda professor Əsgər Zeynalovun Qərbi Azərbaycanla bağlı yazdığı əsərin nə dərəcədə əhəmiyyətli olduğu aydın görünür və "İrəvan aristokratıyası" kitabı Azərbaycan Respublikasının Dövlət Mükafatına layiqdir.

İbrahim KAZIMBƏYLİ,
tarix elmləri doktoru, professor

Ümummilli hədəf

Azərbaycanda həyat rəqəmsallaşır

Hərbi xidmətdə də xüsusi süni intellekt bölmələri yaradılır

Son illərdə dünyada geniş tətbiq olunan rəqəmsallaşma ilə bağlı prosesə Azərbaycan da uğurla inteqrasiya etməkdədir. Bu istiqamətdə artıq böyük işlər görülür.

Rəqəmsallaşma həyatımızın, demək olar ki, bütün sahələrinə daxil olmaqdadır. Bu sahənin daha geniş tətbiqi ilə bağlı Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev də keçən il xüsusi sərəncam imzalamışdır. "Azərbaycan Respublikasında rəqəmsal inkişafın sürətləndirilməsinə dair 2026–2028-ci illər üçün Fəaliyyət Planı"nın təsdiq edilməsi haqqında" sərəncamda bildirilir ki, bu qərar ölkə iqtisadiyyatında müasir texnologiyaların tətbiqinin və yerli istehsal potensialının genişləndirilməsi, habelə dövlət idarəetməsinin və infrastrukturunun yüksək səviyyədə rəqəmsallaşdırılması əsasında dayanıqlı, rəqəbatqabiliyyətli inkişafın təmin edilməsi məqsədilə qəbul edilmişdir.

Günümüzdə rəqəmsal bacarıqlara yiyələnən cəmiyyətin bütün üzvləri üçün vacib əhəmiyyət daşıyır. Hazırda bütün dünyada müxtəlif fəaliyyət sahələrində rəqəmsallaşmaya doğru tendensiya mövcuddur. Ona görə də bu günün insanları yeni rəqəmsal dövrün tələblərinə hazır olmalıdırlar. Bununla belə, sözügedən texnologiyaların genişləndirilməsini dəstəkləmək və insanların əmək bazarının tələblərini ödəmək üçün rəqəmsal bacarıqlara sahib olmasını təmin etmək məqsədilə texniki, hüquqi və təşkilati bazalara ehtiyac duyulur.

Bu məsələyə əslində bütün Avropa məkanında yüksək diqqət göstərilir. Təşkilat Azərbaycanın da daxil olduğu altı Şərq Tərəfdaşlığı ölkəsində rəqəmsal bacarıqlara dair strategiyaların icrasını dəstəkləyir. Xüsusi proqram vasitəsilə Şərq Tərəfdaşlığı ölkələrində rəqəmsal bacarıqlara yiyələnən kadrların sayının artması dəstəklənir və gələcəkdə rəqəmsallaşma səviyyəsinin yüksəldilməsi və sərhədlərin hiss olunmadığı əlaqələrin qurulması ilə AI-nin Vahid Rəqəmsal Bazarının faydalarını Şərq Tərəfdaşlığı ölkələrinə qədər genişləndirmək nəzərdə tutulur.

Bütün bunlarla bərabər, bu gün rəqəmsallaşma Avropanın özündə də hələ lazımı səviyyədə tətbiqini tapmayıb. Elə Azərbaycan da oxşar mənzərə müşahidə olunur. Statistik təhlillərə əsasən, bizim ölkə əhalisinin təqribən 53 faizini rəqəmsal savadlı hesab etmək olar. Bu rəqəmlər inkişaf etmiş ölkələrin göstəricilərinə yaxındır. Bunu Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyində də təsdiq edirlər. Bununla belə, ölkəmizdə əhalinin yerə qalan nəzərəçarpan hissəsi müasir texnologiyalardan faydalanmaq baxımından lazımı bacarıqlara malik deyil.

Artıq Azərbaycanda sözügedən istiqamətdə lazımı tədbirlər görülür. Ölkəmizdə hər il müxtəlif əhali kateqoriyaları üçün rəqəmsal bacarıqların inkişafı istiqamətində layihə və proqramlar həyata keçirilir. Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi yanında İKT Tətbiqi və Tədrisi Mərkəzi (İKT LAB) həm Bakıda, həm də regionlarda olan mərkəzlərdə mütəmadi əsaslarla əhali üçün layihələr həyata keçirir və təlimlər təşkil edir. Buna misal olaraq, "Gənclər üçün Elektron Hökumət", "Hamı üçün İKT" və "Rəqəmli Qızlar – Milli Təlim Proqramı" adlı layihələri qeyd etmək olar. Keçirilən təlimlərdə iki mindən çox, seminarlarda isə beş mindən çox insan iştirak edib. Son illər peşəkar İKT mütəxəssislərinin hazırlanmış və yeni rəqəmsal peşələrin ölkəmizdə tanındığını müşahidə edirik. Ölkəmizin aparıcı universitetlərində də İKT yönümlü ixtisas proqramları yaradılıb.

Yaxın gələcəkdə, hesab olunur ki, tamamilə rəqəmsallaşmış bir dünyada yaşayacağıq. Artıq dünya ölkələri arasında vahid biznes əlaqələrinin, elektron ticarət və kommersiyanın, rəqəmsal maliyyə strukturlarının, nəqliyyat dəhlizinin, məlumat bazasının və şəbəkələrin qurulmasını planlaşdırır. Bu, o deməkdir ki, rəqəmsal texnologiyalar həyatımızdakı bütün sahələr – təhsil, səhiyyə, maliyyə, biznes münasibətləri və ticarət sektorunu əhatə edəcək. Bu texnologiyalara yiyələnənək artıq seçimdən çox tələbə çevrilib.

Bu baxımdan, hesab edirik ki, Azərbaycan Prezidentinin yuxarıda qeyd etdiyimiz sərəncamı ölkəmizdə rəqəmsal bacarıqların artırılmasında mühüm rol oynayır. Artıq Müdafiə Nazirliyi də bu istiqamətdə ciddi addımlar atmaqdadır. Bu yaxınlarda nazirlikdən məlumat verilib ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ordu quruculuğu

sahəsində aparılan islahatlar çərçivəsində Azərbaycan Ordusunda intellektual qabiliyyətli bölmələr yaradılıb. Məlumatə görə, bu bölmələr artıq rəqəmsal biliklərə malik gənclərin cəlb olunması ilə formalaşdırılıb və Milli Müdafiə Universitetinin tərkibində fəaliyyətdədir.

Təhsildə fərqlənən istedadlı gənclərin bilik və bacarıqlarından daha səmərəli faydalanmaq, eyni zamanda, onların karyera inkişafına töhfə vermək məqsədilə Müdafiə Nazirliyində hərbi xidmətkeçmə ilə bağlı yeni konsepsiya tətbiq edilir. Yeni təlim-təcrübə konsepsiyasına əsasən, hərbi xidmətdə olan yüksək intellektə malik istedadlı çağırışçılar gənc əsgərlərin hazırlığı proqramına başa çatdırdıqdan sonra öz ixtisaslarına uyğun müxtəlif layihələrə və fəaliyyətlərə cəlb olunmaları məqsədilə hərbi xidmətlərini Milli Müdafiə Universitetinin tərkibində yaradılmış bölmələrdə xüsusi şəraitdə davam etdirəcəklər.

Yeni yaradılan İntellektual qabiliyyətli bölmələrdə Dövlət İmtahan Mərkəzinin ali təhsil müəssisələrinə qəbul imtahanından 600 və yuxarı bal toplamış, Nazirlər Kabinetinin 2019-cu il 20 may tarixli, 229 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş "Beynəlxalq və respublika fənn olimpiadalarının, beynəlxalq müsabiqələrinin və yarışlarının siyahısı və onların qaliblərinin ali təhsil müəssisələrinə müsabiqədənəqar qəbulu Qaydası"nın şərtlərinə uyğun olan qaliblər, eləcə də cari təqvim ilindən əvvəlki təqvim ilinin nəticələrinə görə, beynəlxalq reytingi 500-cü yerdən aşağı olmayan sırada yer alan xarici ali təhsil müəssisələrinin bakalavriat və ya magistratura proqramlarının məzunları olan çağırışçılar xidmət edəcəklər.

Göstərilən kateqoriya üzrə müddətli həqiqi hərbi xidmətə çağırılmış gənclərdən informasiya texnologiyaları sahəsində müvafiq ixtisasa sahib olanlar orduda rəqəmsal bacarıqların inkişafına və yeni imkanların yaradılmasına əhəmiyyətli töhfə verəcəklər. Müasir texnologiyalar və yanaşmalar tətbiq edə biləcək mühüm bacarıqlara malik insan kapitalının formalaşdırılmasının ölkəmiz üçün əhəmiyyətli nəzərə alınaraq, xüsusi istedadlı gənclərin həqiqi hərbi xidmət müddətində öz peşə sahələri üzrə faydalı iş təcrübəsi qazanmaları təmin ediləcəkdir.

Göründüyü kimi, Azərbaycanda həyat sürətlə rəqəmsallaşır. İnanırıq ki, istedadlı və intellektual qabiliyyətli gənclərimiz başqa sahələrdə olduğu kimi, Silahlı Qüvvələrimizin sıralarında da mühüm texnoloji nailiyyətlərə imza atacaqlar.

Paşa ƏMİRCANOV
XQ

"GİLƏZİ-YEM" ASC-nin 2025-ci il dekabrın 31-nə maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatı

AKTİVLƏR	2025-ci il	2024-cü il
Bina, torpaq, tikili avadanlıqlar	384 351.64	413 281.33
Maşın və avadanlıqlar	555 951.59	694 939.48
Nəqliyyat vasitələri	87 805.85	117 074.47
Cəmi uzunmüddətli aktivlər	1 028 109.08	1 225 295.28
Ehtiyatlar	26 311.47	26 311.47
Qısamüddətli debitor borcları	191.20	191.20
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	79 917.09	83 262.11
Cəmi qısamüddətli aktivlər	106 419.76	109 764.78
Cəmi aktivlər	1 134 528.84	1 335 060.06
Nizamnamə kapitalı	497 452.20	497 452.20
Əvvəlki illər üzrə bölüşdürülməmiş mənfəət (zərər)	83 809.19	83 809.19
Cəmi kapital	581 261.39	581 261.39
Sair qısamüddətli öhdəliklər	553 267.45	753 798.67
Cəmi qısamüddətli öhdəliklər	553 267.45	753 798.67
Cəmi öhdəliklər	553 267.45	753 798.67
Cəmi kapital və öhdəliklər	1 134 528.84	1 335 060.06

Mənfəət, zərər və məcmu gəlirlər haqqında hesabat	2025-ci il	2024-cü il
Əsas əməliyyat gəlirləri	115 098.24	113 767.02
Satışın maya dəyəri	24 298.24	1 421.58
Ümumi mənfəət	90 800.00	112 345.44
İnzibati xərclər	64 232.79	40 681.72
Kommersiya xərcləri	13 667.63	17 351.40
Amortizasiya xərcləri	197 186.20	243 866.89
Əməliyyat zərəri	-184 286.62	-189 554.57
Vergilənmədən əvvəlki mənfəət/zərər	-184 286.62	-189 554.57
Hesabat dövründə xalis mənfəət	-184 286.62	-189 554.57
Dövr ərzində xalis zərər	-184 286.62	-189 554.57

Kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat	Nizamnamə kapitalı	Kapital ehtiyatları	Bölüşdürülməmiş mənfəət	Cəmi kapital
2025-ci il yanvarın 1-nə qalıq	497 452.20		83 809.19	581 261.39
2025-ci il dekabrın 31-nə qalıq	497 452.20		83 809.19	581 261.39

Pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat	2025-ci il
Əməliyyat faaliyyəti	-3 345.02
Amortizasiya xərcləri	197 186.20
Sair uzunmüddətli öhdəliklərdə artım (azalma)	-200 531.22
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentlərinin xalis hərəkəti	-3 345.02
Dövrün əvvəlinə pul vəsaitləri	83 262.11
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentlərinin xalis hərəkəti	-3 345.02
Dövrün sonuna pul vəsaitləri	79 917.09

MÜSTƏQİL AUDİTORUN HESABATI
"GİLƏZİ-YEM" ASC-nin rəhbərliyinə və təsisçilərinə
MÜSBƏT RƏY
Biz "GİLƏZİ-YEM" ASC-nin (bundan sonra cəmiyyət) 2025-ci il dekabrın 31-nə maliyyə vəziyyətinə dair hesabatından, kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabatından, habelə uçot siyasətinin əhəmiyyətli prinsiplərini qısa təsviri də daxil olmaqla, maliyyə hesabatlarına qeydlərdən ibarət maliyyə hesabatlarını auditi aparmışıq.
Bizə, əlavə edilmiş maliyyə hesabatları cəmiyyətin 2025-ci il dekabrın 31-nə maliyyə vəziyyətini, habelə maliyyə nəticələrini və göstərilən tarixdə başa çatan il üçün pul vəsaitlərinin hərəkətini Beynəlxalq Maliyyə Hesabatlarına uyğun olaraq bütün əhəmiyyətli aspektlərdə ədalətli şəkildə əks etdirir.
Mən auditi Beynəlxalq audit standartlarına (BAS-lara) uyğun aparmışam. Bu standartlar üzrə mənim məsuliyyətim əlavə olaraq hesabatın "Maliyyə hesabatlarının auditi üçün auditorun məsuliyyəti" bölməsində təsvir edilir. Mən Azərbaycan Respublikasındakı maliyyə hesabatlarının auditi əlaqədar normaların tələblərinə uyğun olaraq cəmiyyətdən əslində deyilən və mən digər etik öhdəliklərimi bu tələblərə uyğun yerinə yetirmişəm. Məncə, əldə etdiyim audit sübutları rəyimi əsaslandırmaq üçün yetərlidir və münasibdir.

"Xətai-Çörək" ASC səhmdarlarının nəzərinə!

25 iyun 2026-cı il saat 14.00-da, Bakı, Zığ şosesi, 29/29 nömrəli ünvanda yerləşən "NUR" mərasim zalında "Xətai-Çörək" ASC səhmdarlarının növbəti illik ümumi yığıncağı (Naxçıvanski adına hərbi məktəbin yanında) keçiriləcəkdir.
Ümumi yığıncağın gündəliyi:
1. "Xətai-Çörək" ASC-nin 2025-ci maliyyə ili üzrə maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin nəticələrinin təsdiq olunması.
2. Digər məsələlər.
Səhmdarlar ümumi yığıncağın gündəliyinin materialları ilə iş günləri saat 10:00-dan 16:00-dək Bakı şəhəri, Xətai rayonu, Zığ şosesi, 18 nömrəli ünvanda idarə heyətinin sədrinə müraciət etməklə tanış ola bilərlər.
Əlaqə telefonları: (+994) 50 268 45 59, 050 542 86 84.

"Xətai-Çörək" ASC-nin Müşahidə Şurası

"Ağsu Konserv-1" ASC səhmdarlarının nəzərinə!

28 iyun 2026-cı il saat 12.00-da "Ağsu Konserv-1" ASC səhmdarlarının növbəti illik ümumi yığıncağı keçiriləcəkdir.
Yığıncağın gündəliyi:
1. Səhmdar cəmiyyətinin 2025-ci ilə aid maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin nəticələrinin müzakirəsi və təsdiqi.
2. Təşkilati məsələlər.
3. Cari məsələlər.
Yığıncaqda iştirak etmək vacibdir.
Telefon: 050-352-21-82.
Ünvan: Ağsu şəhəri, M.Ə. Rəsulzadə küçəsi 47.

İdarə heyəti

"Azəroksigen" ASC səhmdarlarının nəzərinə!

25 iyun 2026-cı il saat 12:00-da, Bakı, Zığ şosesi, 29/29 nömrəli ünvanda yerləşən "NUR" mərasim zalında (Naxçıvanski adına hərbi məktəbin yanında) "Azəroksigen" ASC səhmdarlarının növbəti illik ümumi yığıncağı keçiriləcəkdir.
Ümumi yığıncağın gündəliyi:
1. "Azəroksigen" ASC-nin 2025-ci maliyyə ili üzrə maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin nəticələrinin təsdiq olunması.
2. Digər məsələlər.
Səhmdarlar ümumi yığıncağın gündəliyinin materialları ilə iş günləri saat 10:00-dan 16:00-dək Bakı şəhəri, Xətai rayonu, Zığ şosesi, 18 nömrəli ünvanda baş direktora müraciət etməklə tanış ola bilərlər.
Əlaqə telefonları: (+994) 50-268-45-59.

"Azəroksigen" ASC-nin müşahidə şurası

"YEVLAX-MƏİŞƏT" ASC səhmdarlarının nəzərinə!

Səhmdarların növbəti ümumi yığıncağı 24 iyun 2026-cı il saat 16.00-da Bakı şəhəri, Nizami rayonu, Heydər Əliyev prospekti 115, "Arena Plaza", 4-cü blok, 10-cu mərtəbə, 62-ci otaqda keçiriləcəkdir. Materiallarla tanış olmaq istəyən səhmdarlar iclasın keçirilməsinə 3 (üç) gün qalmış cəmiyyətin icra orqanına müraciət edə bilərlər.
1. Cəmiyyətin 2025-ci ilin maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin yekunlarına görə hesabatlarının təsdiq edilməsi, mənfəət və zərərinin bölüşdürülməsi.
2. Cəmiyyətin icra orqanının təyin olunması və müvafiq qaydada qeydiyyatı alması.
3. Cəmiyyətin yenidən təşkilatı qaydasında təşkilati-hüquqi formasının dəyişdirilərək açıq səhmdar cəmiyyətinə çevrilməsi və maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin davam etdirilməsi, təhvil aktının tərtib olunması və etarın mətbuatda dərc edilməsi.
4. Cəmiyyətin yenidən təşkilatı qaydasında təşkilati-hüquqi formasının dəyişdirilərək açıq səhmdar cəmiyyətinə çevrilməsi və maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin davam etdirilməsi.
5. Səhmlərin ləğv edilməsi üçün Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankına və Azərbaycan Respublikasının Milli Depozit Mərkəzinə müraciət edilməsi.
6. Cəmiyyətin təşkilati-hüquqi formasının dəyişdirilərək məhdud məsuliyyətli cəmiyyətə çevrilərək icra orqanının təyin edilməsi.
7. Cəmiyyətin təşkilati-hüquqi formasının dəyişdirilərək məhdud məsuliyyətli cəmiyyətə çevrilərək icra orqanının təyin edilməsi.
8. Cəmiyyətin nizamnaməsinin təsdiq olunması və təsis sənədində dəyişikliklərin dövlət qeydiyyatına alınması üçün Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidmətinə müraciət edilməsi.

"Bakıxanov-Çörək" ASC səhmdarlarının nəzərinə!

30 iyun 2026-cı il saat 11:00-da Bakıxanov-Çörək" ASC səhmdarlarının növbəti illik ümumi yığıncağı keçiriləcəkdir.
Yığıncağın gündəliyi:
1. Cəmiyyətin 2025-ci il üzrə illik hesabatının müzakirəsi və təsdiqi.
2. 2025-ci ilin nəticələri üzrə dividendlərin verilməsi.
3. Cəmiyyətin müşahidə şurasının müfəttişinin seçilməsi.
Səhmdarlar ümumi yığıncağın gündəliyi ilə bağlı materiallarla Bakı şəhəri, Bakıxanov qəsəbəsi, Bəşir Bünyadov küçəsi 26 B nömrəli ünvanda iş günləri saat 10:00-dan 16:00-dək tanış ola bilərlər.
Səhmdar ümumi yığıncaqda iştirak hüququnu bilavasitə özü və ya nümayəndəsi vasitəsilə həyata keçirə bilər. Bu zaman səhmdarın nümayəndəsi qanunvericiliklə müəyyənləşdirilmiş qaydada tərtib edilmiş etibarnaməyə malik olmalıdır.
Səhmdarların ümumi yığıncağı Bakı şəhəri, Bakıxanov qəsəbəsi, Mehmandarov küçəsi 37A nömrəli ünvanda "Badukuba" şadlıq evində keçiriləcəkdir.

Müşahidə şurası

"Olefin Elmi-Tədqiqat və İstehsalat Mərkəzi" ASC səhmdarlarının nəzərinə!

25 iyun 2026-cı il saat 11.00-da "Olefin Elmi-Tədqiqat və İstehsalat Mərkəzi" ASC səhmdarlarının növbəti illik ümumi yığıncağı Bakı, Xətai rayonu, N.Rəfiyev küçəsi 29 nömrəli ünvanda müəssisənin inzibati binasında keçiriləcəkdir.
Gündəlikdəki məsələlər:
1. Müəssisənin 2025-ci ilin maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin yekunlarına aid hesabatı.
2. "Olefin Elmi-Tədqiqat və İstehsalat Mərkəzi" ASC-nin nizamnaməsinin yeni redaksiyada təsdiqi.
3. Cəmiyyətin fəaliyyətinə aid digər məsələlərin müzakirəsi.
Ümumi yığıncaqda bütün səhmdarlar şəxsiyyət vəsiqəsini, varisiyyət təsdiq edən sənədi, etibarnamə ilə iştirak edənlər isə notarial qaydada təsdiqlənmiş etibarnaməni təqdim etməlidirlər.
Əlaqə telefonu: 012-489-34-60.

"Olefin Elmi-Tədqiqat və İstehsalat Mərkəzi" ASC-nin direktoru

"Bakı Ayaqqabı-2" ASC-nin 2025-ci il dekabrın 31-nə maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatı

Aktivlər	31 dekabr 2025-ci il	31 dekabr 2024-cü il
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	8,819	316,938
Banklarda yerləşdirilmiş müddətli depozitlər	401,600	-
İnvestisiya əmlakı	9,120,000	8,750,000
Əmlak və avadanlıqlar	15,722	20,421
Digər aktivlər	735	51
Cəmi aktivlər	9,546,876	9,087,410
Öhdəliklər və kapital		
Öhdəliklər		
Büdcə ilə hesablaşmalar	11,900	12,867
Digər öhdəliklər	6,000	8,000
Cəmi öhdəliklər	17,900	20,867
Kapital		
Səhmdar kapitalı	5,588,288	5,588,288
Bölüşdürülməmiş mənfəət	3,940,688	3,478,255
Cəmi kapital	9,528,976	9,066,543
Cəmi öhdəliklər və kapital	9,546,876	9,087,410

"Bakı Şərab-2" ASC səhmdarlarının nəzərinə!

30 iyun 2026-cı il saat 11.00-da Bakı şəhəri, A.Hacıyev küçəsi 136 nömrəli ünvanda yerləşən "Bakı Şərab-2" ASC səhmdarlarının 2025-ci ilin yekunlarına həsr olunan növbəti illik ümumi yığıncağı keçiriləcəkdir.
Yığıncağın gündəliyi:
1. Cəmiyyətin 2025-ci il üzrə müəssisə hesabatlarının və yekun mühasibat balansının təsdiqi.
2. Cəmiyyətdə ünvən dəyişikliyi ilə əlaqədar cəmiyyətin nizamnaməsinin yeni redaksiyada təsdiqi.
3. İdarə heyətinin və onun sədrinin yenidən seçilməsi.
4. Müşahidə şurasının və onun sədrinin yenidən seçilməsi.
Qeyd: səhmdarların ümumi yığıncağının gündəliyinin materialları ilə Bakı şəhəri, Nərimanov rayonu, Arif Hacıyev küçəsi 136 nömrəli ünvanda əyani surətdə hər bir səhmdar tanış ola bilər.
Telefon: 012-566-44-60.

Müşahidə şurası

"Bakı Dəmir-Beton-7" ASC səhmdarlarının nəzərinə!

"Bakı Dəmir-Beton-7" ASC səhmdarlarının növbəti illik ümumi yığıncağı 25 iyun 2026-cı il saat 11.00-da, Bakı şəhəri, Nizami rayonu, Davud Aslan küçəsi 2A nömrəli ünvanda keçiriləcəkdir.
Ümumi yığıncağın gündəliyi:
1. "Bakı Dəmir-Beton-7" Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin 2025-ci il üzrə maliyyə təsərrüfat fəaliyyətinin nəticələrinin təsdiq edilməsi.
Səhmdarların və ya nümayəndələrinin etibarnamə ilə həmin yığıncaqda iştirakı zəruridir.
"Bakı Dəmir-Beton-7" ASC-nin idarə heyəti

İDMAN

“Heydər Əliyev Kuboku”nda 45 medal

Bakıda yeniyetmə boksçular arasında “Heydər Əliyev Kuboku-2026” beynəlxalq turnirinin yekun vurulub. Boks Mərkəzində keçirilən yarışda 8 ölkənin 185 idmançısı qüvvəsini sınayıb. Altı gün davam edən yarışda oğlanların mübarizəsində 14, qızlarda 9 çəki dərəcəsi üzrə qaliblər müəyyənləşib.

Azərbaycan Boks Federasiyasından verilən məlumata görə, dünən baş tutan final döyüşlərini federasiya rəsmiləri ilə yanaşı, Olimpiya və dünya çempionatının mükafatçıları izləyiblər. Onlar mükafatlandırma mərasimində də iştirak ediblər.

Turnirdə parlaq çıxışı ilə yadda qalan Azərbaycan millisi 45 medal qazanıb. Boksçularımız 11 qızıl, 12 gümüş və 22 bürünc medalla turniri başa vurublar.

Yarışda komanda hesabında Azərbaycan millisi birinci yeri tutub və Heydər Əliyev Kubokuna sahib olub. İkinci pilləyə Gürcüstan (4-2-4) yiyələndiyi halda, “üçlüyü” Qazaxıstan (3-5-7) qapayıb.

Turnirdə ən yaxşı boksçu adına Aliimran Aliyev (Qazaxıstan) layiq görülüb. İlqar Qasımsadə (Azərbaycan) isə ən yaxşı hakim seçilib.

“Ədalətli idman ayı”

Azərbaycan Milli Antidoping Agentliyinin (AMADA) təşəbbüsü ilə keçirilən “Ədalətli İdman Ayı – 2026” çərçivəsində idman federasiyalarının baş katibləri ilə görüş keçirilib.

“Ümumdünya Antidoping Məcəlləsi 2027: Əsas yeniliklər və institusional dəyişikliklər” adlı tədbirdə 40-dək federasiyanı təmsil edən nümayəndələr iştirak ediblər. Görüşün əsas məqsədi 2027-ci il yanvarın 1-dən qüvvəyə minəcək Ümumdünya Antidoping Məcəlləsində və beynəlxalq standartlarda nəzərdə tutulan yenilikləri diqqətə çatdırmaq, bu dəyişikliklərin tətbiqi ilə bağlı federasiyaların rolunu və öhdəliklərini izah etmək olub.

Açılış mərasimində çıxış edən Gənclər və İdman Nazirliyinin İdman şöbəsinin müdiri Elnur Məmmədov antidoping sahəsində aparılan sistemli tədbirlərin əhəmiyyətini vurğulayaraq, federasiyalarla sıx əməkdaşlığın təmiz idman mühiyyətinin formalaşdırılmasında mühüm rol oynadığını qeyd edib.

AMADA-nın İcraçı direktoru Təhminə Tağı-zadə isə çıxışında yeni Məcəllənin tətbiqinin idman idarəçiliyində şəffaflığın və məsuliyyətin daha da gücləndirilməsinə xidmət edəcəyini bildirib, federasiyaları bu istiqamətdə fəal iştirak etməyə çağırıb.

Sonda federasiya nümayəndələrini maraqlandıran suallar cavablandırılıb, qarşılıqlı fikir mübadiləsi aparılıb və gələcək əməkdaşlıq istiqamətləri müzakirə olunub.

“Neftçi Socar” 1/4 finalda

Qadınlar arasında keçirilən 3x3 basketbol üzrə Dünya Seriyasının Manila mərhələsində ölkəmizi təmsil edən “Neftçi Socar” klubu qrup birincisi olaraq 1/4 finala vəsiqə qazanıb. Təmsilçimiz B qrupunda Polşanı 22:14, Çini isə 19:17 hesabı ilə üstələyib.

Komandamız bu gün 1/4 finalda Monqolustan millisi ilə qarşılaşacaq.

Qəbul YUSİFOĞLU
XQ

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN!

Milli Onkologiya Mərkəzinin kollektivi mərkəzin həkimi **ASİF NƏSİRLİNİN** vəfatından kədərləndiyini bildirir və mərhumun ailəsinə dərin hüznə başsağlığı verir.

Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universitetinin iqtisadi nəzəriyyə və marketing kafedrasının əməkdaşları kafedranın dosenti Əbülfət Kərimova bacısı

GİLƏS XANIMIN

vəfatından kədərləndiklərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

8 May Beynəlxalq Talassemiya Günüdür

İnsanlığın ümid və dəstək aləmi

Hər il mayın 8-i dünyada Beynəlxalq Talassemiya Günü kimi qeyd olunur. Bu günün əsası 1994-cü ildə Beynəlxalq Talassemiya Federasiyası tərəfindən qoyulub. Məqsəd talassemiya xəstəliyi haqqında məlumatlılığı artırmaq, erkən diaqnostikanın əhəmiyyətini vurğulamaq və bu xəstəlikdən əziyyət çəkən insanlara dəstək göstərməkdir.

Hazırda ölkəmizdə 4 min nəfərdən çox talassemiyalı xəstə var. Son illər ölkəmizdə talassemiya xəstəliyinin müalicəsi və diaqnostikası sahəsində mühüm tədbirlər görülüb. “Hemofiliya və talassemiya irsi qan xəstəliklərinə düçar olmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında” Qanun həmin xəstələrin donor qanına və damırovucu dərman preparatlarına ehtiyacının tam ödənilməsinə, onların sağlamliq vəziyyətinin yaxşılaşmasına imkan yaradıb. Azərbaycanda talassemiyalı xəstələrin aşkarlanması və müalicəsi sahəsində məqsədyönlü tədbirlər həyata keçirilib. Belə ki, Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə Respublika Talassemiya Mərkəzinin (Milli Hematologiya və Transfuziologiya Mərkəzi) yaradılması nəticəsində bu xəstələrin müalicəsinin müasir səviyyədə təşkili mümkün olub. Artıq talassemiyalı xəstələrin müalicəsi üçün sümük iliqli transplantasiyasının da həyata keçirilməsinə başlanılıb.

Prezident İlham Əliyevin 2015-ci il fevralın 10-da imzaladığı sərəncamla təsdiq etdiyi “Talassemiya ilə mübarizəyə dair 2015-2020-ci illər üçün Dövlət Proqramı” xəstəliyin profilaktikasının gücləndirilməsinə, əhali arasında maarifləndirmə işlərinin aparılmasına və talassemiyalı xəstələrə göstərilən tibbi yardımın təkmilləşdirilməsinə yönəlib. Dövlət Proqramının məqsədi ölkəmizdə talassemiya xəstəliyinin profilaktikası və müalicəsinin təkmilləşdirilməsi yolu ilə xəstələnmə, əlillik və ölüm hallarının azaldılmasından ibarətdir. Görülən tədbirlər nəticəsində talassemiyalı xəstələrin normal həyat fəaliyyəti təmin olunub, xəstəlikdən əlillik və ölüm halları azalıb.

Mövzu ilə bağlı Azərbaycan Tibb Universiteti II daxili xəstəliklər kafedrasının hematoloqu, Səhiyyə nazirliyinin həkim eksperti Şəhla Şabanova bildirdi ki, talassemiya autosom-recessiv tipdə ötürülən irsi qan xəstəliyidir və bu zaman eritrositlərdə – yəni qırmızı qan hüceyrələrində olan hemoglobinin alfa və ya beta zəncirlərinin sintezində pozğunluq baş verir. Nəticədə qanda oksigenin daşınması zəifləyir və müxtəlif dərəcəli qanaxlıqlı inkişaf edir.

Həkimin sözlərinə görə, talassemiyanın iki əsas növü mövcuddur: alfa və beta talassemiya. Ölkəmizdə daha çox rast gəlinən forma beta talassemiyadır: “Bu zaman hemoglobinin tərkib hissəsi

olan beta-globin zəncirinin sintezində qismən və ya tam pozulma müşahidə olunur və bu pozulmanın dərəcəsi xəstəliyin ağırlığını müəyyən edir.

Həkim-hematoloq diqqətə çatdırdı ki, talassemiyanın genetik xüsusiyyətləri nəzərə alınaraq ailə qurarkən tibbi-genetik məsləhət mühüm əhəmiyyət daşıyır. Onun sözlərinə görə, daşıyıcı fərdlərin sağlam şəxslərlə nikahından doğulan uşaqlarda genlərin paylanması asılı olaraq həm sağlam, həm daşıyıcı, həm də xəstə övladların doğulması mümkündür. O əlavə edib ki, sağlam fərdlə talassemiya xəstəsi arasında nikahdan isə əsasən daşıyıcı övladlar dünyaya gəlir.

Müsaibimiz sonda bildirdi ki, 2015-ci ildən etibarən “nikahdan əvvəl tibbi müayinə sistemi”-nin tətbiqi talassemiyanın qarşısının alınmasında mühüm rol oynayır: “Bu sistem çərçivəsində cütlüklər talassemiya daşıyıcılığına görə icbari şəkildə yoxlanılır. Son illərdə genetik skrining və

prenatal diaqnostika imkanları genişləndirilmiş, beynəlxalq əməkdaşlıq gücləndirilmiş, maarifləndirmə kampaniyaları və donor hərəkatı daha da inkişaf etdirilmişdir. Həyata keçirilən bu kompleks tədbirlər nəticəsində xəstəliyin erkən aşkarlanması artmış, yeni doğulan ağır halların sayında nisbi azalma müşahidə olunmuşdur.”

Nurəngiz ADILQIZI
XQ

“Nadir Quliyev adına Bakı-Taxıl” ASC səhmdarlarının nəzərinə!

30 iyun 2026-cı il saat 10:00-da Bakı şəhəri, Nərimanov rayonu, Dərnəgül qəsəbəsi, 2096-cı məhəllədə, “Nadir Quliyev adına Bakı-Taxıl” ASC səhmdarlarının növbəti illik ümumi yığıncağı keçiriləcəkdir.

Ümumi yığıncağın gündəliyi:

1. Cəmiyyətin 2025-ci il üçün illik hesabatlarının və yekun mühasibat balansının təsdiq edilməsi.
2. Mənfəətin istifadəsinə aid.

Səhmdarların ümumi yığıncağının gündəliyinin materialları ilə “Nadir Quliyev adına Bakı-Taxıl” ASC-nin inzibati binasında (AZ1108, Bakı şəhəri, Dərnəgül qəsəbəsi, 2096-cı məhəllə), 22 nömrəli otaqda tanış olmaq mümkündür.

“Bakı Beynəlxalq Dəniz Limanı” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyəti

“Generatorların cari və əsaslı təmiri xidmətləri”nin satın alınması üçün AZCON-ın idarəetməsinə verilmiş dövlət müəssisələri, dövlət payı olan təsərrüfat cəmiyyətləri və publik hüquqi şəxslər tərəfindən məhsulların (mal, iş, xidmətlərin) vahid satın alınması Qaydalarına əsasən kotirovka sərəhsu elan edir.

Müsbətdə iştirak etmək istəyən şəxslər www.portofbaku.com sahifəsinə daxil

olmaqla elanlar bölməsindən əlavə sənədləri və ətraflı məlumat əldə edə bilərlər. Təkliflərin təqdim edilməsi üçün son tarix 22.05.2026-cı saat 18:00-dəkdir. Göstərilən vaxtdan gec təqdim olunan təkliflər açılmadan geri qaytarılacaqdır.

Ünvan: AZ1010, Bakı şəhəri, Nəsimi rayonu, Ü.Hacıbəyov küçəsi 140

Əlaqə telefonu: +(994 12) 599 00 03 (daxili 1803)

“Gəncə Mehmanxana” ASC səhmdarlarının nəzərinə!

25 may 2026-cı il saat 10.00-da “Gəncə Mehmanxana” ASC səhmdarlarının onlayn iclası keçiriləcəkdir.

İclasda bütün səhmdarların iştirakı vacibdir.

✓ **Dövlət Gömrük Komitəsi tərəfindən Bəxtiyarlı Sahib Tahir oğlunun adına verilmiş 2690 seriya nömrəli xidmət vəsiqə itdiyi üçün etibarsız sayılır.**

✓ **“ROLD AKTİV QURUP” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinə məxsus dairəvi möhür itdiyi üçün etibarsız sayılır. (VÖEN-1306435091)**

✓ **İsəyeva Türkan İmran qızına məxsus nəqliyyat vasitəsinin 99DA083 nömrəli qeydiyyat nişanı itdiyi üçün etibarsız sayılır.**

Aranda yağış və dolu, dağlarda qar...

Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi Milli Hidrometeorologiya Xidmətindən verilən məlumata görə, bu gün Bakıda və Abşeron yarımadasında hava şəraitinin dəyişkən buludlu olacağı, aralıq tutulacağı, səhər və gündüz saatlarında bəzi yerlərdə yağış yağacağı proqnozlaşdırılır.

Yarımadanın ayrı-ayrı yerlərində qismətdəli intensivləşəcəyi ehtimalı var. Cənub-şərq küləyi əsəcək. Havanın temperaturu gecə 12-15, gündüz 17-22 dərəcə isti olacaq. Atmosfer təzyiqi 764 millimetr civə sütunu, nisbi rütubət isə gecə

65-70, gündüz 45-55 faiz təşkil edəcək. Azərbaycanın rayonlarında havanın bəzi yerlərdə aralıq tutulacağı gözlənilir. Ayrı-ayrı yerlərdə intensiv və güclü olacağı, şimşək çaxacağı ehtimalı var. Axsam tədricən kəsiləcək. Ayrı-ayrı yerlərdə aralıq duman olacaq. Mülayim qərb küləyi əsəcək. Havanın temperaturu gecə 10-14, gündüz 17-20, dağlarda gecə 7-12, gündüz 18-20 dərəcə isti olacaq.

Q.ƏLİYEV
XQ

Azərbaycanın ukraynalı dostu əbədiyyətə qovuşub

Ukraynanın İrpen şəhərindəki Akademik Zərifə Əliyeva adına 12 saylı Humanitar “Linqvist” liseyinin direktoru Valentina Antononkonun dünyasını dəyişməsi xəbəri soydaşlarımızı da kədərləndirib.

Mərhum təhsil xadimi ilə İrpenin mərkəzi meydanında keçirilən vida mərasimində səhər meriyasının rəhbərliyi, məktəbin kollektivi, Azərbaycanın Ukraynadakı səfirliyinin, Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin bu ölkədəki nümayəndəliyinin təmsilçiləri, diaspor fəalları iştirak ediblər.

Ölkəmizin Ukraynadakı səfiri Seymur Mərdəliyev bildirib ki, Valentina Antonenko Azərbaycanın böyük dostu idi: “Onun Azərbaycan və Ukrayna arasında təhsil sahəsində əməkdaşlığın inkişafında xidmətləri olub. Məhz onun bu xidmətlərinə görə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Sərəncamı ilə 2022-ci il yanvarın 12-də ölkəmizin “Dostluq” ordeni ilə təltif olunub. Valentina Antononkonun əziz xatirəsi tək ukraynalılardan deyil, azərbaycanlılardan da qəlbində daim yaşayacaq”.

İrpen şəhər merinin birinci müavini Olexsandr Paşinski, liseyin direktor müavini Nina Qnediyev və digər çıxış edənlər Valentina Antononkonun xidmətlərindən, Azərbaycan və Ukrayna arasında əməkdaşlığın inkişafına verdiyi töhfələrdən danışıblar.

XQ

“GƏNCƏ MEHMANXANA” ASC-nin 31 dekabr 2025-ci il tarixə balans hesabatı

GƏNCƏ MEHMANXANA ASC VÖEN		2300020851	
31 dekabr 2025-ci il tarixə BALANS HESABATI			
Azərbaycan manatı ilə			
Maddənin №-si	Aktivlər	31 dekabr 2025-ci il	31 dekabr 2024-cü il
1	Üzümöddətli aktivlər	660045.38	654864.34
11	Tərəqqi, üçünlü və əvəzləndirilməmiş	111-112+113	660045.38
12	Qıvri-maddi aktivlər	101-102	
17	Üzümöddətli debitor borclar	17X	
19	İnvestisiyalar	19X	
CƏMI UZUMÜDDƏTLI AKTİVLƏR		660045.38	654864.34
2	Qıvri-maddi aktivlər	922173.55	989480.11
20	Ehtiyatlar	20X-208	15274.80
21	Qıvri-maddi debitor borclar	21X-218	14480.74
22	Pul vəsaitləri və onların ekvi	22X	175.02
23	Sair qıvri-maddi maliyyə akt	23X-235	892242.99
24	Sair qıvri-maddi aktivlər	24X	
CƏMI QISAMÜDDƏTLI AKTİVLƏR		922173.55	989480.11
CƏMI AKTİVLƏR		1582218.93	1644344.45
KAPİTAL			
30	Ödənilmiş nominal (nizama)	301-302	355842.00
31	Kapital ehtiyatları	31X	
34	Hökümdürlülməmiş mənfəət (d	34X-344	
CƏMI KAPİTAL		355842.00	355842.00
ÖHDƏLİKLƏR			
4	Üzümöddətli öhdəliklər	0	0
42	Təxirə salınmış vergi öhdəli	42X	
43	Üzümöddətli kreditör borclar	43X	
44	Sair üzümöddətli öhdəliklər	44X	
CƏMI UZUMÜDDƏTLI ÖHDƏLİKLƏR		0	0
5	Qıvri-maddi öhdəliklər	1226376.93	1288502.15
52	Vergi və sair məcburi dönmə	52X	12299.52
53	Qıvri-maddi kreditör borclar	53X	1214077.41
54	Sair qıvri-maddi öhdəliklər	54X	1281673.59
CƏMI QISAMÜDDƏTLI ÖHDƏLİKLƏR		1226376.93	1288502.15
CƏMI ÖHDƏLİKLƏR		1226376.93	1288502.15
CƏMI KAPİTAL VƏ ÖHDƏLİKLƏR		1582218.93	1644344.15

Mənfəət və zərər haqqında hesabat			
Maddənin №-si	Qeyd	2025-ci il	2024-cü il
60	Əsas əməliyyat gəliri	20	375791.48
70	Satın alma əvəzləri	24	281641.62
Ümumi mənfəət			94149.86
61	Sair əməliyyat gəlirləri	21	20500.00
72	İnzibati xərclər	25	6652.54
Əməliyyat (zərər)			107997.32
Pandemiya ilə əlaqəli maliyyə			-36702.76
63	Yardımları	22	
75	Maliyyə xərcləri	27	
Keçmiş illərin mənfəətdən			17819.58
Gəlirlər zərəri			
Fövqəladə gəlirlər		23	
Fövqəladə xərclər		26	
Vergitutmadan əvvəl			
mənfəət (zərər)			30177.74
Hesabat dövründə xalis			-36702.76
80	mənfəət (zərər)		
Mənfəətdən iştirak payı:			
Səhmdarların payı			34142.19
Azlıqların payı		x	x
Səhmdarların payına düşən bir			
səhmin mənfəəti:			
bir səhmin əsas mənfəəti			
		29	0.261188679 -0.397078501

KAPİTALDA DƏYİŞİKLƏR HESABATI			
Azərbaycan manatı ilə			
Qeyd	Nizamsız Kİ	Kapital ehtiyatları	Ümumi Kapital
1 yanvar 2025 tarixə qədər	355842	0	355842
2025-ci il ərzində əlavələr			
Müqavilələrə kənar gəlirlər	19	0	0
Əlavə edilmiş dividendlər			
Kənar illərin zərəri bağlanması			
31 dekabr 2024 tarixə qədər		0	0
2025-ci il ərzində mənfəət			
Müqavilələrə kənar gəlirlər	19	0	0
Təqdimat borcları əvəzləndirilməsi			
Əlavə edilmiş dividendlər			
31 dekabr 2025 tarixə qədər	355842	0	355842
Bəhbər	Bəhbər		

DİREKTOR –
BAŞ REDAKTOR

ƏFLATUN
AMAŞOV

TELEFONLAR:
Reklam və elanlar: 493-82-21

Qəbul şöbəsi: 493-24-75 Mühəssiblik: 498-85-29
Məsul katib: 493-61-02 Email: xalqqazeti@gmail.com
Texniki şöbə: 493-59-64 info@xalqqazeti.az

+994 (51) 280-16-44

“Xalq” qəzeti redaksiyası MMC-nin kompüter mərkəzində yığılıb və səhifələnib, “Azərbaycan” nəşriyyatında çap olunub.

ÜNVANIMIZ:
AZ-1000, Bakı şəhəri, Bülbül prospekti, 30.
Şəhadətnamə 022273

İNDEKS 0282
TİRAJ 3160
SİFARİŞ 571
QIYMƏTİ 60 qəpik

Növbəti redaktor
Səbuhi MƏMMƏDOV
Çapa imzalanmışdır 00:00